

Проект „Фантастично читалище“

Сборник от научно-фантастични произведения

Списание „Космос“

1973 г.

София, 2013

ФАНТАСТИЧНО ЧИТАЛИЩЕ: СПИСАНИЕ „КОСМОС“, 1973 Г.

Превод: Цвета Пеева, Александра Каназирска

chitanka.info

ИЛЯ ВАРШАВСКИ НА ТАЗИ, НАШАТА ЗЕМЯ!

През последния час на полета Ърли Мюлер изригна толкова проклетия, че ако ги подредиш във верига, биха заели не по-малко от няколко парсека.

Впрочем, човек лесно можеше да го разбере. Планетарното гориво свършва, никакви сигнали, разрешаващи кацането, а долу — безкрайна гора.

И на мен не ми беше леко, защото земната ос се оказа съвсем не така ориентирана по отношение на Слънцето, както би трябвало да бъде, и всичките изчисления за кацането, които бе направил предварително анализаторът, не струваха пукнат грош.

Арсен Циладзе бе по-късметлия. Той седеше на пулта си с гръб към командира и не виждаше погледите, които ни хвърляше Мюлер.

— Ей сега, Ърли — казах. — Почакай още малко. Може би ще успея да уточня ъгъла по Полярната звезда.

— Добре — каза Мюлер, — ще изчакам, само дай ми назаем до утре триста тона гориво. — Той стана и дръпна към себе си лоста за включване на спирачните двигатели.

Не помня добре какво стана после, защото никак не понасям вибрациите при кацането. Когато отново дойдох на себе си, нашият „Търсач“ вече се поклащаше на амортизаторите.

— Пристигнахме — каза Ърли.

Плътна огнена стена заобикаляше ракетата. Циладзе свали слушалките си и отиде при командира.

— Напразно избърза, Ърли. Все пак нейде трябва да има космодрум.

— Добре де — каза Мюлер, — можеше да бъде и по-лошо нали, Момче?

Не отговорих, защото почнах да хълцам.

— Пийни вода — каза Ърли.

— Нищо, то е нервно — казах.

Арсен включи външните пожарогасители. От бордовите дюзи избиха фонтани жълта пяна, която почна да гаси горящите клони.

— Как е самочувствието, Момче? — попита Ърли.

Пак хлъцнах няколко пъти.

— Престани да хлъцаш — каза той, — за цял живот все едно не можеш се нахълца.

— Сега какво ще правим? — пипита Арсен.

— Газ. Цели пет часа. Ще издържиш ли, Толик?

— Ще опитам — казах.

— Тогава по-добре да почакаме — стори ми се, че Ърли се зарадва на възможността да се отложи дезинфекцията. — Ти полегни малко, а ние с Арсен ще се избръснем.

Арсен изсумтя. Да предложиш на Циладзе да си обръсне брадата, е все едно да помолиш пауна да си продаде опашката.

Ърли извади от чекмеджето на пулта принадлежностите си за бръснене и всевъзможни шишенца. Към тази процедура той пристъпяше винаги с голяма тържественост. Помислих, че командирът нарочно отлага момента на излизането от ракетата, за да ни даде възможност да помислим за главното. По време на полета не ни беше до това.

— Няма за къде да бързаме — каза той, като разглеждаше в огледалцето брадичката си, — чакали са ни четиридесет столетия, ще почакаат още малко.

— Ами, чакали! — каза Циладзе. — Как не! Много сме им потрябвали.

„Аха, започва се“ — помислих си.

— А ти как мислиш, Момче?

— Разбира се, че им трябваме — казах. — От такива експонати няма да се откаже нито една цивилизация. Направо за в музея. „А ето, деца, първобитни хора, населявали нашата планета през двадесет и първия век, ето и примитивните оръдия, които са използвали: космически кораб с аниhilационни двигатели и планетарен робот-разузнавач.“

— Карай, карай, Момче! И за брадата кажи!

— Ще кажа. „Обърнете внимание на слабо развитите слепоочни части на единия от тях и си припомнете какво съм ви разправял за еволюцията на Хомо сапиенс.“

— Глупости! — каза Ърли. — Човекът не се е променил от незапомнени времена и нашите потомци от шестдесет и петия век...

— Човекът бавно се променя — прекъсна го Арсен, — но човечеството като цяло много бързо се мени и техниката се развива. Страшно е да си представиш какво ли са изпонамислили през тия четиридесет и четири века.

— Добре — каза Мюлер, — все ще се оправим някак с техниката. Хайде, почвай с газа.

Лежах на кревата, с лице към стената. На душата ми бе много тежко. Знаех, че ще е така. Нали в края на краищата съзнателно поехме този риск. Просто досега не ни оставаше време да поразмислим. Та как ще мислиш за съдбата на човечеството, когато трябва да спасяваш кожата си, да избиваш с лазера гигантски паяци или да взривяваш плантации от кактуси-кръвопийци. В анабиозната вана също не може да мислиш. Обърнах се на другата страна.

— Не спиш ли, Момче?

Ърли лежеше по гръб. По израза на лицето му разбрах, че мисли за същото.

— Не ми се спи. Кажи, Ърли, наистина ли ще им изглеждаме като питекантропи?

— Не мисля, Момче. Четиридесет и четири века са, разбира се, голям срок, но нали и ние сме представители на високоразвита цивилизация. Аристотел нима би изглеждал на нашите съвременници дивак?

Неволно си помислих как ли би изглеждал Аристотел, ако попаднеше на нашия „Търсач“.

— Добре — казах, — ще видим.

Вероятно съм заспал, защото когато отворих очи, Ърли се занимаваше с пробите от въздуха, взети от атмосферата, а Арсен нещо бърникаше в ПЛАР-а.

— Свали му въоръжението — каза Ърли, — тук няма с кого да воюваме.

— Да се надяваме — отвърна Арсен.

Мюлер смукна още една порция въздух.

— Ей сега, момчета — рече той, като нагласяваше колбата-апарат. — Още една биологична проба и после на свобода.

За първи път виждах ръцете на Ърли да треперят. Навярно и аз не съм изглеждал по-добре. Циладзе свали от ПЛАР-а антипротоновия излъчвател и го остави на пода до картечницата. Лишен от страшните оръжия, нашият планетарен разузнавач придоби съвсем добродушен вид.

— Роботът ще върви напред — каза Мюлер, като отваряше люка.

Преди да изляза, погледнах скалата на електронния календар за земното време. Бе двадесети януари 6416 година.

Големи пакости бяхме направили при кацането. Дърветата наоколо бяха овъглени и покрити със засъхнала пяна.

Бе много топло. Арсен засенчи с ръка очите си и през стиснатите пръсти погледна към слънцето. Беше вирнал брадичка право към небето.

— Кажи, Ърли, къде кацнахме? — попита той.

— Струва ми се, на Земята — невъзмутимо отвърна Ърли.

— Разбирам, че не на Луната. Интересува ме ширината, на която сме се приземили.

Ърли сви рамене.

— Попитай Момчето. Той изумително точно изчисли кацането.

Безропотно преглътнах хапливата забележка.

— НеЙде между тридесет и петия и тридесет и осмия паралел — казах.

Ърли се усмихна и със злорадство си помислих, че е време да взема реванш.

— Ако Ърли не бързаше толкова с кацането — рекох с пренебрежение, — щеше да получи данните за новото положение на земната ос. Сега мога само да кажа, че тя много малко се отклонява от перпендикуляра към плоскостта на еклиптиката.

Арсен подсвирна.

— Така, ясно — каза Ърли. — Вечно лято. Прощавай, Момче, глупаво се пошегувах. Ти наистина си великолепен навигатор.

Не знам доколко бе казано сериозно, но от вълнение чак се изпотих, защото похвалата на Ърли за мен е по-важна от всичко друго на света. Въобще Ърли е такъв човек, че за него бих влязъл, без да се

замисля, и в огъня. Арсен също е добър другар и много смел, но Ърли повече ми харесва.

Циладзе смутено се огледа и произнесе неочаквано с патетичен тон:

— Хора, които са способни да сътворят това...

— Са знаели какво правят — прекъсна го Мюлер. Ърли не може да понася, когато някой се разкисне.

— Интересно, а къде все пак са самите хора? — казах.

Пожарището бе свършило и ние вървахме по зелена трева в гора. Едва ли някога съм дишал по-прекрасен въздух.

Внезапно ПЛАР-ът се спря и вдигна ръка. Пред нас се ширна поляна. Честна дума, за малко не се разревах, когато видях младежи и девойки по шорти и пъстри ризи. Нали когато излетях от Земята, бях само на двадесет години, а през цялото това време не съм виждал свои връстници.

Ърли приветствено им замахна. Те се усмигнаха и също замахнаха, но ми се видяха някак угрижени.

Направихме няколко крачки към тях и по лицата им се изписа страх.

„Странна церемония за такава среща“ — мина ми през ума.

— Ние сме екипажът на космическия кораб „Гърсач“ — извика Ърли. — Излетяхме от Земята на седми март две хиляди четиридесет и трета година. Приземихме се днес през нощта в два часа и десет минути недалеч оттук.

Усмивките на земните жители станаха по-широки, а разстоянието помежду ни се увеличи. Не знам колко време щяхме така да си разменяме усмивки, ако не изскочи от гората дебел розовобузест човек, яхнал исполинска мравка.

ПЛАР-ът настръхна. Имаше си някакви свои сметки с насекомите.

Мравката приседна и заплашително замърда мандибулите си.

— Махнете работа! — викна розовобузестият.

— Той не е въоръжен — отвърна му Арсен. — Отведете по-далеч своята мравка.

— Работата не е в мравката, просто аз се боя от роботите.

— ПЛАР, в кабината! — каза Ърли.

За първи път ПЛАР-ът изпълни неохотно нареждането. Розовобузестият изчака да се скрие роботът, слезе от мравката и се запъти към нас.

Заставахме мирно. Най-последна настъпи дългоочакваният тържествен момент. Рапортът на Ърли бе просто великолепен! Розовобузестият го изслуша, заел войнишка стойка, като пристъпваше от крак на крак. Лицето му имаше такова изражение, сякаш се опитваше мъчително да си припомни нещо.

— Приветствувам ви, покорители на звездните простори... — неуверено почна той, — горди... ъ... скоколи на Космоса.

Не разбрах какво е това „скоколи“, вероятно имаше пред вид соколи. Розовобузестият продължи още няколко минути да мърда беззвучно устни, но после, решил, че официалната част свърши, запрегръща всички ни поред.

— Трудно е да предам, момчета, колко се радвам, че прилетяхте! Да се запознаем, Флавий, историк.

Наистина това беше по-хубаво от всякакви речи. След оттеглянето на ПЛАР-а, недоверието към нас изчезна. Заобикаляха ни доброжелателни весели хора.

— През нощта ние ви предавахме по всички канали на телепатичната връзка указания за кацането — каза висока дългокрака девойка, — очевидно обшивката на кораба ви напълно екранира телепатичните лъчи.

Арсен хвърли многозначителен поглед на Ърли.

— Разбира се... — каза той, — екранира... напълно.

— С какво да започнем? — попита Флавий. — Може би искате да си починете?

— Не благодаря — отвърна Ърлр. — Нека най-напред решим къде да предадем материалите на експедицията. Навярно имате някакъв институт за изучаване на Космоса?

Лицето на Флавий изразяваше пълно объркване.

— Материалите? — повтори той, като оглеждаше съотечествениците си. — Има ли някой тук от космолозите?

След известно смущение напред излезе момче на около петнадесет години с осеян с лунички нос.

— „Търсач“? — запита той, изчервявайки се силно. — Експедиция до третата планета на Тау Кит. Маса, равна на три

четвърти от земната маса, разстоянието до централното светило в перигея триста милиона километра, период на обиколка около светилото три и половина земни години, денонощие, равно на две земни денонощия, фауна, представена главно от насекоми, флора...

Още десетина минути той ни бомбардира с всевъзможни сведения, а аз наблюдавах лицето на Ърли и си мислех колко ли му е трудно да запази това спокойно и внимателно изражение.

— ... Втората експедиция за Тау Кит — продължаваше момчето като картечница — е стартирала от Земята хиляда години след „Търсач“ и се е върнала хиляда години по-рано. Летели са с по-съвършени двигатели. Втората експедиция е доставила на Земята вимпела, оставен на планетата от екипажа на „Търсач“.

Нещастният Ърли! Бе отдал на „Търсач“ всичко, което можеше да пожертвува един земен жител.

— Ясно — каза той. — Запазени ли са отчетите на тази експедиция?

Момчето сви рамене.

— Те са в наследствената ми памет, аз съм от рода на космолозите.

Арсен понечи нещо да каже, но се отказа и само изкрюка като патица.

— А сега — запита Ърли, — с какви кораби летите?

Да ви кажа честно не разбрах какво смешно имаше във въпроса, но младият космолог се изсмя по най-неприличен начин. Сякаш го бяха попитали дали не лети на метла.

— Не — каза най-после той, когато се поуспокои, — ние не можем да изразходваме толкова енергия. Изучаването на космоса става с помощта на корлойдите. Освен това всеобщата теория за еволюцията на материята ни дава възможност да съставяме анулативни прогнози за който и да е участък на метагалактиката.

Погледнах към Ърли. „Не се омърлушвай, Момче, не е чак толкова страшно“ — сякаш говореше погледът му.

— Корлойди — замислено каза Циладзе, — това са навярно...

— Елате, ще ви ги покажа — облекчено въздъхна момчето.

Извървахме не повече от сто крачки и видяхме голямо прозрачно кълбо, пълно със светеща розова течност, в която плаваше сива буца около два метра в диаметър с множество израстъци.

— Корлойдът е изкуствен мозък, възприемащ радиовълните. Преработва цялата постъпваща от Космоса информация и я препраща в общите канали на телепатичната мрежа. На Земята има към две хиляди корлойдни. Използуваме ги още и като средство за глобална телепатична връзка.

— Стига — рече Флавий, — нашите гости навярно вече умират от глад. Да вървим да обядваме, само че... — той критично ни огледа от краката до главата, — те не са облечени според климата.

Действително, ние се обливахме в пот в комбинезоните от плътна тъкан. Въобще, в сравнение със съпровождащата ни ярка тълпа приличахме на умърлушени кикимори.

Флавий ни поведе към някакви ниски постройките, разположени сред рядка гора. Към нас се приближи малка черноока жена.

— Как е ръката ти, Жоана? — запита я Флавий.

Жоана кокетливо усмихната, протегна двете си ръце. Дясната бе по-къса от лявата.

— Расте. Скоро ще мога пак да свиря на арфа.

Арсен промърмори нещо през зъби. Дочух само думата „саламандри“.

Не мога да кажа, че ми направиха потресаещо впечатление техните фабрики. Бяха мрачни, ниски помещения, с правоъгълни линове, заровени в земята. В линовете нещо гадно съскаше и пускаше мехури.

Флавий порови с кука в единия лин и извади вързоп шорти. После извърши същата манипулация в съседния лин. Но този път уловът му се състоеше от ризи в най-различни десени. От третия лин извади сандали.

— Преобличайте се — рече той.

— Странен начин за пазене на дрехи — рече Арсен, като поглаждаше брадата си. Той изглеждаше много импозантно в новите си одежди. Ризата му беше възхитително жълта на цвят. От чувство на протест аз си избрах червена, макар че много ми се искаше да взема като неговата.

— Тук те не се пазят, а произвеждат — рече Флавий. — Производство на дрехи от въглероден двуокис и атмосферни пари. Бактериално-нуклеотиден синтез.

Не ми стана много ясно какво означава това.

В следващото здание видяхме няколко мравки да вадят от линовете някакви розови плочки и да ги подреждат на пода.

Но всичко това е нищо в сравнение с онова, което ни очакваше в третото здание. Не мога да се оплача от храната на космонавтите, но и сега ми потичат лиги, като си спомня тия аромати. Никога не съм мислел, че храната може да ухае така възхитително.

— И това ли е синтетика? — попита Арсен. Такова изражение на очите съм виждал само у гладните паяци на Спайра.

— Да — рече Флавий. — Сега ще я опитате.

Вървахме покрай малки розови вили, разположени на голямо разстояние една от друга в гората. По пътя често срещяхме огромни мравки да мъкнат същите плочки, които бяхме видели в една от постройките. На една поляна няколко мравки строяха дом от тези плочки.

— Някакъв специално отгледан вид ли са? — запита Арсен.

Флавий кимна.

— Как ги дресирате?

— Променяме генетичния им код.

— Не виждаме никакви машини — каза Ърли.

— А какви машини бихте искали да видите?

— Ами поне транспортни. Не можете да пътешествувате на тия мравки по цялото земно кълбо.

— Защо да пътешествуваме? — Изглежда Флавий не разбра въпроса.

— Как защо? Може, например, да ви се доиска да промените местожителството си.

Историкът се замисли.

— Такава необходимост едва ли ще възникне — неуверено каза той. — Условията във всички зони са абсолютно еднакви.

— Да допуснем — настояваше Ърли, — но как все пак хората се събират на научни конгреси, съвещания?

Някой отзад прихна да се смее.

— Конгреси ли? — попита Флавий. — Защо са ни конгреси, когато имаме обща телепатична връзка.

— Ясно, Ърли — с раздражение рече Арсен. — Те нямат никакви транспортни средства. Няма и толкова, няма защо да питаш повече.

— Имаме — каза вървящият до него мъж. — Имаме биотрангуларно преместване, но никой не го използва. Прекалено голямо изразходване на енергия. Освен това действа зле на нервната система.

Бог да ме убие ако разбрах що за преместване е това.

— Ще успеем за всичко да поговорим — рече Флавий. — Ето и моят дом.

Той някак странно зацвърча и притичалите на зова му мравки веднага домъкнаха отнейде на полянката розови маси. Честна дума, никога не съм участвувал досега в такова чудно пиршество. Представете си наредени под дърветата маси, озарявани от причудливите сияния на фосфоресциращите в чашите течности, странни ястия с незабравим вкус, поднасяни от мравките на огромни табли и весели оживени лица на хора, отдалечени от нашата епоха с четиридесет и четири столетия.

— За здравето на космонавтите! — каза Флавий, като вдигна чашата си с тъмно питие, напомнящо бира.

Арсен стана и произнесе дълъг надут тост.

— Кога стартирахте от Земята? — запита Флавий, когато възторзите постигнаха.

— На седми март две хиляди четиридесет и трета година — отговори Ърли.

Флавий запресмята нещо наум.

— Ясно — каза той, — значи пет години след великата битка на хората с роботите.

От изненада хлъцнах. Винаги ми се случва при силно вълнение. Арсен остана със зяпнала уста. Само Ърли запази каменно спокойствие.

— Тридесетте и четиридесетте години на двадесет и първия век — мечтателно продължи Флавий, — каква трудна и романтична епоха! Война с космически пришълци, бунт на родените в колба, лов на динозаври!

— Вие сте ходили на лов за динозаври? — задъхвайки се от вълнение произнесе съседката на Арсен. — Как изглеждат? Какви са? — заразително го тя. — Разправете ни.

На лицето на Арсен можеше да се прочете борбата между вечния стремеж на човека към истината и очарованието на сините очи.

— Динозаврите... — каза той след известно колебание — са...
въобще... те... на задните лапи... пиф-паф!

С това, очевидно, сведенията на Циладзе за доисторическите животни се изчерпваха. Той познаваше много по-добре двуметровите паяци, способни за няколко минути да изпият цялата кръв на слона.

— Кажете — предпазливо запита Ърли — откъде имате... такива
подробни сведения за двадесет и първия век?

Флавий засия.

— На мое разположение е — самодоволно каза той — най-
богатата колекция манускрипти от двадесет и първия век, намерени от
мравките при разкопките на древните градове.

— Много интересно! — каза Ърли.

— Още по една чашка мускора? — предложи Флавий.

— Да — каза Арсен, когато останахме сами, — чудеса на
техниката! Живеят в горите, ходят по къси панталони, яздат мравки и,
изглежда, дори не използват огъня.

— Биологична ера — замислено рече Ърли, — кой би могъл да
предположи! А в същност, защо им е цялата наша техника? Човек е
създал машините, за да компенсира неприспособността си към
природата, а те са променили не само природата, но и самия човек и,
изглежда, не са го променили зле. А техника те си имат своя и май не
по-лоша от нашата.

— Но откъде имат такива странни представи за миналото? —
запитах аз.

Ърли разпери ръце.

— Не знам. Иди, Момче, прегледай тия манускрипти.

Флавий бе извънредно поласкан.

— Влезте, влезте — посрещна ме той, — ето, двата рафта са на
ваше разположение. Да ви призная, надявам се, че и на мен ще
помогнете да разбере някои неща. За съжаление времето не щади и
най-безсмъртните творения на човешкия гений. Много листове са
изгнили. Освен това тази странна система да се записват думи е трудно
достъпна за разшифроване дори и за корлойдите. Много, твърде много
от онова, което се отнася до вашата епоха, остава за нас загадка. Нали
от тридесет и петото столетие насам знанията се предават по
наследство и затова ранната история на човечеството е много слабо
изучена.

Да... Флавий наистина беше историк. Само учен, обзет от изследователска страст можеше да нарече тези разпокъсани, полуизгнили листове „манускрипти“. Впрочем, останките от древните египетски папируси, над които са си блъскали главите моите съвременници, едва ли са изглеждали по-добре.

На повечето листове печатарското мастило бе съвсем избеляло и по откъслечните фрази с голяма мъка успях да възсъздам поне приблизително смисъла. Ако не бяха няколкото оцелели илюстрации, нямаше въобще да разбера за какво става дума. Очевидно, техните корлойдни притежаваха значително по-големи възможности от човешкия мозък.

Прекарах в библиотеката повече от два часа. Когато се върнах, Ърли и Арсен бяха вече в леглата.

— Е, как е, Момче? — запита Ърли.

— Действително, литература от двадесет и първия век — отвърнах, като свалях ризата си. — Доколкото успях да установя, това са останки от научнофантастични произведения, написани предимно през втората половина на двадесетия век.

Много забавна история, но никой от нас не се засмя, защото, първо: техните представи за миналото не бяха по-фантастични от нашите за бъдещето, и второ: под краката ни отново беше дългоочакваната, любима Земя и, което си е право, харесаха ни хората, които я населяваха.

Заспивайки, си помислих колко ли още изненади ни очакват в този чудесен, малко странен свят, преживяващ втората си младост.

ДЖЕРОМ БИКСБИ ЕДНОПОСОЧНА УЛИЦА

В понеделник сутрин на Северния булевард двуместният „Додж-49“ на Пит Инис неочаквано се занесе и със скорост петдесет мили в час връхлетя в едно дърво. Пит отиваше на работа в Манхатън от Гринхил, Лонг-Айлънд, където беше къщата му, жена му, кучето им Принц, единадесетгодишният им син... целият му живот.

Когато колата се обърна, Пит изруга. Покривът хлътна навътре и той си помисли: „Кой ли дявол ме накара да се замисля и ето какво стана. Проклятие, това е краят!“

Безполезно разсъждение, разбира се, но всеки мисли така, когато усети, че животът му виси на косъм. В такива мигове мозъкът работи по-бързо от нервите: няма време да чувствуваш, можеш само да мислиш и най-напред в теб пламва нещо като любопитство.

За щастие от страшния тласък встрани Пит падна по очи върху предната седалка; колата се бе преобърнала и покривът смачкал, но главата на Пит оцеля, защото той лежеше.

Колата отново се преобърна: Пит се подмяташе между седалката и хлътналия покрив, който сега беше на няколко дюйма над него. Скърцане на метал, стъклото издрънча и се разби на хиляди стъкълца. Пат — спуска се гума, след нея друга. Цялото тяло на Пит се беше мъчително напрегнало, мускулите на гърба и шията му като че ли всеки миг щяха да се пръснат.

Най-сетне колата отново се обърна на колелата си и така си остана, поклащайки се леко. Още няколко секунди всичко скърцаше и дрънчеше — и стихна.

Звучите продължаваха да ечат в ушите му, отпечатваха се в паметта му. После Пит зарита с крака лявата вратичка и най-последно тя се отвори. Тогава почна бавно, внимателно да се измъква към нея, и всичко вървеше добре, докато раменете му не докоснаха кормилото — беше изхвъркнало цял фут към седалката. Пит понечи да се извърне и да пропъзли ребром край кормилото, но не успя да се извие —

пречеше му хлътналият покрив. Притисна се колкото можеше към седалката, пое въздух, сниши се още повече и извивайки се леко, отново бавно запълзя.

Ето, краката му изскочиха навън, вече висят във въздуха; Пит си издра глезена в калника. Успя някак да освободи ръцете си и да се провре покрай кормилото, което сега бе на нивото на брадичката му. Най-сетне се измъкна от колата, сакото му се бе изхлузило на главата. Стъпалата му докоснаха земята, после и коленете. Стоеше така на колене, притиснал буза о студения метал на олющената вратичка. Ненавиждаше колата и отчаяно се мъчеше с ръцете да се отблъсне колкото може по-далеч от нея. Падна по гръб върху тревата, в калта. Остана да лежи така по гръб, закрил лице с ръце и заплака.

Скърцане на спирачки, тропот. Остра болка. Пит отвори очи, огледа стоящите край него хора, без нищо да вижда, пак затвори очи и зачака какво ще стане по-нататък. Сега не бива за нищо да мисли: нека другите мислят за него. Сега всичко ще се нареди: ще пристигнат полицаите, бърза помощ и ще се погрижат за него. И Пит потъна в черна пронизана от болки нощ.

Дойде на себе си в болницата.

Сестрата, която оправяше одеялото му, запитва:

— Как се чувствувате, мистър Инис?

Той я погледна, мръщейки се от болка.

— Жив съм.

— Много ли ви боли?

— Търпи се.

— Колата ви е напълно разбита. Полицията казва, че ви е спасило едно — били сте се заклезили между хлътналия покрив и седалката, затова не сте пострадали много. Само кормилото ви е счупило няколко ребра.

— Съобщихте ли на семейството ми?

— Тъкмо идвах да проверя дали сте се събудили. Жена ви чака в коридора.

Пит въздъхна.

— Приятно ще е известно време да не работя и да се позанимавам със синчето... макар че едва ли ще мога.

Сестрата се спря при вратата, усмихваше се, но очите ѝ гледаха строго:

— Не биваше да попълвате удостоверението си с шифър: това само ни обърка.

Пит замига в недоумение.

— От документите в портфейла ви узнахме как се казвате, но адресът и номерът на телефона са свършено други.

— Не разбирам.

— Особено телефонът, адресът е сбъркан съвсем малко — вместо 1811 там е записано 1801. Но вместо номера на телефона там има някаква безсмислица. Такава подстанция просто не съществува. Наложил се да търсим семейството ви чрез бюро справки.

— Много сте хубавичка, но явно не сте с всичкия си — бавно каза Пит.

— За първото — благодаря, но не съм побъркана — усмихна се сестрата и излезе.

Пит лежеше, вперил очи в тавана. Всичко, което е било в джобовете му по време на катастрофата, сега бе акуратно наредено на масичката. Пит напипа портфейла си и извади от него картичка в целулоидно калъфче.

Питър Инис
1801 Саут-Оук стрийт
Гринхил, Лонг-Айлънд
Ню Йорк
Хайвию 6-4509

Всичко е съвсем правилно.

А сестрата каза, че адресът не бил верен. И защо не са позвънили? Тя каза, че нямало такава подстанция. Пит мрачно изгледа телефона, когато слагаше на масичката портфейла си. Обикновен черен френски апарат, само с малко по-обтекаема форма.

А на диска бе означено: А-123 — Б-234 — Ц-345 — Д-456 — Е-567 и нататък все същата неразбория.

Гледаше все още апарата и клатеше глава, когато вратата се отвори и влезе Мери.

Разбира се, сълзи.

— Слава богу — повтаряше тя, притиснала лице в рамото му.

Пит за малко не изохка от болка. После Мери каза:

— Скъпи, прости ми, прости...

— За какво? — запита Пит.

— За кавгата — Тя се притисна още по-силно към рамото му. — Ти си искал да умреш. Знам, затова си катастрофирал.

Пит неволно изстена — заболя го много силно. Мери ахна и се отдръпна.

— Причиних ти болка, скъпи...

— Само удоволствие — каза Пит.

Тъмните ѝ очи бяха пълни със сълзи.

— Значи не ми се сърдиш?

— За какво?

— За кавгата.

— Каква кавга? Не, скъпа, не ти се сърдя. Аз... аз дори съм забравил за какво сме се карали.

Мери извади кърпичката си и избърса очите си. Сега вече не плачеше, само от време на време хлипаше. Седеше на края на кревата и държеше ръката му.

— Поправяй се — каза тя.

— Дреболия. Казват, че имам счупени само две ребра и някакви си драскотини. След два-три дена ще мога да се прибера в къщи.

Гледаше жена си с нежност, каквато отдавна не бе изпитвал; може да е за добро, че за малко не се уби, може би след това сътресение от живота им ще изчезна взаимното недоволство... или безразличие. Женени са вече от дванадесет години. Момчето им расте. Двамата са вече към четиридесетте. Напоследък живееха... почти разделени. А сега в душите им бе пламнала пак предишната нежност. Гори, разгаряй се, пламъче...

— Отвратителна кавга, нали? — каза Мери. — На душата ми напоследък беше ужасно. За всичко е виновна моята идиотска гордост: щом си си навил на ума, че кокетирам с Фил Тарант — няма да те разубеждавам, мисли както искаш.

— Фил Тарант — разсеяно повтори Пит. — Искаш да кажеш Фил Теранс?

Мери се нацупи.

— Фил Тарант. Нашият съсед — После се усмихна. — Нашият огромен плешив съсед, който ме интересува толкова, колкото ланшния сняг. Ах, Пит, как можа да ти мине през ума подобно нещо! И прости ми, дето хвърлих по теб снимката на кучето...

Пит Инис затвори очи. Съседът им — високият едър мъж — се казва Фил Теранс. И съвсем не е плешив. Славен момък е и е много щастлив в семейния си живот. Пит никога не бе казал, нито помислял, че между Фил и Мери има нещо. Не му бе минавало дори през ума. *Никога!*

— Каква снимка си хвърлила по мен? — предпазливо попита Пит.

— Ах какъв си! Защо се преструваш? Не бива така... Хайде честно да си признаем: било каквото било, а сега нека всичко да забравим.

Ще трябва да я разпитва със заобикалки, така ще е по-добре.

— Добре, че не ме улучи — каза той.

— Е... — тя смутено се усмихна. — Въобще аз не исках да те ударя. Но той така издраска пианото.

Пианото...

Но те никога не са имали пиано! Смятаха да купят за Пит младши, но още не бяха купили. Това е вече прекалено.

— Какво пиано? — каза той и се понадигна въпреки болките. — Ние нямаме пиано, Мери, по дяволите, какво става? Не помня да си ме замеряла с някаква снимка. Не помня да сме се карали. Фил Теранс съвсем не е плешив. Никога не съм си и помислял, че ти флиртуваш с него. Какво става?

Докторът каза:

— Може да е временно явление, мистър Инис. Загубване на паметта вследствие шока.

— Докторе, не съм загубил паметта си — търпеливо му обясняваше Пит. — Всичко отлично помня до последната минута преди катастрофата.

— Не се безпокойте — усмихна се лекарят. — Не е точно загубване на паметта. Просто нещичко сте позабравили, а нещичко се е пообъркало в главата ви.

— По дяволите — каза Пит.

— Но вие не можете да знаете, мистър Инис, сам не можете да осъзнаете какво се е пообъркало във вашите представи. Ето, вие например ми описахте някакъв друг телефонен апарат. Какво да ви кажа? Аз съм на петдесет години и през целия ми живот телефоните винаги са били такива.

— Не, не са такива.

Лекарят въздъхна.

— Просто още не сте се оправили от шока, това е. Може би ще е полезно да поговорите с някого от вашите психиатри.

— Не е нужно.

— Аз вече се осмелих да го поканя.

— Не желая да го видя — сухо каза Пит.

— Напразно.

— Аз съм толкова нормален, колкото сте и вие.

— Не се съмнявам. Но той като специалист по-добре ще съумее да ви докаже, че явленията, които ви се струват безспорни или обратно — съмнителни, просто са такива, каквито са, и така и трябва да се възприемат — именно защото сте със здрав разум.

Пит протегна ръка към телефона. Машинално, без да се замисля, взе да набира номер. Ако се замислеше, не би могъл да се ориентира в тая номерация. С привично движение, сякаш ги нямаше непознатите означения, набра номера на кантората си.

— Да? — отвърна глас в слушалката.

— Рейли, Форсайт и Спраг ли е? — запита Пит.

— Извинете, приятелю, набрали сте погрешен номер.

Пит опита още веднъж, пръстите му сами завъртяха диска. Този път набра номера на майка си в Бронкс.

— Мамо?

— Тук няма никакви майки — отвърна мъжки глас.

Пит захвърли слушалката върху вилката с такава сила, че телефонът издрънча. После се облегна на възглавницата и затвори очи. Мери пак тихичко заплака.

— Пит, скъпи... — каза тя.

Пит стисна зъби.

— Ще оздравееш...

— АЗ СЪМ ЗДРАВ! А ЦЕЛИЯТ СВЯТ Е БОЛЕН!

— Разбира се, вие сте здрав — каза психиатърът. — Не сте луд.

— Не говорете с мен като с дете, докторе — рече Пит. — В колежа изучавахме психиатрия. Мога не по-зле от вас да опиша състоянието, в което, според вас, се намирам. Но аз съвсем не съм в такова състояние.

— Значи не сте обърнали внимание на един много важен раздел — възрази психиатърът. — Даже и за най-опитния човек е много трудно сам да се лекува. Би трябвало да знаете, че от този, който е обзет от илюзии или халюцинации, не може да се очаква сам...

— Така, значи аз...

— ... трезво да преценява какво става с него...

— ... не съм в състояние трезво да преценявам реалността — уморено каза Пит.

— ... и се нуждае от странична помощ, нали разбирате?

Психиатърът посочи телефона, както направи преди и другият лекар:

— Ето, това е реалният свят. Той съществува. Това е доказателство. Като юрист вие сте длъжен да се съобразявате с доказателствата.

Две, три, четири, пет минути Пит хладнокръвно и старателно премисляше всичко, а психиатърът чакаше — нали те винаги изчакват. После Пит каза:

— Навярно е така. Трябва да сте прав. Надявам се, че думите ми звучат разумно. Телефоните винаги са били такива. Аз имам пиано. Жена ми ме замери със снимката... каква беше тази снимка, скъпа?

— Снимката на Пипи, нали го снимахме миналото лято — каза Мери.

Пит стисна зъби.

— Пипи?

— Нашето куче, скъпи... нима и това не помниш?

— Помня — каза той. — НАШЕТО КУЧЕ СЕ КАЗВА ПРИНЦ.

— Ще ви мине — каза психиатърът. — Травматична загуба на памет и всякакви там фантазии. Ако продължи, препоръчвам ви да прибегнете до психоанализа: вие сам едва ли ще можете да възстановите в паметта си всичко, което сте забравили, но специалистът ще съумее...

— Махайте се — рече Пит.

— ... и ще ви помогне да влезете в релсите — Психиатърът стана. — Пак ще ви навестя.

— Не е нужно — Пит целият се бе напрегнал, искаше му се да скочи от кревата и да закрепши. — Излез и ти, Мери.

— Пит...

— Да вървим, мисис Инис — тихо каза психиатърът. На вратата той се обърна. — На вас навярно ще ви е неприятно, мистър Инис, но аз, естествено, трябва да взема предпазни мерки. Във вашето състояние...

— Разбирам — каза Пит. — Съгласен съм. Поставете и пазач. Все ми е едно. Само че стига вече разговори.

Психиатърът излезе. Мери тръгна след него, завряла нос в кърпичката.

Пит усети как по бузата му запълзя сълза. Да, очите му са пълни със сълзи. И мъката е непоносима. Стана му студено и страшно. Пит скръцна със зъби:

— Не си отивай, Мери — повика я той.

Няколко минути те мълчаха прегърнати. Боляха го счупените ребра, но той отчаяно притискаше Мери към себе си: нека го боли. Болката поне е истинска. Мери беззвучно плачеше — сълзи течаха и от очите, и от носа ѝ; тя винаги плачеше така, когато биваше истински нещастна — не беше просто женска уловка. После стана и отиде до прозореца. Щорите бяха спуснати.

— Може би слънцето ще ни поразвесели — рече тя.

Щорите полетяха нагоре.

Пит знаеше, че е в нюйоркската болница. На десетия етаж. През прозореца видя зданието Крайслер на Четиридесет и втора улица, а зад него — Емпайърстейт билдинг, само че вместо безполезната мачта, на която нито веднъж не бе кацнал нито един дирижабъл, и телевизионната кула на добрата стара четвърта програма Емпайър бе увенчан със същата остра игла като Крайслер.

Пит закрепши. И преди да секне викът му, вратата се отвори и към него се втурна едър санитар. Мери припадна.

След два месеца го пуснаха да си отиде в къщи.

Отначало Пит всячески протестираше, че го държат като в затвор, но му казаха: „Законът за охрана на гражданите, нали знаете.“

Не знаеше такъв закон. А е юрист.

Психиатрите бяха много опитни. Стараеха се много.

Направиха го приемлив за обществото. Показаха му къде и в какво греша. Посочиха му купища доказателства: книги, фотографии, филми, документи и обстоятелства от собствения му живот. В трудовата му книжка имаше отбелязани три длъжности, за които той никак не можеше да си спомни. В документите му бяха отбелязани и други любопитни сведения, например: за първия му брак с някоя си Джун Мейси. Някога той беше сгоден за момиче на име Джун Мейсън.

Донесоха му разни доказателства и дълго го убеждаваха.

И го убедиха. Доказаха му, че светът, в който живее, съвсем не е такъв, какъвто, както му се струваше, бе познавал. Доказаха му, че всичко това е плод на въображението му. Че ето, тази негова реакция е забавена, а в този случай му се привиждат несъобразни по време събития. Доказаха му, че на Емпайър стейт билдинг от паметивека е имало игла; че Прокофиев — любимият композитор на Пит — не е умрял в 1953 година, а е жив и досега, макар че непрекъснато е болен; че телевизията още не е толкова усъвършенствувана, та да е изгодна в търговско отношение; че Шекспир не е писал никакъв „Хамлет“...

Пит им рецитира откъси от „Хамлет“. Много се учудиха. Казаха: „Господи, но вие имате талант! Трябва да пишете!“

От време на време му се струваше, че наистина ще полудее. Понякога беше дори убеден, че е вече полудял. А понякога не се съмняваше, че всичко това е просто някакъв дяволски заговор на целия свят срещу него, Пит Инис.

Отчаяно самомнение. Като на луд.

Но Пит, разбира се, не е луд... Просто у него това е някакъв каприз, с който той се забавлява и който безпокои психиатрите в този стадий на боледуването му.

И все пак го вкараха в релсите. Зримата и осезаема реалност говореше сама за себе си по-убедително от всякакви думи.

Но той не преставаше да си спомня онзи свят, който съществуваше само във въображението му. Онзи свят, запечатан в паметта му до най-малките подробности си оставаше за Пит толкова

ясен, колкото и този, реалният свят, с неговата неоспорима, осезаема истинност.

Вкараха го в релсите.

Сега разбра какво изпитва човек, който си е въобразил, че е Наполеон: сякаш падаш в бездънна пропаст.

Не само с разума, но и с чувствата си Пит прие случилото се.

Повярва.

В къщи всичко се оказа съвсем не така. Да, трябваше да го очаква.

Пипи излезе спаниел. *Принц беше коли.*

Къщата му е от пет стаи. *Шест.*

Боядисана е в зелен цвят. *В червено-кафяв.*

Зад къщата има цветна градина. *Зеленчукова.*

Пит младши има тъмни коси. *Светли.*

Пит обикаляше къщата, запознаваше се със своя живот. Някои неща бяха съвсем различни. Други само малко се различаваха от онова, което помнеше. А някои бяха точно такива или почти същите и това го объркваше.

Библиотеката... Разгледа една след друга всички книги и попадна на „Историята на западната философия“ от Бертран Ръсъл, която авторът му бе надписал; Пит го бе помолил в 1945 година, когато Ръсъл изнасяше цикъл лекции в Ню Йорк.

Седна в креслото и с любов погали книгата. После я разтвори. Пит никога нямаше навика да пише бележки по полетата. Но явно е имал такъв навик.

Влизай в релсите.

Вечерта дойде Фил Тарант — *Фил Теранс*. Беше плешив. *Кестеняви коси*. И Пит видя, че съвсем не са толкова близки приятели, каквито бяха в неговия въображаем свят. Фил спомена за голф и че двамата често играели.

Никога не бяха играли голф.

Когато си лягаха, Пит каза:

— Как мислиш, скъпа, откъде съм изкопал онзи свят? Онзи, въображаемия? Той е толкова... истински.

Мери го погледна.

— Забрави онзи измислен свят, Пит. Истинският е този.

Следващите няколко дни, докато още не бе тръгнал на работа. Пит по цял ден седеше над машината.

Какво пишеше?

Пишеше конспект на своя измислен свят. Съпоставяше, сравняваше: какво съвпада с реалния свят, по какво се различават и в какво си противоречат. Изливаше върху хартията невероятните си фантазии (нали с годините спомените щяха да се заличат).

Печаташе в две колонки:

Измислен свят	Реален свят
Франклин Делано Рузвелт умрял в 1945 г.	Същото
Атомната енергия	Още не е известна

Безброй страници на строго юридически анализ, на прекрасни и много точни определения в дирене на исторически обоснования за съществуващите явления, непрекъснато сравнявани със „спомените“. Ръкописът набъбна до няколкостотин страници. Можеше да продължава така безкрай. Навярно по-лесно е да промениш света, отколкото представата, която имаш за него.

Работеше, като естествено правеше справки, прочете извънредно много материали и всичко това му помогна да се приближи до реалния свят. Неговият лекар-психиатър — Пит се бе обърнал към специалист и сега редовно ходеше два пъти в седмицата при него — всячески поощряваше тази работа. Пит събираше знания. Отначало това, което узнаваше, често го поразяваше. После възбуждаше само любопитството му. А накрая свикна и всичко му омръзна. Престана да пише. Мина половин година. Само четеше. Сега вече по-спокойно. Разсеяла се бе и последната сянка на недоверието.

Разбира се, случаят стигна до вестниците. Отначало се промъкнаха само някои неща, по-късно, когато се изясни, че случаят е необикновен, Пит стана сензация.

Нюйоркски юрист живее в измислен свят.

„Таймс“ помести съдържано интервю. „Лайф“ отдели на Пит Инис четири колонки. „Тайм“ — колонка, „Сайънтифик Америкън“ публикува памфлет.

Влязъл бе в релсите. И се чувствуваше много по-щастлив от преди.

И изведнъж всичко отиде по дяволите.

Сух глас каза по телефона:

— Мистър Инис? Прочетохме за вашия случай в „Сайънтифик Америкън“.

— Да? — каза Пит. Какво ли пак искат?

Гласът сякаш се смути.

— Струва ми се, че не е за телефонен разговор. Позволете ми да ви посетя вкъщи. Кога ще ви е удобно?

— Кой сте вие?

— Извинете... Аз... всичко е твърде необикновено, мистър Инис. Моите колеги и аз самият... Позволете да ви се представя: аз съм доктор Реймонд ван Хасен. Аз... Ало! Ало!

Пит бе вперил очи в една точка на библиотеката. В книгата със зелена подвързия, озаглавена „Бъдещето покоряване на атома“, автор — доктор Реймонд ван Хасен, два пъти лауреат на Нобелова награда. Същият ван Хасен, който в неговия измислен свят бе изиграл толкова важна роля при създаването на първата атомна бомба, и в работата на Окриджиския институт за ядрени изследвания...

— Да, докторе — каза Пит. — Чувал съм за вас. С какво мога да ви бъда полезен?

— Важното е с какво *ние* сме *ви* били полезни и какво още, може би, ще съумеем да направим за вас — възрази доктор ван Хасен.

Пит стисна слушалката с такава сила, че пръстите му изпукаха.

— Вие сте ми били полезен?

— Аз... собствено, не точно, ние. Ако нашата теория е вярна... мистър Инис, в същност, по-добре да дойдем при вас и да поговорим.

— Още тази вечер — дрезгаво рече Пит, съвсем сам в този неустойчив, изменчив свят. — Още тази вечер.

Сивата козя брадичка на ван Хасен потрепваше в такт с думите му.

— Паралелни светове, мистър Инис. Съсъществуващи светове. Предполагаме, че сте попаднали не в своя свят, просто не в своя свят.

Пит се бе отпуснал в голямото кресло до камината, смазан сякаш от някаква тежест. Физикът Енрике Патиньо седеше на кръглата табуретка пред пианото. Доктор Хейзъл Барджис, интересна жена към петдесетте, се бе настанила на дивана до Мери.

— Пит, какво говорят? — прошепна Мери.

— Казват, че не съм попаднал в своя свят. Ти не ги слушай.

Мери бе забила зъби в ръката си.

— Както казвате, излиза, че машината ви нещо се е повредила — рече той. — Някой забравил да завинти някакво болтче, така ли? И машината ви трепнала на поставката — така ли? И насоченият лъч, вместо да попадне в целта, минал встрани, през стената на лабораторията, през Флешинг Мидоуз и попаднал в мен, преди да успеете да го изправите. Нали така?

— Това се е случило не с нашата машина — поправи го Хейзъл Барджис. — Нали разбирате, лъчът на нашата машина беше насочен в истинския Пит Инис.

— Но това е вече глупост или оскърбление — каза Пит. — А според мен, и едното, и другото. Аз съм Питър Инис.

— Извинете — каза Хейзъл Барджис. — Искан да кажа, лъчът на нашата машина беше насочен в онзи Питър Инис, който живее в нашия свят. А машината от вашия свят е била насочила лъча си във вас. — Тя се запъна, захапа устна. — Моля, извинете ме. Когато прочетохме за вас... и разбрахме какво е станало... бяхме потресени.

Пит бавно стана и с всичка сила запрати чашата си в камината.

— Да пропаднете вдън земя! — рече той. — Всички, до един!

— Две Земи — каза ван Хасен, като гледеше синия пламък на уискито, — почти еднакви. Два почти еднакви експеримента. И два почти еднакви неуспеха. Пренасяне на Пит Инис в съседния паралелен свят. Само така е могло да се случи. Друго удовлетворително обяснение няма. И, много възможно, еднакви резултати. Автомобилна катастрофа, болница и... хм...

Той погледна към Мери, улови бесния поглед на Пит и се извърна: козята му брадичка потреперваше.

— Дръж се по-сериозно, Реймонд — каза Хейзъл Барджис. — Ех, по дяволите!

— Моля ви, идете си — прошепна Пит.

— Може би ще съумеем да ви помогнем, мистър Инис — кротко каза Енрике Патиньо. И се обърна към Мери. Лицето му беше изрязано от бръчки, той я погледна така, както може да гледа само стар, проникателен, мъдър син на древен и мъдър народ. — Разбира се, ако вие пожелаете.

Пит залитна.

Мери скочи и се спусна към него.

— Пит, не разбирам...

Мери? Но Мери ли е това?

— С нашия експеримент ние искахме... — продължи ван Хасен.

— Бъдете проклети с вашия експеримент. Махайте се и ни оставете на мира.

— Но, мистър Инис, може би ще успеем да постигнем противоположния ефект и да ви върнем...

И в този миг се отприщиха сълзите. Рукнаха като поток. В друг случаи един мъж едва ли би могъл да заплаче така, като дете — това става само когато светът му се е изпълнил със страхове, като света на детето. Или когато не му е останал никакъв свят.

— Почнал е да пие, откакто позвънихте — каза Мери, като прегърна отчаяно Пит.

Учените си отидоха. И оставиха картичката си:

Научноизследователски институт „Грейдън“
Флешинг, Ню Йорк 27, Ф-Е 395.

Бе станал човек-безсмислица. Човек-грешка. Земята го мамеше. Предишният познат свят го зовеше. Зовеше го толкова настойчиво, че Пит откликна с цялото си същество като опъната струна — нали вече знаеше всичко.

Не оставаха никакви съмнения.

Такъв голям учен като ван Хасен не ще говори напразно. Ван Хасен и колегите му явно са уверени в това, което казват. И тогава всичко се изяснява.

Земята го зовеше.

... Веднъж, когато гледаше червения залез, Пит Инис си помисли, дали не му е съдено тази вечер да се върне?

Край на самотата.

На гнета на чуждия свят.

Тази Вселена вече толкова много означава за него.

Тази Вселена го ненавижда. Тя го отхвърля. Нанася му удар след удар. Така ли е всъщност, или само му се струва, но усещането от час на час се изостряше, превърна се в мъчение, в непрестанен ужас. Напада го от засада, заварва го неподготвен и той няма сили да се защитава и не знае откъде ще дойде следващият удар.

Пит не можеше да спи, крачеше в тъмнината напред-назад, сравняваше сегашното си положение с предишното.

Втората Земя — така наричаше сега мислено този свят — в много отношения му се струваше по-добра. Харесваше му работата — тук той бе дори и съдружник във фирмата.

Но едно е само важно: обичта и домашният уют... новата Мери.

Крачеше неуморно из стаята, настръхнал, мислеше, проклинаше тази Вселена — и накрая се реши.

Каза на Мери, че трябва да се върне на своята Земя, и Мери заплака. Обясняваше й всичко отново. Той не е нейният Пит. Тя не е неговата Мери. Това не е неговият свят. Ако остане тук, неминуемо ще полудее.

— Обичам те — плачеше тя. — Няма да те пусна!

— Ще получиш обратно своя Пит — с мъка отвърна й той. — Там, на моята Земя, навярно и на него не му е добре, както на мен тук. Ще го намерят тамошните учени. И той ще поиска да се върне.

— Не ми трябва никакъв друг Пит! Ти си ми нужен!

„И на мен не ми трябва друга Мери“ — помисли си Пит и нещастен, измъчен тръгна да скита из улиците. Какво друго му оставаше?

Може би неговият двойник там в този час също скита по улиците, обзет от същите чувства. Може би и той копнее да се върне в родния свят в привичните релси и го измъчват същите съжаления? Може и той да е намерил в Мери Първа нещо подобно, каквото откри Пит в Мери Втора? Всичко е възможно в този непостижим свят, където цари такова сложно и странно равновесие.

Сигурно и него го преследва и ненавижда онази чужда за него Вселена.

Както и да е, изход няма. По-точно има един-единствен изход.

И двойникът му на Първата Земя навярно е дошъл до същата мисъл, макар и може би по други причини. Всичко е същото. Или почти същото.

Пит реши да остане още една, последна седмица. Мери като че ли се смири. Най-после бе разбрала жестоката истина на случилото се и неговите неотвратими последици или може би просто се бе покорила на съдбата.

Тази последна седмица прекараха като на сън. Излизаха всяка вечер, ходеха по ресторанти, на театър. Заедно им беше хубаво. Сякаш отново се бяха намерили: възможно е Мери да се опитваше по този начин несъзнателно да го задържи.

В деня, когато тръгнаха за Научноизследователския институт „Грейдън“, Пит очакваше сълзи. Но Мери не заплака. Изглеждаше като че ли съсредоточено мисли за нещо.

А неговите сълзи? Те ще дойдат после, когато се озове самотен на своята Земя. По-добре Мери да не знае колко му е станала скъпа.

Машината се оказа по-голяма, отколкото очакваше. Огромна метална тръба излизаше отстрани от нещо, напомнящо циклотрон. В края на тръбата на централната ос бе окачено метално кълбо около три фута в диаметър. На повърхността му, в противоположния край на тръбата аленееше кръгло стъклено око — то гледаше, без да мига в голяма открита от едната страна метална кутия, през която минаваше сложна плетеница от жици и проводници.

— Искахме да изпратим в другото измерение само един атом, само един! — каза Енрике Патиньо. — И почти съм уверен, че двойниците ни от вашата Земя са се стремели към същото. Но вместо атом изпратихме там нашия Питър Инис. А те изпратиха тук вас — Патиньо посочи двете маси, които стояха една до друга в средата на помещението. Върху тях имаше купища книжа. — Всичко бяхме изчислили. И узнахме доста интересни неща. Излиза, че само един атом — а повярвайте ми, нашият лъч не може да изпрати наведнъж повече от един атом — един-единствен атом, устремявайки се от едното измерение в другото, неминуемо увлича със себе си целия организъм, в който е включен.

— Интересно, в такъв случай дали съм разбил своята кола или колата на вашия Питър? — замислено каза Пит. — Къде е границата?

— Най-вероятно сте разбили своята кола. Макар че не съм уверен. Но ние смятаме, че това явление — пренасяне на цялото — е характерно само за живата материя, а всички предмети, намиращи се в радиуса на действието на електромагнитното поле...

Той продължаваше да говори.

Пит гледаше машината.

Може би другият Пит Инис на другата Земя също гледа сега машината? Да се надяваме, че е така. И да се надяваме, че другият Пит е добър човек. Защото Мери Втора е чудесна!

— Елате насам, моля — повика го ван Хасен. Той нагласяше нещо на кръглото червено око.

— А защо не тръбят фанфари? — мрачно забеляза Пит. — Къде са репортерите и фотографите? На мен, разбира се, не са ми нужни.

— Ние... — Енрике Патиньо се запъна. — Разберете, мистър Инис, ние охотно бихме отложили завръщането ви поне за известно време и бихме ви разпитали за вашата Земя. Можехме, разбира се, да ви разпитаем и по-рано, но не искахме да се намесваме във вашия и без това доста необикновен личен живот. Искрахме сам да дойдете при нас. А сега... боя се, че ще трябва да се задоволим с наблюденията върху нашия Питър Инис. Въз основа на нашите последни изследвания дойдохме до извода, че може би за вас е много опасно да оставате повече тук. Опасно е и за вас, и за нас.

— И аз го почувствувах — каза Пит. — Звуча в дисонанс с тукашния оркестър. Нарушавам хармонията.

— Тази сутрин взехме решение. Тъкмо смятахме да ви повикаме, и вие дойдохте сам.

— А ако бяхте ме повикали и аз откажех да дойда, бихте извикали морската пехота?

Патиньо се усмихна с някаква удивително момчешка усмивка.

— Ами да. Собствено, появяването ви в нашата Вселена едва ли ще окаже някакво влияние в близките милиони години. Отклонението трябва да стигне фантастично високо ниво, преди да се изяви. Но ние сме учени и не можем да рискуваме да ви разрешим да останете тук, макар и за известно време. Вашето влияние теоретично нараства в

геометрична прогресия на всеки шестдесет и едно цяло и четиристотин шестдесет и девет хилядни от часа.

— Аз вече не съм онзи, който дойдох при вас — каза Пит. — Загубил съм милиони молекули и съм придобил милиони други...

— Може почти със сигурност да се предположи, че това, тъй или иначе, се компенсира и уравнисява; да се надяваме, че не грешим.

— Тогава, ако няма никакви други пречки... освен чувствата ми...

Патиньо въздъхна.

— Добре, но ние знаем толкова малко... затова и не тръбят фанфари. Щом ви отпратим, машината ще бъде демонтирана. Колкото по-малко хора знаят за тази страна на нашите научни изследвания, толкова по-добре. Може би сега постъпваме прекалено глупаво. А може би, би трябвало да изстиваме от ужас.

— Е — съдържайки вълнението си каза Пит, — кога ще започнем?

— Ако искате, веднага.

— А те кога ще започнат?

— В същия момент, когато и ние... или обратно. Изглежда, на това ниво всичко напълно съвпада: ние сякаш сме изразители на общите за цялата Вселена закони.

— Да свършваме! — прекъсна го ван Хасен. — Така може целият ден да мине в приказки.

— А не мога ли да взема със себе си... книга или нещо друго? — попита Пит.

Патиньо поклати глава. После хвана Пит за ръката и го постави пред кълбото. Червеното око гледаше Пит право в челото.

Пит още в къщи се бе простил с Мери. И сега дори не я погледна.

Всичко стана много бързо.

Патиньо му махна с ръка на прощаване.

Ван Хасен натисна някакъв бутон зад металното кълбо.

— Пит! — извика Мери.

Машината зави пронизително, заглушавайки вика й.

И Мери се озова при него.

Лабораторията беше почти същата. И машината — същата. Кръглото червено око угасна. Воят стихна.

Всички стояха, затаили дъх.

Пит, прегърнал Мери, оглеждаше наоколо и се усмихваше.

— Без брада едва ви познах, доктор ван Хасен. После се обърна към Мери: — Радвам се, че го стори. Не посмях да те помоля.

Мери заплака.

— Помислих... ако аз... тогава и тя... а може първо на нея да ѝ е хрумнало...

— Ще ти хареса моят Пит младши — каза той нежно. — А онази Мери, която си е отишла отгук, ще бъде добра майка на твоя син.

Учените малко по малко идваха на себе си. Десетина минути с пламтящи от любопитство очи обсипваха пристигналите с въпроси, после Пит каза, че биха искали с Мери да си отидат в къщи.

Ван Хасен излезе с тях да ги съпроводи. Останалите двама — точно същият Патиньо и не толкова привлекателната Хейзъл Барджис — вече демонтираха машината.

На вратата на асансьора Ван Хасен попита:

— Съгласен ли сте да ни сътрудничите, мистър Инис?

— Благодаря, с радост — отвърна Пит и притисна лакътя на Мери.

Вратата на асансьора се отвори. Вътре нямаше нищо освен плътна синкава светлина.

— Моля — учтиво каза Ван Хасен.

Като се поколеба за миг, Пит каза с безгрижен глас:

— Всичко е наред, скъпа... Нашите асансьори не са като вашите. Съвсем не са като вашите.

И мрачно стъпи в синкавата пустота, притискайки към себе си лакътя на Мери. След тях влезе и ван Хасен. И на това синкаво сияние заплуваха надолу.

„Като вървиш по еднопосочна улица, ти остава само едно — мислеше Пит. — Да вървиш направо и да гледаш пред себе си! Да търсиш своя истински свят. Нищо няма да казвам на Мери. Ще мълча и онези другите ще мълчат.“

Очите му се разшириха: а колко ли са те, другите?

Надолу.

Най-сетне усети под краката си твърд под.

„Трябва само да си изясня какво е това: утре или след милиони години. Може би този свят няма да ме ненавижда?“

Това беше вярно. И този свят бе добър към него.

АНАТОЛИЙ ДНЕПРОВ

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ

Радиус на камерата двадесет метра, радиус на камерата сто и седемдесет метра... Триста и петдесет метра, хиляда и четиристотин метра...

Ама че чудовище!

А колко ли време и къртовски труд са били необходими, за да се построят такива ускорители „динозаври?“ Разглеждах схемите и фотографиите на стари ускорители на ядрени частици и изпитвах жалост и съчувствие към онези, които са вървели към опознаване структурата на веществото по такъв трънлив път.

Впрочем в науката винаги е така: снизходително се усмихвахме при първия недодялан модел на радиото, не съзнавайки, че без тази първа рожба не би било възможно създаването на миниатюрната схема от молекулни детайли за часовника, който цъка на ръката ни.

Учените от онова време истински са се гордеели със своите рожби. Тоновете метал и внушителните геометрични размери на уредите са били сочени като доказателство за научната зрелост на проектантите и конструкторите.

— Смешно, нали? — каза Валентин Каменин, навел се над схемата на синхрофазотрон с енергия сто милиарда електронволта.

— Никак. Без тях никога не би се родила идеята на доктор Громов. Именно на тези ускорители са били открити частиците с отрицателна енергия, които използва Громов.

— Частиците с отрицателна енергия са били отдавна известни на науката. Трябвало е само някой добре да поразмисли.

Валентин винаги смяташе, че „е било нужно само добре да се поразмисли“ и че цялата съвременна цивилизация е могла да бъде създадена още в каменния век.

— Знаеш ли с какво се занимавах последната година?

— С какво? — без интерес запита Каменни.

— Преглеждах журналите по теоретична физика от последните двадесет и пет години. Оказа се, че деветдесет и девет процента от напечатаните в тях статии са чиста научна фантастика, оная същата, която така не обичат и критикуват физиците.

Валентин ме загледа учудено.

— Да, да. Истинска научна фантастика, само че замаскирана с математични формули и уравнения. Всяка статия представлява измислен от теоретика модел на физично явление. Обработва го с математическа машина и получава различни следствия и така нататък. Всеки от тях се смята за представител на точна наука, защото фантазира с помощта на математиката. Но нали от всички теоретици, разглеждащи едно и също природно явление, прав ще излезе само един, а останалите са само фантазьори?

— Любопитно — усмихна се Валентин. — Защо ми го разправяш?

— За да видиш, че теоретикът може да докаже на хартия всичко, каквото поиска. Но това не е достатъчно. Трябва предсказанията му да се сбъднат. Значи трябвало е не само да се предскажат, но и да се открият отрицателно заредените частици.

Слязохме в шахтата, където колегите довършваха монтажа на ускорителя с енергия десет хиляди милиарда електронволта. В сравнение с „динозаврите“ той беше съвсем малка машина. Стоеше в средата на кръгла зала, цялата от бетон. Островърхият тубус от графит беше насочен към дебелата стена, зад която се простираше земен пласт.

— Каква мишена ще вземем? — запитах професор Громов.

— Класическа. Парафин.

— Защо?

— Ще погледаме как електроните се разсейват. Интересно, има ли електронът вътрешна структура...

Пресметнах наум каква енергия ще е необходима и чак се ужасих.

— Ех! Ще заработи нашата машина и след няколко милиарда години нейде в съзвездието „Херкулес“ астрономите на неизвестна планета ще отбележат избухването на свръхнова звезда-джудже!

Като каза това, Феликс Кримов, нашият специалист по вакуумна техника, скочи от камерата на пода и изтривайки ръцете си с марля,

дойде при Громов.

— А, Алексей Ефимович, може ли да се случи такова нещо?

Алексей Ефимович поклати замислено глава.

— Защо сте толкова уверен? Още никой не се е опитвал да проникне в обема на пространството с линейни размери, по-малки от квант дължина!

— Ще увеличаваме енергията на частиците постепенно. Впрочем как работи системата за плавно регулиране на енергията?

— Работи отлично. Само не мога да си представя откъде знаете кога трябва да спрем. Да си говорим честно, ние работим по метода на опитването и грешките. А кой знае до какво могат да доведат грешките?

Громов мълчаливо напусна шахтата. Почувствувахме, че на стареца му стана неприятно от разговора. Веднъж бе изрекъл непредпазливо фразата:

— Ядрениците не се боят от риска!

Тази „романтика на риска“ не предизвика никакъв ентузиазъм сред младите сътрудници на лабораторията. Нещо повече дори. Володя Шарков на другия ден подаде заявление за напускане „поради преминаване на друга работа“.

— Не искам да се бъркам във вашата дяволска кухня. Взривявайте се сами, щом искате.

Не му устройохме тържествено изпращане, защото той беше най-обикновен страхливец. Дълги години физиците са забивали острието на познанието в самото сърце на материята и да спрем сега на половината път, би означавало позорно да капитулираме... Но след този случай всички станахме по-предпазливи и съсредоточени като алпинисти, които се катерят по тесен леден корниз над пропаст. Ето защо Валентин Каменин упорито решаваше своите уравнения, опитвайки се да намери „устойчивия режим“. Феликс, както сам казваше, „изтриваше от стените на вакуумната камера всички излишни атоми“, Галина Самойлова и Фьодор Зотов ежедневно отново и отново проверяваха сигурността на системите за управление и блокировка. Извънредно прецизната си работа те наричаха „сутрешна гимнастика“... А аз старателно преглеждах материалите от експерименти, извършвани на старите ускорители, като се опитвах да открия опасността.

Съществуваше ли? Струва ми се, да. С увеличаване енергията на частиците нарастваше броят на раждащите се в мишената античастици. При аниhilацията им се отделяше взривообразно енергия. Сякаш ускорените до страшна енергия електрони и протони дълбаеха невидима стена и откъртваха от нея късчета могъщ взрив. Може би тази невидима стена е антисветът?

Когато монтажът на ускорителя беше към края си, почти престанахме да разговаряме. Потънали в мисли, опитвахме се да отгатнем какви ще бъдат резултатите от експеримента. Само Феликс додяваше на всички със закачките си:

— Колеги, не бъдете толкова мрачни! Всичко ще стане за част от микросекундата. Чувството на страх у човека възниква минимум за една десета от секундата. Чувството на болка — за половин секунда. Значи, ако нещо се случи, няма да има време да го почувствувате. Галя, ако те оципят за носа, а ти го усетиш чак след десет години, много ли ще се разсърдиш?

— Стига си се шегувал! По-добре включи още веднъж плавната регулировка.

— Аха, треперете, атланти! Херкулесовци на мисълта! Всички сте в ръцете ми. Ако сбъркам, без да искам, енергията изведнъж ще скочи на десет хиляди милиарда. Какъв фойерверк ще бъде, а?

Точно в пет всяка вечер Феликс отиваше в плувния басейн, ние оставахме да проверяваме отново как работят системите на ускорителя.

В деня на експеримента се събрахме в пултовото помещение около професор Громов. Той сам провери измервателните уреди, по няколко пъти включваше и изключваше електронните релета, провери монтажа на блокировката и чак тогава с въздишка каза:

— Можем да започваме.

По начина, по който го каза, ни стана ясно, че няма да ни се размине. Няма как, трябваше да започнем. Трябваше непременно да минем през този експеримент.

Ако ние не се решим, други ще го направят. И всеки от нас внезапно почувствува жестоката логика на научното изследване.

Пръснахме се по местата си пред командния пулт.

— Помните ли инструкцията на комисията от Академията на науките? — запита Алексей Ефимович.

— Да...

— Повтарям още веднъж. Ако потокът на античастиците превиши десет на пета степен в секунда на квадратен сантиметър, прекратяваме опита. Това се отнася най-вече за вас, Виктор — обърна се той към мен, вие следите сцинтилационните броячи и мехурчестата камера.

Кимнах.

— Започваме.

Започнахме да ускоряваме електроните от сто милиарда електронволта. Силовите трансформатори се намираха извън пултовото помещение и затова не се чуваше обикновеният в този случай грохот.

Енергията нарастваше, релетата щракаха меко. Всяко щракане показваше, че стойността на енергията преминава в друг порядък. При петстотин гев^[1] трепна стрелката на брояча на мезоните, после се раздвижиха показателите, сочещи количеството на раждащите се хиперони, скоро започна да мига неоновата лампичка на брояча на античастиците.

— Започва.

Громов бе замръзнал пред енергомера.

— Защо се бавите, Феликс? — раздражено каза той. — Нали преминаваме добре изследваната област на енергията. Тук няма нищо интересно. Дайте веднага хиляда гев.

— Да става каквото ще! — каза Феликс и прескочи няколко десетки порядъка.

— Стой! — изкомандува Громов. — Виктор, как е при вас?

— Сто и четиридесет античастици в секунда.

— Добре. Карайте нататък. Но сега плавно. Съвсем плавно...

Вече навлизахме в неизследвана област. Хиляда и петстотин, хиляда петстотин и двадесет... петстотин двадесет и пет.

— Виктор, докладвайте непрекъснато вашите показания.

— Двеста и пет в секунда... Двеста и десет... Охо, появиха се антихиперони!

— Колко?

— Засега... Засега само четиридесет, четиридесет и седем!

— Стоп!

Уредите замряха на фиксираните цифри.

— Каква е енергията? — дрезгаво запита Валентин.

— Хиляда шестстотин и четиридесет гев... Май още сме живи...

Громов обиколи всички уреди, после отново застана пред енергомера и изкомандува:

— Продължавайте нататък, Феликс, но моля, без шеги. Последната цифра на потока античастици бе хиляда осемстотин и деветдесет. После силно щракна блокировъчното реле и стрелките на уредите бавно запълзяха обратно към нулата.

— Какво стана?

Громов нервно търкаше ръце.

— Какво стана, Алексей Ефимович?

Громов, навел се над металната мрежа, закриваща релето на блокировката, процеди през зъби:

— Н-нямам понятие... Странно... Ще започнем отначало.

Феликс премести лоста на сто гев и включи мощността. Но уредите бездействаха. Блокировъчното реле си оставаше изключено.

— Май ускорителят излезе от строя...

След няколко минути бяхме на дъното на шахтата, облечени в защитни комбинезони. Електрическите лампи осветяваха черния корпус на ускорителя. Острият му нос, заобиколен от всички страни с броячи и камери, опираше в бетонната стена. Всичко си беше както преди час. Без да чака заповед, Феликс отвинти страничните гайки и отвори корпуса.

— Тук всичко е в ред. Вакуумът е десет на минус тринадесета.

Огледахме няколко пъти от всички страни страшната машина, като се мъчехме да открием причината на спирането.

— Може би... — започна Громов, но изведнъж се разнесе гласът на Галя Самойлова, която се беше навела над дюзите на инжектора:

— Ето каква била работата, елате да видите!

Когато надзърнах, изтръпнах. На края на полирания графитен конус висеше огромна черна капка. Проточила се на тънка нишка, тя не бе успяла да се откъсне и падне на пода. Досега не бях виждал разтопен графит.

— Удивително — прошепна Алексей Ефимович. — Това е нещо ново.

Дълго мълчахме, загледани в блестящата черна маса, увиснала на края на дюзата. Най-сетне не издържах и запитах:

— Сега какво ще правим?

Громов ме погледна с недоумение.

— Как какво? Ще повторим опита. Веднага заменете дюзата и инжектора.

Този ден по същия начин излязоха от строя още три дюзи. Почваха да се топят при енергия хиляда и деветстотин милиарда електронволта...

— Да издържат поне две хиляди милиарда — замечтано прошепна Феликс. — Любопитно как ли ще изглежда сплав от бетон, стомана, никел, кварц, керамика и графит.

Алексей Ефимович го погледна строго.

— Забраних ви да се шегувате, Феликс. Докарайте тук телевизионната камера.

Възобновихме опитите чак след два дни. Отначало не ни бе дошло наум да поставим телевизионната камера в шахтата, защото никой не очакваше зрими ефекти. И сега се наложи да загубим два дни. Монтирахме телевизионната камера, така, че да можем да наблюдаваме какво става край дюзите, когато енергията на частиците достигне критичната стойност.

При следващия опит Феликс прескочи целия диапазон на малките, средните и високите енергии и започна направо с хиляда гев. Когато стрелката на енергомера приближаваше две хиляди, на екрана на телевизора взе да се появява удивителна картина. Отначало на края на дюзата блесна мъничка искра като при електрически разред. Искрата се разгаряше все по-силно, накрая запламтя като волтова дъга. Светеше толкова ярко, че, както става винаги когато се предават по телевизията ярки източници на светлина, около нея на екрана се образува черен ореол, който засенчи всички детайли на картината. За да го премахне, професор Громов нареди да се постави пред обектива на камерата плътен неутрален светофилтър.

Започваше десетият по ред експеримент. В пултовото помещение се бе натрупала в ъгъла до блокировъчното реле камара разтопени графитни дюзи.

Никога не ще забравя това, което видяхме на екрана на телевизора.

— Обърнете внимание — прошепна Громов, — черният ореол около дъгата не изчезва!

— Обратно, очерта се дори по-ясно... Гледайте, гледайте!

Каменин посочи с треперещ пръст тъмносивата ивица, разсичаща по диагонал черното петно около пламъка. Никой нищо не разбра. Изведнъж Феликс завика:

— Дупка! И в дупката има нещо...

— Не, не е дупка! Огледало е! В него се вижда отражението на дюзата и...

В този миг блокировката задействува и всичко изчезна.

Спогледахме се с недоумение. Така ли е? Нима това е онзи „прозорец на антисвета“, за който пишеха фантастите?

Блед и развълнуван, Громов пръв дойде на себе си.

— Трябва да направим инжектора и дюзите от още по-мъчнотопим материал. И всичко, което става на екрана на телевизора, трябва да се заснеме на кинолента.

Минаха два дни в трескава подготовка. Сега дюзата, от която изскачаха частиците, бе направена от специална мъчнотопима сплав. Пред екрана на телевизора монтирахме многокадрова киноапаратура с чувствителна контрастна лента.

Поредния експеримент решихме да проведем рано сутринта, а предишната вечер останах сам в лабораторията под предлог, че искам още веднъж да проверя схемата. Когато всички си отидоха, слязох в шахтата.

Мъртва тишина, забулваща тайната на природата. Фантастично оръдие, насочено към космическата пустош. Не се ли разиграва в случая някаква драма между пространството, което сме свикнали да си представяме пусто, и частиците на материята, пронизващи го с фантастична скорост? Не е ли тази мнима пустош оная стена, зад която е скрит другият свят, подобен на нашия, но недостъпен за нас? Не вървим ли сега по крехък корниз над пропаст, опитвайки се да отворим вратата, водеща към този тайнствен забранен свят? Античастици... Откъде се вземат? Каква е тайната на пораждането им? Откъде проникват в нашия свят? Оттам ли?

Стоях с лице към бетонната стена, зад която се простираха десетки километри земни пластове, и се мъчех да си представя какво точно става. Ако се вярва на теорията, може би сега в същата тази минута там стои също такъв човек като мен и мисли за същото. Или може би този човек и аз сме едно цяло?

Стана ми страшно при тази мисъл. Понечих да напусна веднага шахтата, но изведнъж ме осени една идея. Размислих и реших, че е единствено правилната. Взех лист хартия и написах няколко думи...

— Започваме. Дайте веднага хиляда и шестстотин милиарда — тихо и тържествено каза професор Громов.

В пултовото помещение бяхме загасили всички лампи и само светещият екран на телевизора и сигналните лампички на уредите разсейваха гъстия здрач. Тихо забръмча киноснимачната камера, пропускайки през обектива хиляди кадъра в секунда.

— Искрата се появи — прошепнах.

— Карайте нататък. Тук вече няма нищо интересно. Аха, ето го и ореола!

Енергията достигна хиляда и деветстотин милиарда. Накрая на дюзата сияеше огромна дъга, но металът издържаше. Ореолът все повече се разширяваше. И това, което видяхме в него, ни хвърли в смут. Там, в черната пустош, се отразяваше дюзата на нашия ускорител... Острият край на дюзата на нашия ускорител и острият край на неговото подобие в черната пустош се допираха и в точката на допирането гореше пламък...

— Увеличете енергията — едва чуто прошепна Громов.

Не видях, а по-скоро почувствувах, че Феликс завъртя лоста само на част от градуса. И това беше достатъчно. Черният ореол около пламъка толкова се разшири, че в него вече се виждаше не само тубусът, но и целият ускорител, точно копие на този, който стоеше в шахтата.

От изненада извиках.

— По-смело, по-смело — бързо прошепва Громов, — иначе и тази дюза ще се стопи. Не се бойте!

Феликс рязко завъртя лоста. За миг черният ореол около пламъка се разшири още повече и в него като в гигантско огледало се появи отражението на шахтата, ярките електрически лампи по стените,

целият ускорител, кабелите и стръмната стълбичка, водеща към площадката на асансьора. Видяхме един цял свят, отразен в дупката, пробита в пустошта от частиците, носещи се със скоростта на светлината.

— Ето го прозореца към антисвета... — възхитен прошепна Валентин. — И на границата му веществото от нашия свят анихилира с антисвета.

Не можа да довърши фразата. Екранът ярко светна и блокировъчното реле с оглушително щракане задействува.

Известно време стояхме неподвижни, смаяни от това, което бяхме видели...

— Май още сме живи — измърмори Феликс, но вече не така весело, както обикновено. — Хайде да опитаме отново.

— Не, най-напред ще прегледаме кинолентата — възрази Громов.

Прожектирахме филма на голям екран и можахме да разгледаме до най-малки подробности всичко, каквото бе ставало в шахтата по време на експеримента. Видяхме, че радиусът на черния ореол около центъра на анихилацията не е постоянен. В такт с мигането на пламъка прозорецът към нищото ту се разширяваше, ту се свиваше. При повисоки енергии краищата му трептяха, колебаеха се. После видяхме, че при следващото увеличаване на енергията ореолът като гигантска ирисова диафрагма рязко се разшири във всички посоки и се показаха стените на лабораторията. Това продължи един миг. Изведнъж пламъкът рязко се разгоря и пръските разтопен метал се разхвърчаха из помещението.

— Една секунда, върнете пак седемдесетхилядния кадър — чу се разтревоженият глас на Громов.

Затаил дъх, чаках какво ще стане... Феликс пренави лентата. На екрана отново се появи отразеното изображение на нашата лаборатория.

— Спрете кадъра. Така. Обърнете внимание, на противоположната стена се вижда нещо бяло... — Громов стана и отиде до екрана. — Тава е лист хартия с някакъв надпис... Нещо като плакат. Не помня да сме окачвали в лабораторията плакати. Феликс, увеличи кадъра. Още, още.

Сърцето ми биеше като миньорски чук. Накрая бялата ивица се разпростря върху целия екран. Сега ясно се виждаше, че на хартията има непонятен надпис.

Громов постави върху екрана лист и прерисува текста. Феликс запали осветлението и ние се събрахме около професор Громов, за да прочетем на лампата текста.

„Не увеличавайте енергията над две хиляди милиарда електронволта. Иначе ще избухне нова звезда.“

Громов седя няколко минути неподвижно и изведнъж хукна към реактора. Затичахме подире му. Спря като закован пред люка на шахтата.

— Назад, там всичко гори!

Пожарът беше обикновен, земен и го изгасихме с обикновена вода. Когато димът се разпръсна, слязохме долу с фенери и шляпайки във водата, огледахме залата. Миришеше на изгоряла гума и смазочни масла. Стените се бяха опушили. От тавана висяха пръснати кабели. А под стълбата плаваше върху водата почернял лист.

Взех го предпазливо и го стрих в ръката си, докато се разпадна на прах. За миг почувствувах остро, че нейде до мен прави същото друг човек. Вдигнах рязко фенера над главата си и втрещено заоглеждах шахтата. Нищо, само опушени стени... Може би този друг човек съм аз?

Горе ме чакаше Каменин. Устните му се изкривиха в горчива усмивка.

— Можеш да ни поздравяш, имам пред вид теб, мен, Феликс, професор Громов, цялата наша лаборатория.

— За какво?

— За последния експеримент в ядрената физика.

— Защо последен?

— Уредите са зафиксирани, че потокът античастици е превишил цели десет пъти величината, посочена в инструкцията на Академията на науките. По-нататъшните опити са забранени.

— А какво ще стане с прозореца към антисвета?

— Ще трябва да подирим някакъв околен път. Прекият е опасен...

[1] Гев — гигаэлектронволта — миллиард электронволта. — Б.пр.

↑

ГЛЕБ ГОЛУБЬОВ

ОСТРОВЪТ НА ДЪЖДОВЕТЕ

— Тази вечер ще минем само на няколко мили от остров Абсит. Нали, Аркадий Платонович? — обърна се Волошин към капитана.

— Да, на шест. И какво от това?

— Как какво?! — възкликна Волошин. — Самото име на острова си струва — Абсит. Как по-точно да го преведа от латински? „Не дай боже!“ или може би „Дано да не стане“. На острова са скрити седем съкровища. Познавачите ги оценяват за сто милиона долара.

Сякаш нищо не се бе случило, Волошин се зае с компота. Разбира се, от всички страни зашумяха.

— Какви съкровища?

— Разкажете по-подробно, Сергей Сергеевич?

Без да бърза, Волошин зараказва:

— Изглежда Френсиз Дрейк, кралят на пиратите, пръв открил острова. След него и други „джентълмени на сполуката“ оценили самотността му в океана, отдалечеността от морските пътища и се отбивали в тихите му заливчета, за да оправят поразбитите си кораби и да скрият ограбените съкровища.

За най-богато се смята скривалището, напълнено с баснословни съкровища сравнително неотдавна. Голяма част от богатствата, които конкистадорите заграбили от древните инки, отишли за украса на петдесет и седемте църкви на град Кито. През лятото на 1822 г. войските на непобедимия Боливар и на генерал Сен-Мартен настъпвали и скоро щели да сложат край на унижителната колониална зависимост на Еквадор, чиято столица тогава бил Кито. Затова испанците решили да отнесат най-скъпите украшения и съкровища до пристанището Гуаякил. За беда в Гуаякил нямало ни една испанска фрегата. Изборът паднал на американската шхуна на капитан Иеремия Бенсън. Той бил на средна възраст, набожен, солиден и, според всички местни търговци, с които имал работа, честен. Натоварили съкровищата в шхуната, но не казали на капитана що за стока е това.

Решили да почакаат до сутринта, кой знае, може изведнъж да стане чудо — да разбият въстаниците или някой кралски кораб да се появи.

Забавянето се оказало съдбоносно. На шхуната бързо разбрали що за секретен товар се намира на борда. Иеремия Бенсън и матросите му не устояли пред изкушението. В най-безлюдния час пред разсъмване те избили испанската стража и за да не се бавят, направо отсекли въжетата, с които били вързани за котвата и пристана. Вдигнали всички платна и като крадлив призрак шхуната се измъкнала в открития океан.

А след няколко часа в пристанището влязла кралската фрегата, която испанците дълго очаквали. Узнала за случилото се, тя хукнала да гони бегълците. Но къде да ги търси в просторите на Тихия океан? Впрочем капитан Бенсън също си блъскал главата къде да се дене с откраднатите съкровища. Дълго мислил и решил да се отправи към усамотения Абсит.

Откраднатото си разделили. Лъвският пай, разбира се, взел капитанът. На острова всеки се помъчил да скрие своята част на тайно за другите място, но после, страхувайки се, че са го зърнали, започвал всичко отново. Затова шхуната напуснала Абсит едва на третия ден. И това забавяне било съдбоносно! Скоро след като островът се скрил зад кърмата, шхуната най-неочаквано се сблъскала с гонещата я испанска фрегата. Испанците я завладели. Целият крадлив екипаж веднага бил обесен. Отсрочили смъртта само на капитан Бенсън и на старши щурмана. После потопили шхуната заедно с избесените по нейните мачти моряци.

Фрегатата забързала обратно към Гуаякил, надявайки се да вземе участие в боевете. Засега съкровищата били съвсем надеждно скътани, след това щяло да има достатъчно време и начини да се заставят двамата пленници да говорят. А те с приковани ръце и нозе се мъчили в сандъка за въжета.

Като приближили Гуаякил, испанците узнали, че цялото крайбрежие е завладяно от въстаниците и фрегатата тръгнала на север към Панама. Нещастният щурман не издържал дългия затвор в тесния сандък и умрял. А капитан Бенсън по някакво чудо успял да се изплъзне на испанците. Как му се удало, това си остава тайна.

Двадесет години се укривал в едно малко рибарско градче, преди да се качи като пасажер на брига на капитан Бътлър. По време на

дългото пътуване Бенсън постепенно се сдружил с капитана. Той не сбъркал в избора си. Бътлър се съгласил, след като разтовари стоките, да се отправи към Абсит за съкровищата. Договорили се да делят по равно...

Но в мексиканското пристанище, където бригът влязъл за храна и продукти, Бенсън внезапно заболял и след няколко дни умрял при твърде загадъчни обстоятелства, като че ли от жълта треска. Преди смъртта си успял да нарисова карта на острова и да отбележи с условни знаци къде е скрито тайното съкровище.

С тази карта капитан Бътлър си намерил нов съдружник и забързал към Абсит. Изглежда двамата алчни иманяри решили тайно от екипажа да присвоят цялото съкровище. Престорили се, че съвсем случайно са доплували до безлюдния, загубен сред океана остров. И щом се е случило така, добре ще е да поостанат няколко дни, да попълнят запасите от прясна вода, екипажът да си поотпочине, а те двамата да половуват из джунглите. По картата на Бенсън намерили пещерата. Започнали да я посещават всеки ден и тайно и по малко да пренасят скъпоценностите в каютата.

Но една вечер матросите връхлетели в каютата и поискали да делят честно. Бътлър и съучастникът му получили една нощ за размисъл. Съдружниците използвали нощта, за да избягат. Матросите си разделили намереното в капитанската каюта, вдигнали платната и се махнали от проклетия остров. Оставили бегълците да си живеят като робинзоновци с най-богатото, но — уви! — свършено безполезно в този първобитен пущинак съкровище.

След месец към острова се приближила китобойна шхуна, която търсела прясна вода и дивеч. Дрипав и измършавял човек посрещнал моряците на брега. Казал, че екипажът на неговия бриг се разбунтувал и го оставил на пустинния остров. Бътлър, разбира се, не споменал нищо нито за съкровищата, нито за това, къде се дянал съдружникът му.

Бътлър се добрал до родното си пристанище и започнал да подготвя експедиция до Абсит. Но не успял. Заболял и не можал да се вдигне. Преди да умре, разказал на няколко свои роднини за съкровището и им предал заветната карта. Роднините се скарали, постепенно тайната станала известна и на други. Изведнъж картите се оказали няколко, и при това различни. Има твърде сериозни

подозрения, че объркването започнало още в самото начало. Изглежда, умирацията Бенсън е подвел своя съдружник и му е пробутал невярна карта.

Така историята със съкровищата на Кито съвсем се забъркала. По-късно никой не могъл да се похвали, че се е добрал до главното съкровище, макар мнозина да са опитали щастието си и не малко от тях да са оставили главите си, увеличавайки зловещата слава на острова.

— Аркадий Платонович, ама какъв остров! Навярно никога вече не ще попаднем тук — започнахме да увещаваме капитана. — Нека се приближим. Поне няколко снимчици да направим!

— Само няма да слизате на острова! — опита се да отбие атаката капитанът, но махна безнадеждно с ръка, изтри с белоснежна кърпа овлажнялата си шия и позвъни да променят курса на кораба.

* * *

Скалистите брегове на острова се издигаха отвесно двеста метра и бяха обвити в дъждовни облаци. Сивата мокра пелена се сливаше с морето, скриваше скалите и едва в последния момент, когато съвсем приближихме, островът изскочи като зловещ призрак.

Какво диво, нечовешко място!

— Гледайте, кръст! — извика някой.

На върха на крайбрежната скала, вкопчен в надвисналите облаци, стърчеше черен кръст. Навярно бе огромен, щом го виждахме тъй отдалеч. Опасно бе да се приближим до мрачните скали. Стремглаво започна да тъмнее. В тропиците здрач няма. Просто слънцето изведнъж полита в морето, а насреща му, също тъй стремително, се показва месецът.

Островът с пиратските съкровища бързо се топеше в тъмнината.

— Що за кръст е това, Сергей Сергеевич?

— Не се знае точно. Изглежда през XVIII век смелата пиратка Мери Бластър го е поставила в памет на приятеля си Александър Скот, наричан Бич Божи.

Изведнъж притихнахме и започнахме да се споглеждаме. Не, не бе ми се сторило. Не само аз, а всички, събрани на палубата, чуха вика.

Отново и отново с тъга и зовяща молба той звучеше над смраченото море. А после нещо избухна и запламтя. Над скалите се замята тревожен пламък.

Някой размахваше факел, даваше сигнали.

Спряхме машините, запалихме прожекторите, опитвахме се с тях да прогоним сгъстилата се тъма. На прожекторната светлина всичко изглеждаше нереално: ивици мъгла, мъкнеци се над водата, озъбени скали, черна фигурка, подскачаща на пясъка до самата вода, размахваща ръце в изстъпление, а зад нея, също така скачаща и кривяща се огромна черна сянка.

Моряците спуснаха лодка. Внимателно, по всички правила, тя докосна брега с кърмата си. Силните матроски ръце подхванаха черната фигурка, която се хвърли към тях през пяната на прибоя...

И ето ги — плуват обратно.

С мъка се промъкнах по-близо до борда и сред моряците в лодката видях странен човек, тревожно въртящ рошавата си глава. Отслабналото му лице бе обрасло със сплъстена брада, мръсната куртка бе скъсана, краката — боси.

Слаб и развълнуван, загадъчният непознат не можеше дори да се качи на кораба. Матросите буквално го вдигнаха на ръце. Лекарите веднага го заобиколиха и го поведоха към лазарета.

— Кой е той?

— Какво викаше?

— Те загинаха. И в лодката през цялото време твърдеше това — отговори щурманът.

— Кой е загинал?

— Дявол знае — сви широките си рамене Володя. — От него нищо не можеш разбра. Бърбори за някаква избягала кралица, за това, че спътникът му загинал и лежи на морското дъно в някакъв стоманен ковчег.

Скоро високоговорителите повикаха на екстрено съвещание всички началници на отдели. Независимо от късния час те се събраха много бързо.

— Та такава работа, другари. По неволя трябваше да ви безпокоим посред нощ. Този човек, когото взехме от острова, се нарича Леон Барсак, по паспорт е белгиец, по националност — французин. Засега е твърде развълнуван, разказва много несвързано,

но все пак успяхме нещичко да изясним. Та там като че ли е имало цяла експедиция, освен Барсак още Пиер Валон, също белгиец, и Джон Харисън, американец. Двамата, доколкото може да се разбере, са загинали. Обясненията са твърде неясни. Изглежда на острова се е появила друга някаква си група авантюристи начело с австрийска оперетна певица или нещо подобно. Та тя се обявила за „кralица на острова“. Отначало живеели в мир, после започнала вражда.

— Що за експедиция? Какво са изследвали? — викаха наоколо.

— Пиратски съкровища, видите ли, доплували да търсят! — каза капитанът, засумтя сърдито и с неподражаем укор погледна Волошин. — Преди седмица се случила авария и подводната лодка не изплувала. Харисън загинал. Трябва да се съобщи на властите! — решително заговори капитанът и стана подръпвайки китела си. — Островът принадлежи на Перу, длъжен съм да съобщя за случилото се на властите в Лима.

* * *

Навярно не само аз дълго не можах да заспя тази нощ...

Събудих се и помислих, че Леон Барсак и неговият объркан разказ, та дори и самият остров „Дано да не стане“ са ми се присънили. Бързо се облякох и излязох на палубата.

Не, островът поне не бе ми се присънил! Облаците малко се бяха разрешили, сякаш за да позволят да му се полюбуваме: червеникави скали, тъмна кадифена зеленина на горите. Днес островът нямаше нищо мрачно и зловещо. Дори сиротно стърчащият кръст предизвикваше само лека тъга и никакви смътни мисли за преходността на всичко земно...

След закуска към брега тръгна лодка, за да вземе вещите на Барсак. Твърде настойчиво французинът обясняваше, че иска да вземе всичко наведнъж и че след това не възнамерява да се връща на острова.

Денят бе слънчев, мъглата се разсея, облаците се вдигнаха високо и целият остров изглеждаше радостен и празничен в сиянието на блестящите капки по листата на дърветата.

Но когато лодката наближи брега и над нас надвиснаха увенчаните с кръст черни мрачни скали, появи се неприятно чувство на смътна, непонятна тревога.

Бърборейки си тихо и поклащайки тъжно глава, Барсак ни поведе по тясната пътека, виеща се като змия между скалите. Камъните бяха мокри и хлъзгави. По-късно узнахме, че на острова почти неспирно ваят дъждове.

Внезапно зад един завой пред нас израсна кръстът, който досега виждахме само откъм морето. Неволно спряхме. Той бе грамаден и сякаш искаше да обгърне целия остров с широко разтворените си каменни лапи. В подножието му имаше гробище — цяла горичка от малки кръстове, дървени и каменни. Много от тях бяха се наклонили, други — съвсем паднали.

— Изглежда островът по-рано е бил населен? — попитах аз.

— Никога не е имало постоянни селища. Гробището е расло с течение на времето. За сметка на временните обитатели.

После пътеката тръгна надолу, тясно обкръжена от двете страни от гора. Това бяха истински джунгли. Дърветата, обвити с лиани, образуваха същинска стена. В зеленикавия тайнствен полумрак, сред плетеницата от лиани и храсти, не можеше нищо да се види. В тази гора цареше зловеща, гробна и същевременно напрегната тишина. Не се чуваха птици. А в тревата през цялото време нещо шумолеше, пращеше, сякаш се прокрадваше, пълзеше.

Скоро пътеката ни изведе до малка долинка, която полегато се спускаше към морето. Джунглите оредяха, в пролуките между храстите просветна морето. Ускорихме ход.

Барсак спря, махна широко с ръка и високо извика нещо:

— Ето и нашия дворец! — преведе щурманът.

Мизерна разкривена колиба стоеше на празното място сред храстите. Стените ѝ бяха сковани на бърза ръка от разбити сандъци, по някои от тях още личаха фирмените надписи. Полегатият покрив бе направен от палмови листа.

Наоколо се търкаляха ръждиви консервени кутии, счупени бутилки, купища всякакви боклуци.

Със знаци Барсак ни повика някъде зад колибата. Тръгнахме след него и видяхме сред храстите малко, заоблено хълмче с неправилна

форма, обрасло с гъста трева. Барсак простря над него ръце и заговори бързо през сълзи, вдигайки очи към небето:

— Ето тук лежи той. Моят скъп, нещастен другар Пиер. О, как бяхме потресени през оня ден, когато се върнахме и видяхме, че лежи с простреляна глава върху мръсния под на хижата.

— Върви сега проверявай от коя страна му е простреляна главата — подхвана един от матросите. — Тъмна работа. Дали сам си е теглил куршума, или...

— А къде живее оперетната кралица със свитата си?

Барсак започна да обяснява, сочеше някъде към издигащите се над джунглата скали.

— На другата страна на острова. В залива Рено — преведе отново щурманът.

Най-накрая Барсак събра разхвърляните по цялата колиба вещи. Той тръгна пръв, решително, дори не притвори вратата на опустялата колиба и ни веднъж не погледна мизерния гроб на бедния Пиер. Това приличаше на паническо бягство.

Тревогата на Барсак сякаш ни се предаде. Бързо вървахме през джунглите, отбранявайки се от летящите мравки, после пак край мрачното гробище с грамадния кръст. И колко приятно бе от превала да видим светещия от слънчевите лъчи безбрежен океан и нашия изящен белоснежен кораб! Забързахме, почти се затичахме по криволичещата сред скалите пътека.

Щом се върнахме на кораба, радистът изпрати подробна радиограма в Лима. Отговорът дойде едва вечерта и капитанът се разстрои още повече. Перуанските власти молеха да останем до идването на катера с полицейския чиновник. Обещаваха да пратят катер веднага щом утихне бурята, която вече трети ден бушувала по крайбрежието на континента. А дотогава твърде любезно ни разрешаваха да се заловим с всякакви научни изследвания на острова и в крайбрежните му води с една-единствена молба: „Като знаем великолепното оборудване на вашия съд за сложни подводни работи от всякакъв вид, надяваме се, че ще можете да измъкнете потъналата лодка или поне да я извлечете на по-плитко, та полицейските чиновници да могат след пристигането си щателно да я огледат и да проверят показанията на Барсак.“

Като прочете това, капитанът отново с укор погледна Волошин:

— Ама че ни натопихте, Сергей Сергеевич...

— Някакъв мъдрец е казал, че неудобството — това е просто неправилно възприето приключение — сякаш нищо не бе станало, каза Волошин. — Разумно е да разглеждаме нашето принудително задържане край острова като щастлив дар на съдбата. Инак никога не бихме попаднали тук и не бихме получили любезното разрешение да направим изследвания в тукашните места. А между впрочем биолозите ми казваха, че Абсит е твърде интересен за тях. Вярно ли е, капитане?

— Ами че... — промърмори Логинов, а после лицето му просветля. — Всеки изолиран сред океана остров е естествен резерват. А този е особено интересен.

* * *

На следващото утро Волошин и помощниците му отидоха да търсят потъналата подводна лодка. Помолих да вземат и мен. Отплувахме, съпроводжани от завистливите погледи и шеговитите напътствия на останалите на борда.

Барсак започна да обяснява дълго, непоследователно, объркано и с такъв смутен вид, че ме обзеха съмнения дали въобще е имало подводна лодка. Може би цялата история с гибелта на Джо Харисън бе измислена? Но защо, с каква цел?

— Казва, че за последен път видял лодката да се потапя някъде срещу този нос — превеждаше Володя. — На около двеста метра от брега. Но накъде е заплувала, в коя именно посока, не знае. Харисън казал, че ще изследва по-добре бреговия склон. Трябвало да изплува след час и половина, нямал въздух за по-дълго. Но минали два часа, а лодката не се появявала. Барсак се разтревожил, седнал в гумената лодка и заплувал край брега. Сторило му се, че на едно място по повърхността на водата сякаш има малко маслено петно, но не може да гарантира.

— А защо не е опитал да се гмурне и да потърси другаря си под водата? — запита Волошин. — Нали са имали акваланги?

— Не носили запасни кислородни бутилки — преведе Володя.

Волошин въздъхна, поклати глава и каза:

— Добре. Боцманът и ти, Володя, оставате с него в лодката. Ние ще се опитаме да търсим. Хайде да започнем оттук.

Спуснахме котва, занаягласяхме аквалангите. После внимателно, за да не привлечем акулите с плясъка, се запрехвърляхме през борда на лодката и един след друг се потопихме в топлата прозрачна вода.

Акулите на това място действително не бяха малко. Първата видяхме след десет минути — неголяма, с бели перки, обкръжена от стадо пъргави рибки-лоцмани. Очевидно тя не възнамеряваше да ни напада, но аз страхливо я поглеждах.

И изведнъж видях как Волошин, който плуваше вляво от мен, рязко тръгна към дъното.

Какво ли бе забелязал?

Забравих за акулите и се хвърлих след него. Шлейф от сребристи въздушни мехурчета се измъкна от клапана на неговия акваланг и закри всичко пред очите ми. Побързах да се потопя малко по-вдясно и по-надълбоко.

Дъното тук хлътваше. На стръмния склон, като играчка сред белия коралов пясък, лежеше подводната лодка. Но като се доближих, разбрах, че не е толкова малка, дължината ѝ бе почти три метра.

Около нея се събраха всички гмуркачи. Разбира се, и тези, които трябваше да следят за акулите. Почуквахме бордовете, надзъртахме през илюминаторите, разменяхме си знаци, чието значение никой не разбираше. Направо изнемогахме от невъзможността да си поговорим.

Изведнаж някаква сянка се плъзна по сивото дъно. След нея втора, трета. Вдигнах глава и замрях. Точно над нас бавно плуваха три риби-меч! Всяка не по-малка от три метра.

Изпреварвайки всички, Волошин се втурна срещу тях и бързо хвана един от своите апарати за прогонване на акули. За щастие не стана необходимо да го пуска. Като група тежки бомбардировачи, все тъй бавно и величествено, рибите преплуваха над нас, сякаш не ни виждаха и синкавите им сенки се разтопиха.

Без да чакаме да размислят и да се върнат, бързо прекъснахме нашия импровизиран митинг и оглеждайки се наоколо, започнахме да плуваме към повърхността.

— Е, какво? Намерихте ли?

След десет минути, вече измъкнали се от водата, освободили се от аквалангите, побързахме да освободим и душите си от принудителната тягостна немота.

— Оказа се, че не е излъгал.

— Да, има лодка. Какво ли се е случило с нея?

— Корпусът, според мен, е цял, огледах и двата борда.

— А пукнатината в илюминатора на носа не забеляза ли?

— Къде?

— На левия борд.

— И защо ли се е завирал по дъното?

— Нали Барсак каза, Джони се надявал да намери останки от пиратски кораб, потънал с богат товар.

Французинът заговорнически взе да обяснява нещо на щурмана и същевременно поглеждаше към нас.

— Мосю Барсак казва, че все пак на сушата е по-сигурно да се търсят съкровища — преведе Володя. — Още повече с такива карти.

В ръцете на Барсак наистина се появиха карти! Той ги пусна сред нас и видях, че съвсем не са еднакви, както ми се бе сторило отначало. На всяка бе изобразен остров Абсит, но условните знаци, с които бяха отбелязани местата на съкровището от Кито, бяха на съвършено различни места!

— Това са копия от картата, върху която Иеремия Бенсън преди смъртта си с условни знаци отбелязал къде е скрил отвлеченото съкровище. Господин Барсак предлага всяка от тях за два долара. Или по две рубли, все едно...

* * *

Мина ден, мина втори. Все още стояхме на котва край мрачното островче. Обещаният катер нещо не се появяваше. Само на научни работници се разрешаваше да слизат на брега. Те се стараеха да използват всеки час от принудителното спиране, за да изучат своеобразния животински свят на острова.

Веднъж успях да изпрося да ме вземат.

На брега поехме по познатата пътека през запустялото гробище. След превала свърнахме от пътя и се вмъкнахме в джунглите. Всяка

крачка ни се удаваше с труд. Валеше дъжд. Въздухът бе лепкав, гъст, застоял, сякаш се намирахме в оранжерия. Наоколо гробна тишина, нито прелитат, нито пеят птици, само дъждът монотонно шумоли, шумоли...

Неволно започнах да се озъртам, сякаш се страхувах от пиратски засади. Спомних си объркания разказ на Барсак за тайнствената „кralица“ на острова и за нейната шайка.

Тук навсякъде имаше подходящи места за скрити засади. Неподвижни лиани жадно обвиваха дърветата, а те, скупчили се, прегърнали се, сякаш се бяха вкопчили в мъртва схватка. Направиш крачка — лиана прегради пътя ти. Втора — паднеш в яма, замаскирана от невиждано широки папратови клони. По-нататък трябва да прескочиш прогнилия ствол на паднало дърво. Тутакси се натъкваш на нова преграда от предателски остри тръни, които раздират на ивици дрехите и драскат до кръв кожата. Всяка раничка, получена в тези тропически джунгли, после навярно ще се превърне в болезнена, дълго незаздравяваща язва.

Да, разходките на острова доставяха удоволствие само на нашите биолози. Възхищаваше ги всичко: летящите мравки, комарите и огромните страшни на вид гущери игуана, приличащи на предисторически чудовища.

На острова причудливо се смесваше фауната на умерените ширини с екваториалната. Редом с игуаните можеше да се видят морски лъвове, грееци се по камъните. Животните на Абсит се държаха нелогично. Пускаха хората почти до себе си. Тук нямаше хищници, затова местните зверове не бягаха.

Барсак не проявяваше ни най-малко желание да слезе на брега. С помощта на Володя аз го разпитвах за приключенията, преживени на острова. Но Леон веднага ставаше мрачен, започваше да нервничи, отговаряше мъгляво, объркано, бързаше да си отиде. По-охотно разказваше живописни подробности от своите предишни пътешествия. Гордо повтаряше:

— Аз съм голям авантюрист, странстващ рицар на романтиката. Любител на тайните. Нямам покой, докато не ги разгадая. Интересува ме съдбата на пътешественика, пропаднал без вест, на кораба, незавърнал се от плаване. Кръстосал съм целия свят, за

да търся тайни, бил съм и в Африка, и в Южна Америка, а ето, че се довякох и тук...

Понякога към нас се присъединяваше Сергей Сергеевич. Той, който с пиратските си истории запали всички ни, сякаш съвсем не се интересуваше от острова. От сутрин до вечер си работеше в лабораторията или в отлично обзаведените работилници. На брега не слизаше:

Един ден отново удиви всички ни.

— Не са съществували никакви съкровища от Кито.

Представяте ли си как се слисахме.

— Но, Сергей Сергеевич, вие сам с такива живописни подробности разказахте историята, че всички се запалихме и започнахме да молим капитана да се приближим до острова. А сега преспокойно заявявате, че не са съществували. Как да се разбира това?

— Много просто — ни най-малко не се смути Сергей Сергеевич. — Тогава преразказах историята, която ми си бе сторила занимателна. Но нима съм твърдял, че тя е истина? Искях да ви поразвлека. Преди няколко години виден еквадорски историк, комуто иманярите омръзнали с писмата си, публикувал специална статия за това, че в нито един архив няма каквито и да било документи за изнасянето на ценности от Кито. Та ми се струва, че реални могат да бъдат единствено някакви скривалища на Александър Скот и приятелката му Мери. Скоро след смъртта му Мери попаднала в каторга, тъй че вероятно не е успяла да отнесе всичко скрито на острова. Дъщеря ѝ търсила скривалището, но така и не го намерила...

— Сергей Сергеевич, разкажете по-подробно, миналия път само споменахте за тях. А сега и някаква пиратска дъщеря се появи.

— Каквото и да се говори, семейството е твърде колоритно. В 1762 г. английската фрегата „Йоркшир“, чийто щурман бил Александър Скот, уловила в Бискайския залив лодка. В нея имало само един човек, и то в безсъзнание. Отначало го взели за юноша, но после се изяснило, че е девойка. Черепът и костите, татуирани на ръката ѝ, свидетелствували, че тя принадлежи към престъпната организация на пиратите.

Като се свързала, дамата се назовала Мери Бластър. Свирепа буря била разбила кораба, с който пиратите плавали и тя единствена се спасила. Моряците искали да предадат подозрителната авантюристка

на властите, но неочаквано щурманът се влюбил. Венчал се за нея, без да се бои от всеобщото презрение. Разбира се, наложило му се да се раздели с офицерските пагони.

Започнал да служи като щурман на западнали търговски корабчета. Най-накрая това му омръзнало. По време на поредния рейс край бреговете на Панама Скот изведнъж заявил, че е решил да стане пират. Част от екипажа се присъединил към него, останалите били свалени на брега.

Скоро новите пирати заловили добре въоръжен испански кораб, вдигнали на него черен пиратски флаг и Александър Скот се превърнал в Бич Божи. Уединеният Абсит той използвал за своя тайна база. Тук правели ремонт, почивали си и, разбира се, от време на време криели заграбените съкровища. Тук Мери родила дъщеря.

Един ден Бич Божи не се завърнал от поредното нападение. После жена му узнала, че две кралски фрегати причакали пиратския кораб и го подгонили към плитчина...

Отсечената глава на Бич Божи увиснала като зловецко украшение на бушприта на испанския кораб...

На това място от разказа нашият щурман изведнъж каза:

— Простете, Сергей Сергеевич. Лодката се връща. Изглежда там нещо се е случило.

Всички се затичахме към палубата. Лодката вече бе до самия борд. На кърмата й седеше Елена Павловна и силно притискаше към гърдите си малко вързопче.

— Намерили са нещо!

— Ей, спускайте люлката!

От борда спуснаха „люлката“ — нещо като кошница, оплетена от въжета. Матросите помогнаха на Елена Павловна да се вмъкне в нея, а тя нито за миг не изпускате тайнственото нещо.

Какво можеше да бъде то? Нима се бяха натъкнали на съкровище?

Заобиколихме Елена Павловна.

— Внимателно! — извика тя, вдигайки вързопчето над главата си.

— Съкровище ли намерихте, Елена Павловна? — попитах аз.

— Какво? Какво съкровище? — не разбра тя.

После внимателно започна да развързва вързопчето, от което не сваляхме очи. В него се оказа стъклен буркан, старателно загърнат в парцали и брезентова куртка. Гърлото му бе превързано с марля. В буркана седеше малка зеленикава птичка и настръхнала, склонила глава настрана, сърдито ни поглеждаше.

Нещо странно имаше в птичката, но какво именно, не можах веднага да доловя.

— Папагал ли е това? — попита някой.

Макаров разтреперано пробоботи:

— А къде са му крилата?

Да. Вместо крила встрани стърчаха две къси пера, които придаваха на папагала жалък и забавен вид.

— Жив — просия Елена Павловна. — Ох, как се боях! Та това е уникален вид!

Хвана тържествено безкрилия папагал с двете си ръце и, придружена от останалите учени, забърза към лабораторията. Спогледахме се.

— Ето ви и съкровище — каза Сергей Сергеевич и се засмя. — Какво ме гледате така? Да отидем и ние, а?

— Ама че го казахте, Сергей Сергеевич! — възмутих се аз. — Та вие спряхте на най-драматичното място!

— Добре, да се върнем в салона. Ще ви доразкажа романтичната история.

... Овдовялата Мери Бластър издигнала този грамаден кръст в памет на мъжа си и на всички другари пирати и се заклела жестоко да отмъсти. Тя грабила, без да подбира испанци, англичани, французи. Всички се опълчили против нея и в 1779 г. съотечествениците ѝ англичани я заловили. От смъртна присъда я спасило само това, че имала деветгодишна дъщеря Анна. Изпратили ги заедно на доживотна каторга на остров Тасмания, където Мери умряла, без да се покае. Пиратската дъщеря се омъжила за сержанта от охраната, някой си Арчибалд Кент, дочакала, докато той излезе в оставка и се опитала да открие „фамилните“ съкровища. Но нямала никаква карта. Там, в каторгата, Мери Бластър твърде мъгляво ѝ описала къде са скривалищата. Анна така и не успяла да открие нищо. А при втората експедиция малката ѝ шхуна пропаднала без вест сред океана.

Французинът внимателно слушаше превода и от време на време одобрително кимаше, сякаш потвърждаваше разказа на Волошин. После силно произнесе нещо и театрално притисна ръце към сърцето си.

— Казва, че бедната Анна предчувствувала своята гибел — преведе щурманът. — Преди да отплуват от острова, каза на другарите си: „Да оскверня светия кръст! Небесата не ще простят такова богохулство!“

— Оттогава колко хора са ровили тук! — размахваше ръце и вече почти крещеше Барсак. — Някой е пресметнал, че през последните два века са идвали не по-малко от петстотин иманяри. Целият остров са прекопали, на всяка крачка има ями! Така че тук навярно отдавна няма никакви съкровища, освен ако някой от пиратите не е продал душата си на дявола, за да надари откраднатите съкровища с чудесната способност да останат невидими!

Използувах настъпилата пауза и побързах да попитам:

— Кажете, Леон, щом не сте вярвали в пиратските съкровища, щом вие също сте се съмнявали в достоверността на преданието за съкровището от Кито, то какво сте се надявали да намерите на острова?

— Ние залагахме само на сигурно — неочаквано отговори французинът. — Всеки си водеше подробен дневник, Пиер заснемаше всичко с кинокамерата. Бяхме решили, че дори да не намерим никакви съкровища, ще можем увлекателно да разкажем за приключенията си на острова. Готвехме се да излезем със серия предавания по телевизията. А после какви ли не шеги си прави дяволът, напълно възможно бе да ни поканят и в Америка. Там обичат сензационните предавания и добре ги заплащат. Но кой би могъл да предвиди как ще завърши всичко това?! — извика Барсак истерично и Володя, превеждайки думите му, неволно повиши глас.

Барсак отново се разгорещи и заплаши с юмрук кръста, който стърчеше високо над мрачния бряг.

— О, проклет паметник на разбити надежди! Без да искаш, ще почнеш да богохулствуваш... Макар че аз съм жив и навреме се измъкнах. И само аз ще мога да разкажа как стана всичко. Какво пък, това навярно ще бъде сензация!

* * *

Още два мъчителни дни минаха в същата неопределеност. Учените продължаваха изследванията си с увлечение. Оказа се, че нелепият безкрил папагал (биолозите хванаха още няколко) действително представлява голям интерес за науката! Да, учените тук не скучаеха.

Волошин се занимаваше в работилницата. На брега той слезе само веднъж, и то съвсем за малко. Разбира се, никакви съкровища не търсеше, а изпробваше някакви свои нови прибори.

Живеехме в два съвършено различни свята: Волошин и другите учени — в реалния обичаен свят на научните изследвания, а останалата част от екипажа — в някакви призрачни мечти за съкровища.

Неочаквано тези два свята се сблъскаха помежду си. И всичко се забърка, този път — окончателно.

Малко след пладне щурманът разтревожено доложи на капитана, че му се чула далечна стрелба откъм брега. На острова през този ден работеше малка група от геолози и матроси. Оръжие нямаша.

Скоро видяхме лодката, която бързо плуваше към нас.

Оказа се, че нашите геолози били нападнати. Изведнъж зад храстите се раздаде няколко изстрела. Без съмнение, стреляли по тях, макар че за щастие никого не улучили. Геолозите и матросите залегнали в скалите, не знаели какво да правят по-нататък. След малко от храстите изскочила млада ездачка в каубойски костюм, изкрещяла нещо, като че ли на френски, войнствено поклатила пушка над главата си и също тъй внезапно се скрила. Навярно това е била оперетната „кralица“, която е решила, че посягаме на съкровищата...

Колкото и глупаво да изглеждаше всичко това, не знаехме какво да правим по-нататък. Как да постъпим?

Всякакви слизания на брега бяха прекратени. Сега вече бе съвсем нелепо да стърчим край острова. Капитанът окончателно се разсвирепя, вече втори път нареждаше на радиста да запита кога ще дойде катерът.

А след още един ден го видяхме — малко, но както се виждаше, отлично корабче, спасителен катер, способен да плава във всякакво

време.

Барсак опечален се пренесе на катера с цялото си имущество. За някакви си три часа и без особени произшествия под ръководството на Волошин матросите вдигнаха затъналата подводна лодка с надувни понтони и на буксир я замъкнаха право на пясъчния плаж.

Наистина имаше един напрегнат момент, когато край изплувалата лодка изведнъж се появи цяло стадо грамадни белоперести акули. Но Сергей Сергеевич предвидливо бе поставил наоколо тайнствената си апаратура, включи своите прибори и неприятелят — дим да го няма.

Явно, потъването на лодката бе нещастен случай и Барсак не бе намесен в това. Заял бе кранът за въздуха. Очевидно Харисън не бе забелязал веднага. Престъпление нямаше.

После мило вечеряхме с младия с черни мустачки капитан на катера и с възрастния инспектор от морската полиция — намръщен, уморен на вид пооплешивял мъж, в измачкан сив костюм. На вечерята присъствуваше и Барсак.

Когато гостите започнаха развълнувано да се прощават, Волошин изведнъж стана и тържествено обяви, че трябва да направи официално изявление:

— Аз намерих съкровището, което навярно Александър Скот и жена му Мери са скрили на остров Абсит — каза Волошин.

— Но вие какво, наистина ли, Сергей Сергеевич! — разсърди се капитанът. — Какво съкровище! Все пак трябва да знаете кога и къде може да се шегувате...

— Не се шегувам, Аркадий Платонович — вдигна рамене Волошин. — Действително намерих съкровището.

— Къде?!

— Там — съвсем спокойно отговори Волошин, кимвайки някъде към острова, скрит в нощната тъма. — Не съм го пипал, оставих го тъй, както си е стърчало векове.

— Стърчало?

— Да, защото това е кръста, който всички вие добре познавате. Огромен кръст от чисто сребро.

Колкото и невероятно да изглеждаше всичко това, по тона на Сергей Сергеевич личеше, че той съвсем не се шегува. Капитанът на

катера и полицейският инспектор се посъвещаваха, погледнаха неувверено към Волошин и предложиха:

— Може би сеньор професорът ще бъде така любезен да потвърди своето изявление с факти? Може би той дори ще се съгласи, независимо от късния час, да дойде да обследва кръста? Сега, разбира се, е тъмно, вали. Но ако кръстът наистина е от сребро, длъжни сме незабавно да вземем мерки.

— Моля — охотно се съгласи Волошин. — Трябва само да вземем повече фенери, защото там, в скалите, и дяволът може да си счупи крака.

В две лодки се отправихме към брега. Слязохме на познатия ни вече плаж и един след друг поехме пътеката към гробището и загадъчния кръст.

Странно бе това нощно шествие под шумолящия дъжд, сред мокрите скали. В колебливата светлина на фенерчетата запуснатото гробище се изправи пред нас в някаква мрачна, омагьосана призрачност. Под подскачащите лъчи на светлината кръстовете на неуспелите иманяри изведнъж оживяха и започнаха да се мятат в бесен танц...

Но грамадният кръст, за който бяхме дошли, стоеше твърдо, здраво, непоколебимо. Кръст от сребро? Каква глупост!

Сергей Сергеевич приближи. Без да бърза, той приготви инструментите, като опитен хирург преди операция после внимателно започна да чисти израсналия мъх.

И ето мъхът е изчистен. Под него се откри тъмна повърхност. Това, разбира се, е камък, какво ти сребро...

Но Волошин продължаваше да разчиства... Изведнъж нещо светна под ръцете му! Още веднъж!

— Трябва да се вземе късче за анализ. Но това несъмнено е сребро — каза Волошин — и то висока проба!

Един след друг пристъпвахме към кръста, сякаш молитвено го докосвахме и разглеждахме слабо осветеното квадратче сред разчистената площадка. Това наистина бе метал.

— Оттели кръста, после го покрили с черна смола. Той бързо обрасъл с мъх и лишеи и придобил дъвен и почтен вид — обясни Сергей Сергеевич. — Както изглежда, направила го е Мери Бластър, за да скрие по-надеждно съкровищата от предишните скривалища след

смъртта на мъжа си. И навярно по пиратски обичай е изпратила всички свидетели на онзи свят, за да не се раздрънкат. Няма да се учудя, ако в основата на това кръстче са скрити и скъпоценни камъни.

Изведнъж Барсак издаде някакъв див, безумен вопъл и се хвърли право в лепкавата кал в подножието на кръста. Удряше земята с юмруци, давеше се в ридания. Това бе същинска истерия.

Волошин бързо отпили малко парченце метал за анализ и заприбира инструментите си. Капитанът на перуанския катер и полицейският инспектор се съвещаваха шепнешком и загрижено поглеждаха кръста.

— Ама че създадохте грижи на всички, Сергей Сергеевич! — казах аз.

Волошин само се усмихна и бавно заизтрива ръце.

* * *

— Но как се досетихте за това?

Най-накрая се намери свободна минута, за да мога да задам този въпрос. Стояхме с Волошин на палубата и за последен път се любувахме на мрачните брегове. Още от ранно утро по целия кораб бе почнала весела делова суетня, която винаги предвещава скорошно излизане в морето. Навсякъде сновяха матроси, на голямата маса на щурмана вече бяха разтворени картите на мамещите далнини, към които ни предстоеше да се отправим. Скоро ще отплуваме.

— Питате как се досетих? — замислено повтори Сергей Сергеевич. — Сега не е лесно да възстановя детайлно целия мисловен процес. При това голяма част от него е протекла интуитивно. Мога да ви отговоря като сър Исак Нютон, комуто задавали въпроса, какво го е накарало да открие закона за всемирното привличане: „Аз просто много мислих за това“. Тези думи могат да се кажат за всяко откритие. Непрестанно мислене — ето в какво е тайната.

— И все пак решението не ви е осенило изведнъж.

— Разбира се — съгласи се Волошин. — Дълбоко в душата си смятам, че няма дим без огън. Не случайно именно този остров има такава слава! И защо ли тъй зловещо са го кръстили? Е, може да наречеш открития от теб остров в чест на любимата жена, това го

разбирам. Или в памет на някакво събитие. Но да назовеш своята рожба: „Не дай боже“ или „Дано да не стане!“... Това явно е с цел, с някакъв таен смисъл, с намек.

Сергей Сергеевич поклати глава, помълча замислено, усмихна се на нещо и продължи:

— Много ме бе яд, че не можех да разбера скрития намек. Дълго си блъсках главата. Вярно, целият остров отдавна е прекопан. И да е имало съкровища, сигурно са ги намерили. Но за големи открития нищо не е известно, а тях не можеш да скриеш. За да попаднеш на острова, непременно трябва кораб, а за него — екипаж. И ако златото действително блесне, рядко свидетелите на това събитие ще се разотидат мирно и тихо. Да, съкровищата от Кито са твърде съмнителни, аз вече обясних това. Но нали Бич Божи години наред е пиратствувал в тези води. Островът е бил негова тайна база, значи съществували са и скривалища. И Мери след смъртта му честичко се е отбивала тук, не случайно съдбата свързва кръста с нейното име.

Независимо от дъждовната пелена кръстът се виждаше ясно. Днес не изглеждаше тъй мрачен и самотен. В подножието му двама часови в черни лъскави дъждобрани стърчаха като на почетен караул.

Спогледахме се и се усмигнахме.

— Да, ето го кръста... Не е лесно да обясня как ме осени догадката. Знаете как става: мъчиш се, мъчиш се с някаква машинка — не се получава. После изведнъж нещо щраква, закачва се, където трябва, съединява се и заработва! В случая ролята на такова „скачване“, колкото и да е странно, изиграха скептичните възражения на Барсак. Помните ли, той говореше, че целият остров отдавна е прекопан от иманяри и ако има някакви съкровища, то дяволът ги е надарил със способността да бъдат невидими и никому да не се дават? „Ето, това е идея!“ — помислих си аз. Пък и паметта ми подсказа остроумна ситуация от отдавна прочетен разказ. Описва се убийство, което никой не може да разгадае заради своеобразно психологическо заслепение. Мнозина видели убиеца да излиза от дома, но никой не го запомнил, защото той бил в униформа на раздавач. Сякаш обикновената и позната дреха го направила невидим. Май и разказът така се казваше: „Невидимият“.

— Остроумно!

— Много. Та ето ви и ползата от четенето. В мозъка ми се получи нужната връзка, мислите ми трескаво заработиха... Къде може да бъде съкровището, щом целият остров е прекопан? То ще е пред очите на всички, там, където никой не ще го търси! И в такъв вид, че даже мисъл за това да не възникне. Спомнете си и думите на пиратската дъщеря, ония, които спомена Барсак, за оскверняването на кръста и наказанието за богохулство. Изглежда Анна е знаела къде е скрила съкровищата майка ѝ, но кой знае защо, не е успяла да ги изнесе от острова. Мери Бластър си е направила дяволски точна сметка. Нали всички иманяри са толкова суеверни! Никому и на ум няма да дойде кошунствената мисъл да тревожи такъв кръст. Само аз, убеден атеист и скептик, свободен от всякакви суеверия, можах да го погледна с трезви, непредубедени очи.

— Но как все пак се решихте да ни поведете през нощта, без да проверите предположенията си? Това бе рисковано.

— О, съвсем не — отвърна Сергей Сергеевич, но видът му бе тъй хитър, че аз заставах нащрек.

— Почакайте... Ето каква тайнствена „апаратура“ монтирахте там?! — сетих се аз най-сетне. — Тя сигурно позволява да се вижда през стените, хич не е необходимо дори да докосвате. Хитро! Сергей Сергеевич, на вас навярно ви се полага някаква част от намерените съкровища!

Волошин ме погледна с интерес и попита:

— Действително ли мислите, че ще претендирам за своята част от пиратското наследство?

Смутих се, за щастие басовитата сирена надвиши всички гласове и шумове и ме спаси от отговор на ехидния въпрос.

Котвите вече бяха вдигнати. Телефонът весело прозвъня. Бавно и величествено корабът тръгна към открития океан. От катера прощално ни махаха, приветствуваха ни с напевна протяжна сирена. Виждахме Барсак, който също се опитваше да маха, почти увиснал на бордовия леер. Да, всичко това бе тежък удар за него.

Удивителният остров изчезваше зад дъждовната пелена като сив призрак. А ние плавахме към слънцето и ясното време, към нови приключения и открития.

* * *

Знаете ли кое се оказа най-сензационно и удивително? Намирането на съкровището? Ами! Днес остров Абсит се споменава в научните списания на всички страни. Само през миналата година там имаше шест научни експедиции. И все зарад безкрилите папагали!

Подобен вид, само че с крила, живее на едно-единствено място на земята — източното африканско крайбрежие. Тогава как са попаднали на острова крилатите предци на тези папагали от другия край на Земята? Нима загубеният сред океана остров е бил посещаван още в древността от африканци?

А може би дедите на загадъчните папагали са прелетели сами през два континента и океана по времето, когато все още са имали крила?

И може би странните птички, донесени от нас, които отлично се приспособиха към просторния кафез, скоро ще затъмнят славата на пиратския папагал на еднокракия Джон Силвър, макар че неуморният Сергей Сергеевич така и не успя да ги научи да викат:

— Пиастри! Пиастри! Пиастри!...

КЛИФЪРД САЙМЪК МАШИНА

Откри странния предмет в боровинковите храсти, когато търсеше кравите. През високите тополи вече се процеждаше здрачът и той не можа добре да го разгледа, но не биваше да се бави повече. Чичо Еб беше ядосан, че изтърва двете телици и ако вземеше дълго да ги търси, чичо Еб сигурно пак щеше да грабне каиша, а за днес вече му стига. И без това го бяха оставили без вечеря, защото забрави да отиде до извора за вода. А леля Ем целия ден му се кара, че не умее да плеви зеленчуковата градина.

— В живота си не съм виждала по-некадърно момче! — хокаше го тя. После почна да го гълчи, че би могъл все пак да бъде поне малко благодарен, нали го бяха взели с чичо Еб и избавили от сиромашката съдба, ама не, каква ти благодарност, само едни неприятности, отгоре на всичко и мързелува, какво ли ще излезе от него!

Намери двете телици чак на другия край на мерата до ореховата горичка и ги подкара към къщи, като пак взе да си мисли как да избяга, макар да знаеше, че няма да избяга: нямаше къде да отиде. От друга страна, мислеше си той, където и да отиде, все ще е по-добре, отколкото да стои тук при леля Ем и чичо Еб, които не му бяха никакви чичо и леля, а просто го бяха взели да живее при тях.

— Виж какво — рече чичо Еб, когато Джони влезе в краварника след двете телици, — заради теб трябваше да върша и моята, и твоята работа, и то само защото не си преброил кравите, както всеки път ти заръчвам. За наказание сега сам ще довършиш доенето.

Джони извади трикракото си столче и ведрото и почна да дои кравите, но кравите мърдаха, капризнечеха, а рижавата дори го ритна и той катурна ведрото с млякото.

Тогава чичо Еб взе окачения зад вратата каиш и шибна няколко пъти Джони, за да го научи да бъде друг път внимателен и да не забравя, че млякото е пари.

Тръгнаха да се прибират и чичо Еб продължаваше да мърмори, че от децата никакво добро не чакай, само едни грижи и неприятности, а леля Ем ги посрещна на вратата и нареди на Джони да си измие добре краката, преди да си легне, а то виж че ѝ изцапал чистите чаршафи.

— Лельо Ем — рече Джони, — ужасно съм гладен.

— Нито зальк — отвърна тя, стиснала злобно устни. — Като поседиш малко гладен, може би няма да забравиш задълженията си.

— Само една филия хляб поне — примоли се Джони, — без масло, без нищо. Поне парче хляб.

— Млади човече — каза чичо Еб, — нали чу какво ти каза леля? Хайде измивай си краката и отивай да спиш.

— И както трябва да се измиеш! — добави леля Ем.

Изми си краката и отиде да спи и когато беше вече в леглото, си спомни какво бе видял в боровинковите храсти и още се сети, че никому нищо не бе казал, та как ще каже, когато чичо Еб и леля Ем само му се карат.

И тогава реши нищо да не им казва за странния предмет, който бе видял: ако им кажеше, те щяха да му го вземат, както винаги всичко му взимат. А дори и да не му го вземат, ще го повредят и пак ще му развалят удоволствието.

Единствената вещ, която истински му принадлежеше, бе старо джобно ножче с отчупено острие. Толкова много му се искаше да има ново ножче, но знаеше, че е безсмислено да отваря дума. Веднъж бе промълвил нещо и чичо Еб с леля Ем дни наред след това му мърмореха колко е неблагодарен и алчен, как са го взели от улицата, а той все е недоволен и иска да си харчат парите за някакво си ножче. Джони много се съкруши, дето му казаха, че са го прибрали от улицата: та нали никога не бе живял на улицата.

Лежеше в леглото, гледаше през прозореца звездите и си мислеше каква ли е тази странна машина, която бе видял в боровинковите храсти и не можеше да си припомни точно как изглеждаше, нали не я разгледа както трябва, защото бе закъснял. Кой знае защо му се видя странна и колкото повече мислеше за нея, толкова по-силно му се прииска да я разгледа. „Утре, помисли си той, ще я разгледам хубавичко. Щом се измъкна оттук.“ Но после се сети, че утре не ще може да се измъкне: след сутрешното почистване леля Ем

веднага ще го накара да плеви зеленчуците; ще го наблюдава през цялото време и той няма да може да изтича до мястото.

Продължаваше да си мисли и накрая му стана ясно, че ако иска да разгледа машината, трябва да отиде още тази нощ. Знаеше, че чичо Еб и леля Ем спят, защото хъркаха силно. Слезе от кревата, облече си ризата и панталоните и на пръсти заслиза по стълбата, като гледаше да не стъпва на скърцащите дъски. В кухнята се качи на масата, за да вземе от рафта кибрита. Извади петнадесетина клечки, но като размисли, задържа само шест, а другите върна обратно в кутията. Леля Ем можеше да забележи, че липсват клечки, ако вземеше повече.

Тревата на двора бе мокра и студена от росата, нави крачолите си, за да не се намокрят и тръгна през мерата.

В гората имаше призраци, но той не бе от страхливите, макар че едва ли има човек, който да не се страхува, когато върви нощем из гора. Стигна до боровинковите храсти, спря се и взе да мисли как да мине през тях, без да скъса в тъмнината панталоните си и да не издраска босите си крака. И си помисли дали е още там машината, която бе видял днес, но веднага разбра, че е там, от нея се излъчваше някакво приятелско чувство, като че ли му казваше: „Ето аз съм тук и ти няма от какво да се боиш.“

Стана му неловко: нали не бе свикнал да се отнасят така към него. Единственият му приятел беше Бени Смит, бяха почти връстници, но се виждаха само в училище, и то не винаги: Бени често боледуваше и повечето време отсъствуваше. А живееше далеч, чак на другия край на училищния район и затова през ваканцията никога не се срещаха.

Очите му посвикнаха с тъмнината, стори му се, че вижда очертаванията на машината там, в боровинковите храсти; мъчеше се да проумее как може да се отнася приятелски към него: нали беше вещ, а не живо същество. Ако знаеше, че е живо същество, навярно би се изплашил.

От нея все още се излъчваха приятелски флуиди — чувство на другарска отзивчивост. Тогава той протегна ръце, понечи да отмести клонете, за да се провере и да я разгледа. „Ако успея да се добера до нея, помисли си той, ще запаля кибритените клечки, за да я разгледам по-добре.“

— Стой — каза му с два гласа приятелското чувство, и той се спря, макар че не беше уверен дали наистина е чул тази дума.

— Не ни гледай много отблизо — каза пак приятелското чувство и Джони се развълнува, защото още нищо не виждаше, пък и беше доста далеч.

— Добре — каза той. — Няма да ви гледам. — И си помисли дали не е някаква игра, например като криеницата, която играеха в училище.

— Когато се сприятелим — каза машината на Джони, — ще можем да се гледаме, тогава това вече няма да е толкова важно: ще знаем какъв е всеки от нас отвътре и няма да обръщаме внимание как изглежда.

Джони си помисли: „Какви ли са страшни на вид, щом не искат да ги гледам“. И неочаквано тайнственият предмет каза:

— Ще ти се сторим страшни. И ти ни изглеждаш страшен.

— Тогава май е по-добре, че нищо не виждам в тъмното — рече Джони.

— Нима не виждаш в тъмното? — запита машината и Джони отвърна, че нищо не вижда и тогава стана тихо, но Джони чу как тя се учуди, че той не вижда в тъмнота.

После тя го попита още нещо, но Джони не разбра какво му каза.

— Ти се боиш — каза странният предмет. — Няма защо да се страхуваш.

Джони обясни, че не се бои от тях, каквито и да са, защото се отнасят приятелски към него, а се бои, че ще си изпати, ако чичо Еб и леля Ем узнаят, че се е измъкнал от къщи. Тогава те взеха да го разпитват за чичо Еб и леля Ем. Опита се да им обясни кои са, но изглежда те не разбраха и май помислиха, че става дума за правителството. Колкото и да се стараше да им обясни каква е работата, те така и нищо не можаха да разберат.

Най-сетне той каза учтиво, за да не се обидят, че е време да си тръгва и понеже се беше доста забавил, тича през целия път до в къщи. Прибра се, вмъкна се в леглото и като че ли всичко мина гладко, но на сутринта леля Ем намери в джоба му кибритените клечки и почна да му се кара, че може да подпали плевнята. За да имат по-силно въздействие думите ѝ, тя го шибна няколко пъти с пръчка; Джони се

мъчеше да се държи като мъж, но тя така силно го удари, че той заподскача и завика от болка.

Целия ден плеви в зеленчуковата градина, а щом се стъмни, отиде да прибере кравите. Намери ги да пасат недалеч от боровинковите храсти, но знаеше много добре, че дори и да не му беше по пътя, пак щеше да отиде — през целия ден с радост си мислеше за топлото приятелско съчувствие, което бе срещнал там.

Този път беше още светло, едва бе почнало да се здрачава и той видя, че каквато и да е тази машина, тя не е жива; по форма приличаше на две чинии похлупени с дъната една върху друга, по средата имаше точно такъв кант. Металът ѝ бе разяден тук-там от ръжда, приличаше на стара машина, търкаляла се дълго на открито.

Бе проправила доста голяма пътека в боровинковите храсти и разровила наоколо земята. Джони забеляза, че при падането си тя бе счупила върха на високата топола.

Заприказва му пак без думи, като миналата нощ, със същото приятелско чувство. Тя каза:

— Сега можеш вече да ни гледаш. Погледни ни бързо и отвърни глава. Не ни гледай дълго. Погледни само веднъж и се извърни. Така ще свикнеш с вида ни. Не веднага, постепенно.

— Къде сте? — запита Джони.

— Тук — отвърнаха два гласа.

— Вътре ли? — запита Джони.

— Да, вътре — отвърнаха те.

— Тогава не ще мога да ви видя — каза Джони. — Аз не виждам през метала.

— Той не може да вижда през метал — каза един от тях.

— Тогава той не ще може да ни види — казаха двама.

— Но вие можете да излезете — рече Джони.

— Не можем да излезем — отвърнаха те. — Ако излезем, ще умрем.

— Но тогава аз въобще няма да ви видя.

— Ти никога не ще можеш да ни видиш, Джони.

Той стоеше и се чувствуваше ужасно самотен, никога не ще може да види приятелите си.

— Ние не знаем кой си — казаха те. — разправи ни за себе си.

Те бяха толкова добри към него и той им разправи, че е сираче и са го взели чичо Еб и леля Ем и че изобщо не са му никакви чичо и леля. Не им разправи как го бият, как го хокат и го карат да си ляга гладен, но те изглежда разбраха сами всичко, защото той почувствува, че сега изпитват към него не само приятелство, а и състрадание и нещо като майчина обич.

— Но той е съвсем малък — казаха те, разговаряйки помежду си.

Присегнаха се, прегърнаха го и силно го притиснаха към себе си, а Джони неволно коленичи и протегна ръка към това, което стоеше в боровинковите храсти и заплака, сякаш там имаше нещо, на което можеше здраво да се опре — утешение, за което така силно бе жадувал, никога досега не бе имал и най-после бе намерил. Сърцето му изрече молбата, която той не посмя да произнесе и те му отговориха:

— Не, Джони, ние няма да те изоставим. Не можем да те напуснем, Джони.

— Обещавате ли? — запита Джони.

— Не е нужно да обещаваме, Джони. Машината ни се повреди и не можем да я поправим. Един от нас вече умира, а другият скоро също ще умре!

— Джони — казаха те след малко.

— Да — отвърна той, едва сдържайки сълзите си.

— Не искаш ли да си разменим нещо?

— Да си разменим?

— Да, като доказателство за нашата дружба. Ти ще ни дадеш нещо и ние ще ти дадем.

— Но... — рече Джони — ... аз нямам нищо.

И изведнъж се сети, че има. Нали имаше джобно ножче. Не е кой знае какво, острието му е счупено, но друго нищо нямаше.

— Това е чудесно — казаха те. — Точно, което ни трябва. Остави го на земята до машината.

Извади ножчето от джоба си и го остави до машината и докато още го гледаше, нещо се случи, но толкова бързо, че не успя да забележи как стана. Във всеки случай ножчето вече го нямаше и на мястото му се бе появило нещо друго.

— Благодаря, Джони — казаха те.

Той протегна ръка и взе светкащия в тъмнината предмет, който му бяха дали в замяна на ножчето. Повъртя го в ръката си и видя, че е някакъв скъпоценен камък, който светеше отвътре с разноцветни пламъчета.

Както гледаше яркосветеция камък, Джони изведнъж осъзна, че е вече тъмно и че е останал тук доста дълго. Тогава скочи и побягна към къщи, без дори да се сбогува.

Късно беше вече да търси кравите. Надяваше се, че те сами са си тръгнали към къщи и че по пътя ще ги настигне и ще ги прибере в краварника.

От тичане се задъха, сърцето му силно биеше. През целия път си мислеше с ужас как ли ще го накажат за това последно провинение, най-непростителното от всички досега, и то след като не отиде на извора за вода, след като снощи изгуби двете телици, след като взе кибритените клечки.

Не настигна кравите по пътя; бяха прибрани в краварника и той разбра, че са вече издоени и че се е забавил много повече, отколкото си мислеше.

Когато се изкачваше по пътеката, водеща към къщи, целият трепереше от страх. В кухнята светеше и той разбра, че го чакат.

Влезе в кухнята. Те седяха до масата точно срещу вратата и го чакаха. Светлината падаше върху лицата им и тези лица бяха сурови като изсечени от камък.

Чичо Еб се изправи заплашително, главата му стигна почти до тавана, на ръцете му, с навити до лактите ръкави, изпъкнаха яки мускули. Тръгна към Джони. Джони понечи да се отдръпне, но чичо Еб го сграбчи за шията, стисна го здраво, вдигна го във въздуха и почна да го разтърсва с безмълвна злоба.

— Ще те науча аз теб — съскаше чичо Еб през зъби, — ще ти дам да се разбереш.

Нещо падна на пода и се търкулна към ъгъла, оставяйки подире си огнена следа.

Чичо Еб престана да го тръска, постоя около минута, като все още го държеше за шията, а после го пусна на пода.

— Какво е това, дето падна от джоба ти? — запита Чичо Еб.

Джони заотстъпва, клатейки глава. Няма да им каже какво е. Никога не ще им каже. Каквото и да го правят, никога!

Чичо Еб отиде до ъгъла, наведе се бързо и взе камъка. Постави го на масата и го заразглежда. Леля Ем се понадигна от креслото, за да вижда по-добре.

— Гледай ти! — каза тя.

Навели се, те разглеждаха около минута камъка. Очите им блестяха, дишаха тежко, телата им бяха напрегнати. Ако в този момент бе настъпил краят на света, навярно не биха забелязали.

После се изправиха, обърнаха глави и вторачиха очи в Джони. Извърнаха глави от камъка, сякаш той вече не ги интересуваше, като че ли той бе свършил своята работа и сега бе загубил за тях всякакво значение. Нещо се бе случило с тях — не, не точно случило, по-скоро променило в тях.

— Сигурно си гладен? — каза на Джони леля Ем. — Сега ще ти стопля яденето. Искаш ли и яйца?

Джони преглътна слюнки и кимна. Чичо Еб седеше, без да обръща никакво внимание на камъка.

— Знаеш ли какво — каза той, — тия дни видях в града едно хубаво джобно ножче. Точно такава, каквото ти искаше.

Но Джони почти не чуваше думите му. Стоеше и не можеше да повярва — в къщата им бяха влезли дружбата и обичта.

РОБЪРТ ШЕКЛИ

ИЗМАМЕНИЯТ РОБОТ

След като корабът кацна благополучно на Регул-V, членовете на екипажа си построиха лагер и включиха РП-22-0134, робота-пазач, който те наричаха Макс. Предназначението му беше да охранява лагера в случай, че експедицията неочаквано нейде се натъкне на разумни същества. По време на безкрайно дългия полет хората се увериха постепенно, че Макс — макар и метален, е добро и разумно същество. Разбира се, те се заблуждаваха: РП-22-0134 не беше нито умен комбайн, нито добър автоматичен струг.

Малкият Макс неуморно обикаляше лагера, включил на пълна мощ електронните си сетива. Капитан Бити и лейтенант Джеймс заминаха с реактивен вертолет да обследват планетата, а летецът Холорън, широкоплещест, весел здравеняк, остана в лагера да пази апаратурата.

Закуси, свърза се с вертолета, после разгъна шезлонг и седна да се любува на пейзажа. Около лагера се простираше нажежена пясъчна равнина, тук-там над скалите и изстиналата лава кръжаха птици, приличащи на врабчета, понякога притичваха животни, напомнящи койоти, на места измежду камъните стърчаха хилави кактуси — гледка, която можеше да достави удоволствие само на хора, обичащи унилия пустинен пейзаж.

Холорън стана от шезлонга.

— Макс, аз малко ще се поразходя. В мое отсъствие ти оставаш началник на лагера.

Роботът се спря.

— А знаете ли паролата, мистър Холорън?

— Знам я, Макс, а ти?

— Известна ми е, сър.

— Отлично. Аз тръгвам.

След като поскита час и не откри нищо интересно, Холорън се върна в лагера.

— Стой!!! — избоботи роботът. — Паролата! — Слабо двойно изщракване извести, че зарежда оръжието си.

Холорън се спря като вцепенен.

— Добре де, стоя. Макс, това съм аз, Холорън. Всичко наред ли е?

— Моля, кажете паролата.

— „Камбанки“ — отвърна Холорън. — А сега с твое разрешение...

— Не преминавайте границата на лагера — предупреди роботът. — Паролата не е вярна.

— Ами, нищо подобно. Нали аз сам ти я дадох.

— Това е старата парола.

— Старата ли? Май електронният ти мозък нещо се е чалдисал! — извика Холорън. — Или... нима капитан Бити, преди да отлети, ти даде нова парола?

— Да — отвърна роботът.

— Трябваше да предвидя този вариант — каза ядосан Холорън. И друг път се случваха такива пропуски, но все имаше някой в лагера, който оправяше положението.

— Макс — почна Холорън, — капитан Бити ти е дал нова парола, но е забравил да ми каже. Нищо, лесно ще оправим грешката.

— Искрено се надявам, че е така — отвърна роботът.

— Да, да — продължи Холорън. — Нали виждаш палатката зад теб?

Роботът извърна едното си око към палатката, без да откъсва другото от Холорън.

— Да, виждам я.

— Отлично. В палатката има маса. На масата има сива метална преса.

— Точно така — каза Макс.

— Превъзходно. Под пресата е пъхнат лист хартия. На него са записани най-важните данни: честотата, на която се дава сигналът за бедствие и така нататък. В горния ъгъл, очертана с червено кръгче, е записана действащата парола.

— Това няма никакво отношение към случая — каза роботът. — За мен е важно да знаете самата парола, а не къде е записана. Ако

можете да ми я кажете, длъжен съм да ви пусна в лагера. Ако не я знаете, не мога да ви пусна.

— Стига глупости! — извика Холорън. — Макс, но това съм аз, Холорън! И ти прекрасно го знаеш. Тогава бъди така добър и престани да играеш ролята на Леонидес^[1] при Термопилите и ме пусни да вляза.

— Приликата ви с мистър Холорън е поразителна — призна роботът. — Но не ми е разрешено да действувам само въз основа на възприятията си. Единственото приемливо доказателство за мен е паролата.

Холорън с мъка обузда гнева си и каза с нормален тон:

— Макс, старче, да не би да намекваш, че съм другоземец?

— Щом не казвате паролата, длъжен съм да допусна именно това предположение... И не се приближавайте към границата! Който и да сте и какъвто и да сте — назад!

— Добре де, ще се отдръпна — бързо каза Холорън. — Не се нервирай.

Отдалечи се и седна на един камък. Трябваше сериозно да размисли.

Бе настъпило регулийското пладнe. Двойното слънце стоеше в самия зенит — две бели петна в изцъкленото небе. Понякога в сухия нажежен въздух унило прелиташе птица. Малки животни бързо претичваха от сянка до сянка. Някакво животно, приличащо на росомаха, гризеше едно от колчетата на палатката, но малкият робот не му обръщаше никакво внимание.

Холорън почна да изпитва силна жажда. Годна за пиене вода имаше само в лагера, но невъзможно бе да се добере до нея, без да не мине покрай робота. А докога ли щеше да издържи без вода?

Регул-V бе зноен като Калахари, а влажността му много по-малка, отколкото в Долината на смъртта. Денонощието на Регул-V е равно почти на хиляда земни часа. Сега беше пладнe. И до залез слънце го очакваха още петстотин часа непрекъснат зной, без възможност да се скрие на сянка.

Холорън изговори на глас много бързо поредица от думи. Но това бяха чисто земни идиомы и Макс не им обърна никакво внимание, защото за него те бяха напълно безсмислени фрази. След известно

време другоземецът, който се представяше за Холорън, изчезна зад скалите.

А след няколко минути откъм скалите се появи някакво същество и, подсвирквайки си, се запъти към робота.

— Здравей, Макс — каза съществото.

— Здравейте, мистър Холорън — отвърна роботът.

Холорън спря на десетина крачки от границата.

— Поскитах малко — каза той, — но наоколо няма нищо интересно. Да се е случило нещо в мое отсъствие?

— Да, сър — каза роботът. — В лагера искаше да се промъкне един другоземец.

Холорън вдигна вежди.

— И как изглеждаше този другоземец?

— Приличаше много на вас, мистър Холорън. Но се опита да влезе в лагера, без да каже паролата, а истинският мистър Холорън естествено, никога не би постъпил така.

— Разбира се — каза Холорън. — Отлично, Макс. Трябва да внимаваш, този тип може пак да се появи.

— Слушам, сър. Благодаря ви. Длъжен съм да ви обърна внимание, че е необходимо да пиете вода, иначе в организма ви ще настъпи опасното състояние на обезводняване.

— Ами, нищо ми няма, Макс. Не изпитвам никаква жажда — небрежно подхвърли Холорън.

Доволен бе от себе си. Правилно съобрази, че Макс би трябвало да възприема всяка среща като нова и ще действа, изхождайки само от дадените обстоятелства, понеже в електронния му мозък бяха програмирани строго определени силогизми: земните жители винаги знаят паролата, другоземците никога не знаят паролата, но винаги се опитват да се промъкнат в лагера; следователно същество, което не се опитва да се промъкне в лагера, може да се смята за земен жител, докато не изяви настойчиво желание да проникне вътре.

Холорън реши, че тази логична конструкция не е никак лоша за човек, чийто организъм вече е загубил голям процент вода. Можеше да се надява, че и останалата част от плана му ще се окаже не по-малко удачна.

— Макс — каза той. — огледах местността и открих нещо неприятно. Построили сме лагера близо до място, където има големи пропуквания в кората на планетата. Ще трябва да пренесем целия лагер две мили на запад. И то веднага. Затова вземи съдовете с вода и тръгвай след мен.

— Слушам, сър — отвърна Макс. — Само че ме сменете от поста.

— Добре, ще те сменя. Хайде размърдай се.

— Не мога — рече роботът. — Преди да ме смените от поста, трябва да кажете паролата и да я отмените.

— Нямам време за такива формалности — процеди през зъби Холорън. — Новата парола е „треска“. Хайде, тръгвай, Макс. Усещам вече леки трусове под краката си.

— Мистър Холорън, не мога. Физически ми е невъзможно да напусна поста, докато не ме смените. Моля ви, сър, сменете ме.

— Не се вълнувай толкова — рече Холорън. — Добре, тогава няма да пренасяме лагера.

— Но трусовете...

— Току-що направих нови изчисления. Имаме време. Ще отида пак да огледам пропукването.

И Холорън отново се скри зад скалите.

Бавно се точеха часовете на безкрайния ден. Безформеното бяло петно на двойното слънце бе изпъзляло само на дюйм към хоризонта. РП-22-0134 бдително охраняваше границите на лагера.

Но изведнъж откъм скалите на двадесет ярда от него се появи някаква фигура. Изглежда някой го следеше — Холорън или другоzemецът. На Макс не се полагаше да разсъждава. Той си пазеше границата.

Малко животно, приличащо на койот, изскочи иззад скалите и презглава затича право към Макс. Огромна птица се спусна към животинчето. Раздаде се пронизителен вой и кръв опръска една от палатките. Птицата трмаво пое към висините, стискайки в ноктите си извиващото се тяло.

Макс не обърна никакво внимание на случилото се. Наблюдаваше само човекоподобното същество, което, олюлявайки се,

вървеше към него. Съществува се спря.

— Добър ден, мистър Холорън — веднага каза Макс. — Боя се, че имате вече явни признаци на обезводняване. Това състояние води до шок, до загубване на съзнание и смърт, ако не се вземат веднага необходимите мерки.

— Млъкни — каза Холорън. — И престани да ме наричаш мистър Холорън.

— Но защо, сър?

— Защото не съм Холорън. Аз съм другоzemец.

— Нима?

— Ще ти дам доказателство. Не знам паролата. А както ти е известно, човекът е разумно същество, което знае паролата. Другоземецът е разумно същество, което не знае паролата.

— И все пак не съм уверен — каза Макс и Холорън съобрази, че роботът се смята за длъжен да не вярва на другоzemец, дори и когато той се опитва да му докаже, че е другоzemец.

Холорън изчака и след минута Макс продължи:

— Добре, съгласен съм, че вие сте другоzemец. Именно затова не ви пускам в лагера.

— Та аз не настоявам да ме пуснеш. Работата е там, че съм пленник на Холорън. И той заповяда да ме задържиш в лагера и да не ме пускаш, докато не даде друго нареждане.

— Не — рече Макс. — Да ви пусна в лагера не мога. Затова ще ви задържа тук, пред лагера.

— Но това е безсмислено — мрачно каза Холорън.

— Съжалявам много, но нищо друго не съм в състояние да предложа.

— Добре — отвърна Холорън, като седна на пясъка. — Следователно, аз съм твой пленник.

— Да.

— Тогава дай ми да пия вода.

— Не ми е разрешено.

— По дяволите, нали знаеш, че към пленените другоземци си длъжен да се отнасяш с цялата вежливост, полагаща се на ранга им и да им даваш всичко необходимо за поддържане на живота им в съответствие с Женевската конференция и разните там международни съглашения.

— Да, чувал съм за тях — каза Макс. — А какъв е вашият ранг?

— Джемисдар старши разряд. Серийният ми номер е дванадесет милиона двеста седемдесет и осем хиляди нула тридесет и едно и веднага трябва да ми дадеш вода, иначе ще умра.

Макс за секунда се замисли, а после решително заяви:

— Ще ви дам вода, но след като се напие мистър Холорън.

— Добре — каза Холорън и стана.

— Чакайте! Стойте! Къде отивате?

— Ей там, зад скалите — отвърна Холорън. — Настъпи часът за обедната ми молитва, която трябва да прочета в пълно усамотение.

— Ами ако избягате?

— Защо да бягам — каза Холорън, като се отдалечаваше. — Нали Холорън пак ще ме хване.

След няколко минути откъм скалите се зададе Холорън.

— Мистър Холорън, вие ли сте? — запита Макс.

— Да, аз съм — весело отвърна Холорън. — Моят пленник пристигна ли благополучно?

— Да, сър. Ей го там, зад скалите. Моли се.

— Нищо, нека се моли — каза Холорън. — Виж какво, Макс. Когато дойде, дай му да пие.

— С радост, но след като се напиете вие, сър.

— По дяволите, но аз съвсем не съм жаден. Погрижи се този нещастен другоземец да получи вода.

— Не мога, докато не видя, че вие сте се напили до насита. Забелязвам, че състоянието на обезводняване, за което ви споменах, се е засилило. Всеки момент можете да изпаднете в колапс. Настоявам, умолявам ви, пийнете вода.

— Добре де, стига си мърморил. Донеси тук ведрото.

— Ах, сър!

— Какво има пак?

— Нали знаете, че не мога да напусна поста си.

— Но защо?

— Противоречи на инструкцията. А освен това зад скалите е другоземецът.

— Аз ще попазя вместо теб, старче.

— Много сте добър, сър, но не мога да допусна това. Нали съм робот, конструиран специално за охраняване на лагера. Нямам право

да възлагам тази отговорност на никого, нито на друг робот, нито дори на жител на Земята, докато те не кажат паролата и не ме сменят от поста.

— Знам, знам — промърмори Холорън. — Както и да опитвам, все до същия резултат стигам.

И с усилие се затътри към скалите. Макс продължи да охранява границите на лагера.

Непоносима жажда измъчваше Холорън. Пресъхналото гърло го смъдеше от безсмислените разговори с глупавия робот, а цялото тяло го болеше от палещите лъчи на двойното слънце. Бе изгорял, почернял като печена пуйка.

Ядосваше се на себе си, че попадна в такова глупаво положение. Само ядът поддържаше още духа му. Само той го караше отново да премисля положението си и да търси възможности да проникне в лагера. Най-напред бе убедил робота, че е земно същество. После го убеди, че е другоzemец. Но не му помогна нито едното, нито другото

Какво още може ще да направи?

От гледна точка на Макс, всички разумни същества, знаещи паролата, са земни жители, а всички разумни същества, не знаещи паролата — другоzemци.

Това означава...

За миг на Холорън му се стори, че е намерил изход. Но с мъка успяваше да се съсредоточи.

В края на краищата Макс не е глупав. Критериите му са архаични като в анекдота за Платон. Платон е дал определение за човека като двуного същество без пера, а Диоген очистил един петел и заявил, че сега петелът точно съответствува на Платоновото определение. След което Платон се уточнил, като добавил, че човекът е двуного същество без пера и с плоски нокти.

Но какво отношение има това към Макс?

Холорън яростно тръсна глава и опита отново да се съсредоточи. Но пред очите му пак изникна човекът според Платон — шестфутов петел без нито едно перце по тялото, но с много плоски нокти. Макс е уязвим. Трябва да открия слабото му място. За разлика от Платон той

не може да доуточнява определенията си, не е в състояние да отстъпи от тях, както и от всичко, което логически следва от тях.

— По дяволите! — каза високо Холорън. — Мисля, че открих най-после начина.

Помъчи се да го обмисли по-подробно, но видя, че няма вече сили. Оставаше му само едно: да опита, пък да става каквото ще.

— Макс — прошепна Холорън, — ето, идва оскубаният петел, или по-точно неоскубаният. Пъхни го в космологията си и го сдъвчи хубавичко.

Капитан Бити и лейтенант Джеймс се върнаха в лагера в края на третото земно денонощие. Завариха Холорън почти в безсъзнание. Бълнуваше, че Платон не искал да го пусне в лагера и тогава той, Холорън, се превърнал в петел без плоски нокти и с това посрамил учения философ.

Макс му бе дал да пие, завил го беше в мокро одеяло и бе опънал над него тент от двуслойна пластмаса, непропускаща светлината.

Преди да загуби съзнание, Холорън бе успял да надраска на едно листче: „Без паролата не можах да се прибера в лагера. Съобщете в завода да монтират аварийна верига в роботите ПР.“

Бити разпита Макс и научи всички подробности: как Холорън отишъл на разузнаване, за многобройните другоземци, които изглеждали досущ като Холорън. Беше съвсем ясно: отчаян, Холорън е търсел начин да проникне в лагера.

— Но после какво стана? — запита Бити. — Как все пак се е вмъкнал в лагера?

— Не се е „вмъквал“ — отвърна Макс. — Той просто изведнъж се оказа вътре.

— Но как е минал покрай теб, без да го забележиш?

— Не е минавал. Това е невъзможно. Просто мистър Холорън изведнъж се озова в лагера.

— Не разбирам — каза Бити.

— Говоря ви откровено, сър, аз също не разбирам как е станало. Боя се, че на вашия въпрос може да отговори само мистър Холорън.

Бити и Джеймс дълго си блъскаха главите над тази загадка, но така и не намериха никакво обяснение. Защото мислите им вървяха по

грешен път. За да разберат по какъв начин бе проникнал Холорън в лагера, би трябвало да видят заключителните събития през очите на Макс.

... Жега, вятър, птици, скали, двойно слънце, пясък. На всичко това не съм длъжен да обръщам никакво внимание. Моята задача е да охранявам лагера от другоземците. Нещо се приближава към мен откъм скалите, откъм пустинята. Някакво голямо същество. То тича на четирите си крайници. Заповядвам му да спре. Но то само изръмжава в отговор. Отново му заповядвам да спре, по-рязко. Насочвам оръжието към него. Съществото ръмжи и продължава да върви към лагера.

Земните жители, когато ги питаш за паролата, винаги отговарят правилно.

Другоземците, когато ги питаш за паролата, винаги отговарят неправилно.

И хората, и другоземците, когато ги питаш за паролата, винаги отговарят било правилно, било неправилно.

Следователно, длъжен съм да на правя извода, че същество, което не отговаря, въобще не е способно да отговаря и мога да не му обръщам внимание.

На птиците и влечугите мога да не обръщам внимание. И на това голямо животно, което минава край мен, също мога да не обръщам внимание.

Не му обръщам внимание, но съм включил всичките си сетива на пълна мощ, защото мистър Холорън броди нейде из пустинята, а освен това там се моли другоземецът-джемисдар.

Но какво е това? Мистър Холорън по непонятен начин се е озовал в лагера. Той стене. От обезводняването на организма е изпаднал в шок.

Животното, което пропълзя покрай мен, изчезна безследно, а джемисдар вероятно все още се моли сред скалите.

[1] Леонидес — спартански цар, защитава Термопилите. ↑

РОБЪРТ ШЕКЛИ

НЕВЕРОЯТНИЯТ КАПАН

„Семиш, нужна ми е помощ! Създаденото положение е потенциално опасно, затова пристигай незабавно!

За сетен път се убедих в твоята правота, друже Семиш. При никакви обстоятелства не бива да разчитам на земляните. Както ти постоянно подчертаваше, това е рядко лекомислена раса.

Но те не са тъй глупави, както изглежда на пръв поглед. Започнах да мисля, че изящството на пипалцата не е единственият критерий за разум.

Положението ми никак не е завидно, Семиш! А отначало планът изглеждаше толкова надежден и безопасен...“

Ед Дейли видя проблясването на метал зад вратите на котеджа, но не стана да види какво има там — много му се спеше.

Събуди се малко след изгрев слънце и излезе на пръсти навън да види времето. То не му вдъхна особени надежди. Цяла нощ дъждът се ля като из ведро и от всяко листенце, от всяка клонка на околните дървета капеше вода. Фургонът, с който пристигна тук, беше полузаян, а пътят нагоре по планинския склон лежеше под еднофутов слой кал.

Приятелят на Ед, Том Терстън, се приближи до вратата по пижама; кръглото му, безгрижно като на Буда лице беше порозовяло от съня.

— Винаги е така: през първия ден на отпуската вали дъжд — забеляза Терстън. — Природен закон.

— Затова пък в такова време отлично се лови пъстърва — рече Дейли.

— Не споря. Но още по-хубаво е да запалиш по-силен огън в камината и да си пийнеш горещ, ароматичен ром.

През последните единадесет години те прекарваха заедно малките си есенни ваканции, но по различен повод.

Дейли изпитваше романтична любов към туристическата и ловна екипировка. Продавачите от нюйоркските магазини поставяха върху високите му, прегърбени рамене скъпи ескимоски шуби — такива шуби си слагат хората, попаднали по следите на вълнуващия умовете „снежен човек“ в каменното сърце на Тибет. Продаваха му походни печки с извънредно сложна конструкция, издръжливи на всеки ураган, и злодейски извити ножове от най-доброкачествена шведска стомана.

Дейли обичаше да скита с войнишка манерка на хълбока и лъскава винтовка през рамо. В манерката обикновено се плискаше ром, а най-опасните мишени за винтовка бяха консервените кутии. Защото Дейли, макар че мечтаеше за ловни подвизи, беше човек дружелюбен и не желаше да причини зло на животните и птиците.

Приятелят му Терстън беше твърде пълен, страдаше от задух и се натоварваше само с най-леката въдица и най-дребните сачми. Щом изминеше първата седмица, той се изхитряше да премести ловния си район в Лейк Плесид (селище на брега на едноименно езеро в планината Адирондак, щат Ню Йорк, място за отдых на туристите — бел. пр.), при скъпите на сърцето му барове с удобни кресла. Там той, като използваше потресаващи познания в областта на следите и бърлогите, ловуваше подир хубавичките девойки, вместо да преследва черни и кафяви мечки или елени-вапити.

Тези невинни занимания изцяло отговаряха на интересите на двамата добродушни, преуспяващи бизнесмени, преминали вече четиридесетте, и те се завръщаха в града почернели и укрепнали, с нови запаси от сили и търпение спрямо жените си.

— Ромът също не е лошо — съгласи се Дейли. — А това пък какво ли е? — Той отново забеляза проблясване на метал до котеджа. Терстън приближи блестящия предмет и го бутна с крак.

— Чудновата вещ.

Дейли започна да разглежда празната решетъчна кутия с основа около четири квадратни фута, изработена от метални ивици, с капак на панти. На една от ивиците с ясни букви беше написано: КАПАН.

— Откъде си купил *това*? — попита Терстън.

— Никъде не съм го купувал — Дейли разгледа пластмасовото етикетче, привързано към една от ивиците. Приближи го към себе си и

прочете:

„Драги приятелю! Това е КАПАН с най-нова конструкция — последната дума на техниката. За да запознаем широката публика с КАПАНА, ние ви представяме този образец *съвършено безплатно!* Вие правилно ще оцените нашия уникален апарат, предназначен за улавяне на дребен дивеч, ако *точно* спазвате инструкцията за употреба. Наслука!“

— Виж ти! — възкликна Дейли. — Как мислиш, може ли да са ни подхвърлили това нещо тук през нощта?

— Не е ли все едно — сви рамене Терстън. — Стомахът ми се обажда. Хайде да закусваме.

— Нима не ти е интересно?

— Не особено. Просто нова играчка. Ти вече имаш над сто такива. И капан за мечки „Ейбъркомби и Фитч“. И рог „Бътлър“. И примамка за крокодили на фирмата...

— В живота си не съм виждал подобен капан — замислено промълви Дейли. — Толкова сполучлива реклама! Не, аз не мога да си отида просто така, без да го изпитам.

— А после ще завалят сметките и няма да можеш да се разплатиш! — подигра го Терстън. — Отивам да приготвя закуската. Ти ще измиеш съдовете.

Той отиде в кухнята, а в това време Дейли обърна кутията и прочете инструкцията:

„Поставете капана на поляната и го закрепете на някое удобно ДЪРВО с приложената верига. Натиснете поставения в долната част бутон (1) и КАПАНЪТ е включен. След пет секунди натиснете бутон (2) — КАПАНЪТ е готов за работа. Повече нищо не се изисква, докато не се осъществи УЛАВЯНЕТО. Тогава натиснете бутон (3), който отключва и отваря КАПАНА, и измъкнете УЛОВА.

Внимание! През останалото време дръжте КАПАНА в затворено положение. За да попадне дивечът вътре, не е нужно да се отваря КАПАНЪТ, понеже той работи по принципа на осмотичните килийки и УЛОВЪТ попада в КАПАНА непосредствено.“

— Какво ли не измислят хората! — възторжено възкликна Дейли.

— Закуската е готова — повика го Терстън.

— Най-напред ми помогни да поставя капана.

Терстън, преоблечен в бермуди и крещящо ярка спортна риза, излезе от котеджа и погледна със съмнение кутията.

— Ти наистина ли си решил да си поиграеш с тая играчка?

— Естествено. Ами ако неочаквано уловим лисица?

— Кажи, за бога, какво ще правим с тая лисица? — осведоми се Терстън.

— Ще я пуснем на свобода — отвърна Дейли. — Цялото удоволствие е в процеса, а не в резултата. Главното е да разбереш. Хайде, помогни ми да го вдигнем.

Капанът беше необикновено тежък. Двамата го отнесоха на петдесет ярда от котеджа и го прикрепиха с веригата за един млад бор. Дейли натисна бутон 1 и капанът слабо се освети. Терстън инстинктивно отскочи.

След пет секунди Дейли натисна бутон 2.

От дърветата, както преди, се стичаше вода, някъде горе подскачаха катерички, високата трева тихо шумолеше. Капанът мирно и тихо си лежеше до бора, металната решетка мътно проблясваше.

— Да вървим — каза Терстън. — Пържените яйца отдавна изстинаха.

Дейли го последва към котеджа, като през рамо поглеждаше капана. Той лежеше в гората, очаквайки мълчаливо жертвата.

„Семиш, къде си? Трябва ми незабавно помощ! Колкото и неправдоподобно да звучи, моят мъничък планетоид се разкъсва на парчета пред очите ми! Ти, мой отдавнашни приятелю, Семиш, другар на младостта ми, мой най-добри приятелю и преди всичко приятел на Фрегл! Аз разчитам на тебе! Моля те, не се бави дълго!

Вече ти излъчих началото на моята история. Земляните се отнесоха към моя КАПАН като към обикновен капан и нищо повече. Те веднага го включиха, без да се замислят за възможните последствия. Аз така и предполагагах. Фантастичното любопитство на земляците е добре известно.

През цялото време жена ми пълзеше весело по планетоида, разхубавяваше вилата и се наслаждаваше на прекарването си далеч от града. Всичко вървеше нормално, докато...“

По време на закуската Терстън аргументирано обясняваше защо капанът не може да работи, ако се намира в затворено положение. Дейли се усмихваше и говореше за осмотичните килийки. Терстън се заинати и заяви, че в света не съществуват такива капани. Когато съдовете бяха измити и изсушени, те тръгнаха по мократа, гъвкава трева към капана.

— Погледни! — закрещя Дейли.

В капана подскачаше някакво яркозелено същество голямо колкото джудженце. Когато се приближиха, то опули рачешките си очички и затрака с омароподобните си клещи.

— От утре нито капка ром на гладно сърце — заяви Терстън. Той погледна съществото в капана и потръпна. — Бърррр!

— Според мен това е някакъв нов вид — изказа предположение Дейли.

— Нов вид кошмар. Защо да не се отправим към Лейк Плесид и решително да забравим за него?

— Разбира се, че не. Никога не съм виждал нещо подобно в учебника по зоология. Възможно е това животно да е свършено неизвестно на науката. В какво ще го държим?

— Да го държим?

— Естествено. Няма да го оставим в капана. Ще трябва да направим клетка и да разберем с какво се храни.

Лицето на Терстън изгуби част от обичайната си безгрижност.

— Слушай, Ед. Нямам намерение да прекарам отпуската си заедно с тоя звяр. Ами ако е отровен? Да не говорим за неговите очевидно лоши наклонности. — Той дълбоко въздъхна и продължи: — Има нещо противоестественно в тоя капан. Той... не е от този свят!

Дейли се ухили.

— Бас държа, че за първия автомобил на Форд и за електрическата крушка на Едисън са говорили точно същото. Този капан е просто поредното свидетелство за научно-техническия прогрес.

— Аз изцяло съм за прогреса — тежко заяви Терстън, — но в други области. Няма ли да тръгваме вече...

— По-късно — рече след кратко замисляне Дейли. — Отначало нека направим клетката и да включим капана още веднъж.

Терстън помърмори, но се подчини.

„Защо не дойде досега, Семиш? Нима за теб не е очевидно, че животът ми е в опасност? Нима недостатъчно ясно ти казах колко много зависи от тебе? Помисли за стария си приятел! Помисли за несравнимата Фрегл, заради която аз се реших на тази стъпка! Поне поддържай връзка с мене.

Земляните се възползуваха от КАПАНА, който естествено не е никакъв капан, а приемо-предавател на материя. Вторият приемо-предавател монтираха на планетоида и поставих в него едно след друго три малки животни, които взех от градината. Земляните всеки път ги измъкваха — аз наистина не зная с каква цел. Но земляните от нищо не се отказват.

След като и третото животно попадна на Земята и не се върна, реших, че всичко е готово.

Тогава се подготвих за четвъртото и последно предаване, най-важното, заради което бях провел трите предишни...“

Те стояха под ниския навес, издаден от стената на котеджа. Терстън с отвращение гледаше трите клетки, направени от здрави мрежи против комари. Във всяка клетка имаше по едно животно.

— Уф! — намръщи се Терстън. — Ама че миризма!

В едната клетка седеше първият пленник с рачешките очи и омароподобни клещи. В другата имаше птица с три реда люспести крила. Накрая в третата се извиваше нещо подобно на змия, но с по една глава на всеки край.

В клетките имаше бутилка с мляко, паничка с кайма, плодове, аспержи, дървесна кора — всичкото небутнато.

— Нищо не ядат — съкрушено рече Дейли.

— Очевидно са болни — отвърна Терстън. — Възможно е даже да са заразни. Не е ли време да се избавим от тях, Ед?

Дейли го погледна в очите.

— Никога ли не си мечтал за слава, Том?

— За какво?

— За слава. За това, името ти да пребъде във вековете.

— Аз съм бизнесмен — заяви Терстън. — Никога не съм мислил за подобна възможност.

— Никога?

Терстън добродушно се усмихна.

— Е, кой не е мечтал. Накъде клониш?

— Тези животни — рече Дейли — са единствени по рода си. Ние ще ги подарим на музея.

— Кой музей? — с интерес се осведоми Терстън.

— Изложба Дейли-Терстън на неизвестни досега животни.

— Могат да ги нарекат на наше име — подхвана Терстън. — Нали ние ги открихме.

— Непременно ще ги нарекат! Нашите имена ще застанат наред с имената на Ливингстън, Одубън и Теди Рузвелт.

— Хм! — Терстън се замисли. — Според мен най-подходящо място ще е музеят по естествена история. Уверен съм, че те ще се заемат с организирането на изложбата.

— Аз подразбирах не изложба, а филиал на музея — каза Дейли. — Филиалът „Дейли-Терстън“.

Том с изумление гледаше приятеля си. Той никога не си бе представял, че у Дейли могат да се породят грандиозни планове.

— Блестящо, Ед, но ние имаме само три екземпляра. За един филиал това е твърде малко.

— Всяко начало е трудно. Да идем да проверим капана...

Този път в капана бе попаднало същество, високо почти три фута, с малка зелена глава и раздвоена опашка. Имаше дузина дебели, червееобразни израстъци и то яростно ги размахваше.

— Досега попадахме на по-спокойни — предпазливо проговори Терстън. — А това е някаква фурия.

— Нищо, ще вземем мрежата и ще се справим — решително отвърна Дейли. — А после ще се свържем с музея.

Доста се поизпотиха, но преместиха извиващото се същество в клетката. Капанът беше включен отново и Дейли изпрати на Музея по естествена история телеграма със следното съдържание:

„ОТКРИТИ НЕ ПО-МАЛКО ОТ ЧЕТИРИ ЖИВОТНИ ОТ ВЕРОЯТНО НЕИЗВЕСТНИ ВИДОВЕ тчк ИМА ЛИ В МУЗЕЯ МЯСТО ЗА ПОДХОДЯЩА ИЗЛОЖБА тчк ЖЕЛАТЕЛНО Е ДА ПРИСТИГНЕ ВАШ ПРЕДСТАВИТЕЛ тчк.“

После, по настояване на Терстън, добави няколко комплимента към музея, за да не го сметнат там за чудак.

По време на обедата Дейли изложи теорията си пред Терстън. Той беше твърдо убеден, че в тази част на гората съществува малък, изолиран архаичен район, в който са се запазили доисторически животни. Досега тях не са ги улавяли, защото вследствие дълбоката древност на видовете те са придобили огромен опит и необикновена предпазливост. Но опитът им се е оказал недостатъчен, за да избягнат капана, действащ на качествено новия принцип на осмотични килийки.

— Целият Адирондак е обходен надлъж и нашир — се опита да възрази Терстън.

— Значи не целият — отвърна Дейли. И логиката беше на негова страна.

После Ед отиде при капана. Той беше празен.

„Аз едва те чувам, Семиш. Моля те, усили звука. Или още по-добре пристигни тук лично. Какъв смисъл имат празните разговори? Положението ми става все по-отчаяно.

Какво, Семиш? Продължението на историята ли? То е съвсем очевидно. След успешното изпращане на трите животни аз вече бях готов. Оставаше само да разкажа всичко на жена ми.

Затова я помолих да пропълзи с мене до градината. Тя беше поласкана.

— Сподели с мене, мили! — рече тя. — Като че ли нещо те безпокои напоследък?

Измърморих нещо неразбрано.

— Не съм ти угодила в нещо ли? — попита тя.

— Не, скъпа — отвърнах аз. — Ти ме обичаш, но това не ми е достатъчно. И смятам да се оженя за друга.

Тя стоеше неподвижна, само пипалцата ѝ нервно потръпваха. После възкликна:

— Но ти забравяш, че ние се заклехме за цял живот!

— Не, не съм забравил. И с един точен удар я тласнах в приемо-предавателя.

Семиш, ако я беше видял на какво приличаше! Пипалцата ѝ се заплетоха, тя запищя и изчезна. Най-сетне бях свободен! Малко противен на самия себе си, но свободен! Свободен да се ожена за великолепната Фрегл.

Сега ти можеш да оцениш напълно моя план. Трябваше ми сътрудничеството на земляните, защото приемо-предавателят се управлява от двата края. Аз го замаскирах като капан, защото земляните са готови да вярват на всичко в света. И завърших картината с изящни щрихи — изпратих им жена си.

Нека опитат да се погледят с нея! На мен това не ми се удаде.

Неуязвим, абсолютно неуязвим план. Тялото на моята жена изчезна завинаги — което попадне при земляните, изчезва. Никой никога нищо не ще докаже.

И тогава, Семиш, ето че тогава...“

Атмосферата на пасторално спокойствие, която обкръжаваше котеджа, изчезна безследно. Следи от гуми надлъж и нашир набраздиха калния път. Всичко наоколо бе затрупано от бутилки с разноцветни етикети, празни цигарени пакети, бонбонени обвивки, остатъци от моливи и смачкани хартии. Но сега, след тия няколко трескави часа, всички си бяха разотишли. Остана само раздражението.

Дейли и Терстън стояха до празния капан, взирайки се в него без всякаква надежда.

— Как мислиш, какво може да се е повредило в тоя дяволски апарат? — запита Дейли, като безрезултатно буташе капана.

— Може би просто няма кого да лови — предположи Терстън.

— Как няма кого? Защо отначало попаднахме на четири съвършено неизвестни животни, а после на нито едно? — Той се отпусна на колене пред капана и огорчено произнесе: — Музейни глупци! И бездарни репортьори!

— В известен смисъл — внимателно подбираше думите си Терстън, — не бива да ги обвиняваме в...

— Не бива ли? А да ме обвиняват в мошеничество може, нали? И ти ги чу, Том! Питаха ме как съм извършил трансплантацията на кожата!

— Много съжалявам, че всички животни умряха преди пристигането им — каза Терстън. — Това изглеждаше твърде подозрително.

— Тия безмозъчни зверове нищичко не хапнаха! Кой е виновен за това? Аз? Проклети журналисти!... И защо ли столичните вестници не наемат по-свестни репортьори!

— Не биваше да им обещаващ, че ще уловиш нови животни — каза Терстън. — Те именно затова решиха, че ги лъжеш.

— Остава и да не им бях обещал! Че мене и за миг не ми мина през ума, че капанът ще спре да работи след четирите животни. А те защо се смееха, когато им разказвах за принципа на осмотичните килийки?

— Те никога не са чували за подобно нещо — уморено отвърна Терстън. — И никой в света не е чувал. Хайде да отидем в Лейк Плесид и да забравим цялата работа.

— Не! Тая дяволщина ще заработи! Трябва да заработи и толкова!

Дейли включи капана, подготви го за работа и няколко секунди внимателно го гледа. После отвори капака.

Дейли вмъкна ръката си вътре в капана и нададе пронизителен вик:

— Ръката ми! Тя изчезна! — Той рязко отскочи назад.

— Но не, не е изчезнала — уверяваше го Терстън.

Дейли огледа двете си ръце, плясна длани, но продължаваше да настоява на своето.

— Ръката ми изчезна в капана.

— Хайде, хайде — успокояваше го Терстън. — Ще си починеш малко в Лейк Плесид и всичко ще ти мине...

Дейли се наведе над капана и отново мушна вътре ръката си. Тя изчезна. Той я навря още по-дълбоко и видя как тя изчезна чак до рамото. Той погледна Терстън и тържествуващо се усмихна.

— Сега разбрах как работи тоя капан — заяви той. — Тези животни са преселници, но не от Адирондак.

— А откъде?

— Оттам, където сега се намира моята ръка! Значи да ви докарам нови животни! Значи, според вас, съм лъжец, а! Добре, почакайте!

— Ед! Какво ти хрумна! Та ти не знаеш дали... Но Дейли вече бе стъпил в капана. Краката му изчезнаха. Той бавно се вмъкна вътре, докато навън остана само главата у.

— Пожелай ми сполука — рече той.

— Ед! — Дейли стисна носа си и изчезна от погледа му.

„Семиш, пристигай незабавно, иначе ще стане твърде късно! Принуден съм да прекъсна предаването. Огромният землянин разграби малкия ми планетоид до последното камъче. Той праща в приемопредавателя всичко, което му попадне под ръка! Домът ми е превърнат в развалини!

Сега дочупва вилата! Семиш, това чудовище се кани да помъкне и мене за своята зоологическа градина! Не бива да губиш нито секунда!

Семиш, какво би могло да те задържи? Ти, моят стар приятел...

Какво, Семиш? Какво казваш? Не е възможно! Ти и Фрегл? Опомни се, приятелю! В името на нашата дружба...“

ХЪРБЪРТ УЕЛС

ВРАТА В СТЕНАТА

Една вечер преди три месеца, когато всичко наоколо предразполагаше към откровеност, Лайонел ми разправи за „вратата в стената“.

Разказа ми историята толкова искрено и простичко, с такава подкупваща увереност, че не можах да не му повярвам. Но на сутринта, когато се събудих в съвсем друго настроение, историята ми се видя съвсем невероятна. После, докато лежах в леглото и пиех сутрешния си чай, осъзнах, че се опитвам да открия защо тази толкова неправдоподобна история бе породила у мен такава вълнуващо усещане за достоверност.

Сега вече не се съмнявам, а вярвам, както вярвах, когато слушах Уолъс, че той се е опитвал да ми разкрие тайната си. Но дали бе видял наистина всичко това или само му се бе сторило, притежаваше ли някакъв рядко ценен дар или е бил жертва на фантазията си — не се осмелявам да съдя. Дори обстоятелствата по смъртта му не хвърлиха светлина върху този случай, който си остана и до днес неизяснен.

Нека читателят сам отсъди!

Вече не си спомням какво подтикна този толкова затворен човек да ми се довери — може би случайната ми забележка или моят упрек — обвиних го, че не проявява необходимата инициатива и не подкрепя едно сериозно обществено движение, че не е оправдал надеждите ми. Тогава той каза:

— Мислите ми са заети със съвсем друго... Работата е там... В случая, знаеш ли, не се касае за призраци или привидения, но колкото и да е странно, Редмънд, аз съм като омагьосан. Нещо ме преследва, помрачава живота ми, поражда у мене някаква неясна тъга.

Замълча, овладян от оная стеснителност, която ни обзема, когато се наложи да говорим за нещо вълнуващо, тъжно или прекрасно. После, отначало неуверено, след това все по-плавно и непринудено ми разправи тайната на живота си: беше някакъв натрапчив спомен за

неземна красота и блаженство, породил в душата му неутолим копнеж, пред който всички земни дела и развлечения му изглеждали празни, скучни и уморителни.

Сега, когато знам тайната му, струва ми се, че всичко е било изписано на лицето му. Запазил съм една негова снимка, на която е уловено изражението му на някаква странна унесеност. Внезапно загубваше интерес към всичко заобикалящо го, забравяше те, преставаше да те забелязва, макар да си до него... Но не винаги беше такъв. Когато съсредоточеше вниманието си върху нещо, постигаше необикновени успехи. В същност кариерата му представляваше низ от блестящи сполуки.

Нямаше още четиридесет и, уверявам ви, че ако не бе умрял, щеше да получи отговорен пост, а навярно би влязъл и в новия кабинет.

Ученическите си години прекарахме заедно в Сейнт-Атълстанския колеж в Уест Кенсингтън. Без никакви усилия беше винаги пръв по успех. Тогава за първи път чух за тази „врата в стената“, за която ми разправи отново малко преди да умре. Сега съм уверен, че за него „вратата в стената“ е била истинска врата, в реална стена.

Помня как сериозно, без да бърза, се мъчеше да установи кога именно бе влязла в живота му. Разправи ми, че е бил извънредно развито за годините си дете, както казвали, „бил умен като възрастен“. Майка му умряла рано, баща му бил суров човек, зает с делата си адвокат, и отделял много малко внимание на сина си. Животът на момчето бил сив и скучен.

— Видях пред себе си листа на дива лозница, ярко осветени от слънцето, тъмночервени на фона на бяла стена. Забелязах ги внезапно, не си спомням точно в кой момент. Ако не греша, трябва да съм бил тогава на пет години и четири месеца.

Уолъс не си спомняше как бе успял да се измъкне от къщи и по кои улици на Уест Кенсингтън е вървял. Заличило се бе от паметта му. Но бялата стена и зелената врата виждаше сякаш и сега. Ясно си спомняше, че щом я видял, изпитал странно вълнение, нещо го потеглило към нея, приискало му се да я отвори и да влезе. Същевременно чувствувал, че ще бъде неразумно от негова страна и дори лошо, ако се поддаде на това влечение. Твърдеше, че от самото

начало знаел, че вратата не е заключена и, че ако поиска, може да влезе.

Сякаш виждах малкото момче как стои пред вратата в стената, понечващо ту да влезе, ту да отmine. По някакъв необясним начин Уолъс знаел, че баща му много ще се разсърди, ако влезе. Минал покрай нея, после, пъхнал ръце в джобовете, засвирил с уста и с независим вид свил зад ъгъла. Там видял няколко мръсни дюкянчета. Запомнил бе особено работилниците на водопроводчика и тапицера; наоколо се търкаляли прашни тръби, листа ламарина, кръгли кранове и кутии от емайлови бои. Стоял, преструвал се, че ги разглежда, в същност неудържимо го влечало към зелената врата.

Изведнъж го обзело силно вълнение. И, страхувайки се да не би отново да се поколебае, изтичал назад, отворил зелената врата, влязъл и тя се затворила зад гърба му. Така се озовал в градината, чието видение по-късно го преследвало цял живот.

Уолъс с мъка намираще думи, за да предаде впечатлението си от тази градина.

— Във въздуха имаше нещо, което те караше да се чувствуваш бодър, лек и доволен. Всичко наоколо блестеше в чисти, чудесни, нежни тонове. Щом се озовах в тази градина, почувствувах такава радост, каквато обзема човек само в редки минути, когато е млад, весел и щастлив. Там всичко бе прекрасно.

Уолъс се замисли за миг, после продължи:

— Виждаш ли — каза той нерешително, като човек, смутен от нещо съвсем невероятно. — Там имаше две големи пантери... Да, петнисти пантери. И представи си, аз не се изплаших от тях. Пред мен се виеше широка пътека, оградена с мраморни бордюри, от двете страни на която растяха цветя. Двата звяра играеха на топка. Едната пантера ме погледна с любопитство и тръгна към мен; приближи се, ласкаво потри мекото си мъхнато ухо в ръката ми и замърка. Казвам ти, че градината беше вълшебна... Уверен съм... Колко беше голяма ли? О, простираше се надалеч и ми се струваше, че няма край. В далечината се виждаха хълмове. Кой знае къде бе изчезнал изведнъж Уест Кенсингтън. Имах чувството, че съм се върнал у дома.

Знаеш ли, когато вратата се захлопна зад мен, забравих улицата с нападалите кестенови листа, с файтоните и фургоните; забравих, че трябва да се връщам в къщи; забравих всички колебания и страхове,

всякаква предпазливост; забравих ежедневието. В миг се озовах в друг свят, превърнал се бях във весело, безкрайно щастливо дете. Това бе съвсем друг свят, озарен от топла галеща светлина; из въздуха се носеше някаква чиста радост, а в небесната синева плуваха леки, осветени от слънцето облачета. Дългата широка пътека, от двете страни на която растяха великолепни цветя, сякаш ме подканваше да тръгна по нея. С мен вървяха и двете големи пантери. Бях сложил безстрашно малките си ръчички върху пухкавата им козина, чешех ги зад ушите и си играех с тях. Те сякаш приветствуваха моето завръщане. През цялото време имах чувството, че най-сетне съм се върнал в къщи. И когато на пътеката се появи висока прекрасна девойка и усмихната тръгна към мен, казвайки: „Ето те най-после и теб!“, вдигна ме, разцелува ме, пусна ме на земята и ме поведе за ръка — никак не се учудих, съзнавах само, че така трябва да бъде, сякаш бе оживял споменът за нещо щастливо, заличило се по странен начин от паметта ми. Между стъблата на дърветата се виждаха широки червени стъпала; изкачихме се по тях и продължихме по алея, от двете страни на която растяха стари-прастари сенчести дървета. По алеята между червеникавите напукани стъбла имаше тържествени мраморни скамейки и статуи, а по пясъка подскачаха опитомени бели гълъби.

Момичето ме водеше за ръка, като ме поглеждаше от време на време. Помня милите черти на нежното ѝ добро лице с изящно оформена брадичка. С тих, галювен глас тя ме разпитваше и ми разправяше нещо безспорно много интересно, но какво именно, никога не можах да си спомня... Внезапно от едно дърво слезе маймунка-капуцин, удивително чистичка, с червеникаво-кафява козина и добри, лешникови очи, заподскача край мен, като ме поглеждаше, после скочи на рамото ми. Така двамата, весели и доволни, продължихме да вървим.

Уолъс млъкна.

— Продължавай — казах.

— Спомням си само някои подробности. Минахме край старец, който седеше замислен под сянката на лаврови дървета. Вървахме през горичка, където кряскаха палави папагали. През широка сенчеста колонада влязохме в прохладен дворец, където имаше много великолепни фонтани и прекрасни неща — всичко, за което би могъл само да мечтаеш. Там имаше и много хора — някои ясно помня, други

— смътно, но всички бяха прекрасни и мили. И по някакъв непостижим начин веднага разбрах, че съм им скъп и се радват, задето отново ме виждат. Движенията им, приветливият, сияещ от обич поглед — всичко изпълваше сърцето ми с неизразим възторг... Да...

За секунда той се замисли.

— Там си намерих другарчета. За мен, самотното дете, това бе голяма радост. Играехме на чудни игри по зелената морава, където имаше слънчев часовник, заобиколен с цветя. И по време на игрите се обикнахме. Но колкото и да е странно, не помня какви игри играехме. И никога не можах да си спомня. После се появи тъмнокоса жена, с бледо сериозно лице и замечтани очи, с книга в ръка, облечена в дълга, падаща на меки гънки пурпурна дреха. Повика ме и ме заведе в галерията над залата. Другарчетата ми не искаха да ме пуснат, престанаха да играят, стояха и гледаха подире ми, като викаха: „Връщай се! По-скоро се връщай!“

Погледнах жената, но тя не им обръщаше никакво внимание. Лицето ѝ беше сериозно. Седнахме на една скамейка в галерията. Заставах до нея и поисках да надзърна в книгата, която тя държеше на коленете си. Страниците се разтвориха. Тя ми ги показваше и аз изумен гледах: на оживелите страници видях самия себе си. Това бе повест за моя живот; там бе показано всичко, което се беше случило с мен от деня на раждането ми. Най-поразителното беше, че това по страниците на книгата не бяха картинки, нали разбираш, а самата действителност! Да, хората се движеха, събитията следваха едни след други. Ето, появи се майка ми, която почти бях забравил, ето го и баща ми, суров както винаги, появиха се слугите ни, детската ми стая, всички познати домашни предмети. После входната врата и шумните улици, където сновяха файтони. Гледах изумен, като от време на време хвърлях с недоумение поглед към жената; най-после се видях в момента, когато стоях нерешително пред зелената врата в бялата стена. И отново изпитах същата душевна борба и страх.

„А по-нататък?“ — извиках и понечих да обърна страницата, но строгата жена ми хвана ръката. „А по-нататък?“ — настоявах, като се опитвах да издърпам ръката си. И когато тя отстъпи и обърна страницата, тихо, като сянка се наведе и ме целуна по челото.

Но на страниците нямаше нито вълшебната градина, нито пантерите, нито момичето, което ме бе повело за ръка по алеята, нито

другарчетата, с които играех. Видях дълга сива улица в Уест Кенсингтън в унил вечерен час, когато още не са запалени фенерите. И аз бях там — малка жалка фигурка; плачех високо, сълзи се търкаляха по бузите ми. Плачех, защото не можех да се върна при моите мили приятели, които тогава ми викаха: „Връщай се! По-скоро се връщай!“. Това вече не беше страница от книгата, а жестоката действителност. Аз наистина се бях озовал на улицата. Вълшебното място и държащата ме за ръка замислена жена внезапно бяха изчезнали — но къде?

Уолъс пак млъкна и известно време гледа пламъците в камината.

— О, колко мъчително бе това връщане — прошепна той.

— А по-нататък? — промълвих след малко.

— Малко, жалко създание! Бях се върнал в този унил свят! Когато го осъзнах напълно, обзе ме непоносимо отчаяние. И досега помня какъв срам изпитах, че съм плакал пред очите на всички, помня и позорното завръщане в къщи.

Още виждам добродушния стар джентълмен с очила в златни рамки, който се спря и каза, като ме побутна с чадъра си: „Бедно момченце, навярно си се загубило!“ — и то на мен, лондонското момче. Отгоре на всичко му хрумна да доведе полицаи, около нас се събра тълпа и ме отведоха в къщи.

Не мога с думи да предам цялото обаяние на този полупрозрачен, сякаш нереален свят, толкова неприличащ на обикновеното ежедневие, но всичко бе точно така. Ако е било сън, то, разбира се, най-необикновеният сън посред бял ден... Да!

Естествено в къщи имаше суров разпит — трябваше да отговарям на леля, на баща си, на гувернантката... Опитах се да им разправам какво ми се бе случило, но баща ми за първи път в живота ме наби за лъжа. Когато по-късно се осмелих да споделя с леля преживяното — тя на свой ред ме наказва за упорство. После строго ме забраниха да говоря за това. За известно време ми отнеха книгите с приказки, защото и без това съм имал „прекалено развито въображение“. Да, баща ми принадлежеше към старата школа. Нощем преживяното оживяваше в съзнанието ми и аз усещах на устните си вкуса на солените детски сълзи. Молех бога да направи така, че да сънувам моята градина. Да ме върне в моята градина. И аз често я сънувах.

Може нещо да съм прибавил, нещо да съм поизменил — не мога да кажа. Опитвам се да свържа в едно цяло откъслечни спомени и да възкреса това вълнуващо преживяване от ранното си детство. Между тях и по-късните ми спомени има дълбока бездна.

— А опита ли се някога да потърсиш тази градина? — запитах го.

— Не, поне в ранните си детски години. Вероятно от страх да не се загубя отново, следяха всяка моя стъпка. Потърсих пак градината доста по-късно, когато вече се бяхме запознали с теб.

Уолъс ме погледна — на лицето му засия усмивка.

— Играл ли си някога с мен на „северозападен проход“?... Не? Тогаваше още не се бяхме сприятелили. Играта е такава, че всяко дете с живо въображение бе готово да я играе дни наред. Трябваше да намерим „северозападния проход“ към училище. Пътят дотам ни беше добре познат, но играта се състоеше в това да намерим някакъв околен път. Трябваше да излезем десет минути по-рано от къщи, да тръгнем в обратна посока и да стигнем до училище по непознати улици. Веднъж се заблудих из някакви затънтени улички на отвъдната страна на Кампдън Хил, вече мислех, че съм загубил играта и закъснял за училище. Тръгнах напосоки по някаква задънена уличка и внезапно открих излаз. Минах покрай странно познати ми дюкянчета и неочаквано видях дългата бяла стена и зелената врата, водеща към вълшебната градина. Откритието ме смая. Значи чудесната градина не е била само сън!

Уолъс замълча.

— Мисля, че второто преживяване, свързано със зелената врата, ясно показва огромната разлика между живота на ученика и безгрижието на детето. Във всеки случай този път и през ум не ми мина да вляза веднага. Разбираш ли... бях погълнат само от една единствена мисъл — да не закъснея за училище, боях се за доброто си име на примерен ученик. Вероятно съм изпитвал желание поне да отворя вратата. Но толкова се страхувах да не закъснея за училище, че надвих изкушението. Разбира се, бях ужасно заинтригуван от неочакваното откритие и по пътя все мислех за него. Но това не ме спря. Стигнах запъхтян в училище, целият в пот, но навреме... И можах да мина покрай стената, без да отворя вратичката?! Странно, нали?

Погледна ме замислен.

— Естествено, тогава не подозирах, че градината не може да се намери всеки път, когато пожелаеш. Радваше ме мисълта, че е нейде съвсем наблизо и че зная пътя до нея. Но на първо място бе училището, което неудържимо ме привличаше. Този ден така се случи, че не можах да отида там. На другия ден беше празник и останах в къщи. Вероятно съм бил за нещо наказан. Не знам. Знам само, че мисълта за чудната градина все повече взе да ме занимава и вече нямах сили да запазя тайната. Споделих я с едно момче... Е, как му беше името... приличаше много на пор...

— Хопкинс — подказах.

— Да. Хопкинс. Чувствувах, че не бива да го правя, но все пак му разказах. А той взе, че издаде тайната ми. На другия ден в междучасието ме заобиколиха шест момчета по-големи от мен. Сред тях беше оня дангалак Фосит — нали го помниш? И Карнаби, и Морли Ренълдс.

Удивително създание е детето. Чувствувах, че не постъпвам добре, и в същото време ме ласкаеше вниманието, с което ме слушаха тези големи момчета. Същевременно изпитвах мъчителен срам, задето им разправам нещо, което съм смятал за своя свещена тайна. Онова животно, Фосит, се подигра на момичето, което ме поведе по алеята. Престорих се, че не го слушам. Неочаквано Карнаби ме нарече лъжец и почна да спори с мен, когато заявих, че е истина. Казах му, че зная къде се намира зелената врата и мога да ги заведа всичките там. Карнаби заяви, че трябва да потвърдя думите си с дела, иначе лошо ме се пише. Извивал ли ти е някога ръката Карнаби? Тогава можеш да разбереш какво изживях. Заклех се, че съм им разправил истината. Нямаше кой да ме защити. Карнаби беше господар на положението. Бях изплашен и ядосан, ушите ми пламтяха. Държах се като глупак и накрая, вместо да отида сам да потърся чудната градина, помъкнах със себе си цялата тайфа. Вървах отпред със свито сърце, изгаряйки от срам, а подире ми крачеха шестимата подиграващи ми се и заплашващи ме ученици... Не видяхме нито бялата стена, нито зелената врата...

— Искаш да кажеш...

— Искам да кажа, че не я намерихме. Толкова исках да я открия, но не можах. И впоследствие, когато я потърсих сам, пак не успях да я

намеря. Сега ми се струва, че през всичките ученически години съм търсил зелената врата в бялата стена, но не можах да я видя нито веднъж, нито веднъж.

— А как се отнесоха момчетата към теб?

— Зверски!... Карнаби ме наказва жестоко за явна лъжа. Помня как се промъкнах крадешком в къщи, за да не видят зачервените ми очи, и се прибрах горе в стаята си. Заспах целият в сълзи. Но плачех не от обида, а за изгубената градина. Бях убеден, че ако не бях им разправил... Настъпи тежко време за мен, нощем плачех, а денем витаех в облаците. Два срока се отнасях небрежно към задълженията си и получих слаби бележки. Помниш ли? Ти ме изпревари по математика и това ме накара отново да се заема с учене.

Няколко минути приятелят ми гледа червените пламъци в камината, после пак заговори:

— Видях отново зелената врата, когато бях на седемнадесет години. Появи се внезапно пред мен... Пътувах за Падингтън, за приемния изпит в Оксфорд. Седях във фойтона и изведнъж се появи стената, вратата и в душата ми нахлуха скъпите незабравими спомени. Фойтонът с грохот я отмина. Бях толкова изумен, че не успях навреме да извикам на кочияша да спре. Дадох му знак чак когато завихме зад ъгъла.

„Да, сър?“ — попита той любезно.

„Слушайте! — извиках. — Впрочем, няма нищо. Карайте, че бързам!“

Издържах приемния изпит. Впрочем седях пред камината в кабинета си, в ушите ми още звучаха похвалата на татко, особено ценна за мен, и разумните му съвети. Пушех и си мислех за вратата в дългата бяла стена. „Ако бях спрял кочияша — разсъждавах, — щях да пропадна на изпита, нямаше да бъда приет в Оксфорд и навярно щях да опропастя кариерата си.“ Бях почнал вече да разбирам по-добре живота. Случаят ме бе накарал да се замисля, но все пак не се съмнявах, че очакващата ме блестяща кариера си заслужава тази жертва. Смятах да покоря целия свят, пред мен се разкриваше друга врата. Работех много и упорито, но в мечтите си неизменно съзерцавах вълшебната градина. След това се случи да я видя мимоходом още четири пъти... Да, четири пъти! Пред мен се разкриваха толкова

възможности, че споменът за градината помръкна в душата ми, отиде на заден план, загуби обаянието си и властта си над мен.

Веднъж бързах да отида при една жена, която не вярваше, че ще се осмеля да я посетя. Случайно, за да съкратя пътя, минах по една уличка близо до Ърлз Корт и неочаквано се натъкнах на бялата стена и познатата зелена врата. „Странно — казах си, — досега мислех, че е нейде в Кампдън Хил.“ Вратата не ме привличаше този ден. Вярно, е, че за миг ми се прииска да я отворя — трябваше да направя само някакви си три крачки, но веднага си помислих, че това ще ме забави, ще закъснея за срещата. По-късно съжалих, че поне не надзърнах. Но тогава си въобразах, че съм постигнал житейската мъдрост. Бях престанал да тичам подир непостижими видения.

Следваха години на упорит труд и не ми беше до вратата. И чак наскоро отново си спомних за нея и ме обзе странно чувство — сякаш някаква пелена обви целия свят. С тъга взех да мисля, че вече никога няма да я видя. Може би съм преуморен, а може и да е от възрастта, нали наскоро ще навърша четиридесет. Не знам какво става с мен, но от известно време съм загубил оптимизма си, който ми помагаше да преодолявам всички пречки. И то сега, при тези политически събития, когато трябва най-ярко да се прояви. Странно, нали? Вече съм уморен от живота и всички земни радости ми се виждат нищожни. Напоследък изпитвам мъчително желание да видя отново градината. Да... и я видях още три пъти.

— Как, градината?

— Не, вратата. И не влязох.

Уолъс се наведе през масичката и в гласа му, когато заговори, звучеше неизмерима тъга.

— Три пъти имах такава възможност. Цели три пъти! Бях се заклел, че щом някога ми се изпречи зелената врата, ще вляза. Искаше ми се да се махна от тази задуха, от този празен външен блясък, от тези уморителни усилия. Щях да вляза и повече нямаше да се върна в този свят. Заклех се, и когато вратата се изпречваше пред мен — не влизах. Три пъти през последната година минавах покрай нея, без да вляза.

Първият път беше една вечер, когато в парламента се обсъждаше важен закон и правителството се задържа само с три гласа мнозинство. Вечеряхме с Хочкис и неговия братовчед в „Брентфорд“. Извикаха ни бързо по телефона и тръгнахме веднага с колата на братовчед му. Едва

успяхме да стигнем навреме. По пътя минахме край моята врата — тя изглеждаше съвсем безцветна на лунното сияние. Фаровете на автомобила хвърляха върху нея жълти отблясъци — безспорно беше тя! „Господи!“ — извиках. „Какво има?“ — попита Хочкис. „Нищо“ — отвърнах... и моментът отлетя.

„Направих голяма жертва“ — казах на шефа на нашата партия, когато влязох в парламента.

Но нима можех да постъпя иначе?

Втория път бързах при умирация си баща. Моментът беше пак крайно напрегнат. Но третият случай бе съвсем друг. Случи се само преди седмица. Тогава участието ми в реорганизирания кабинет беше още под въпрос. Сега всичко е решено. Благодаря ти. Та да продължа. Трябваше непременно да узная от Гъркър някои сведения. Бяхме вечеряли заедно и се прибирахме пеш. Тъкмо смятах да го накарам да говори по-откровено и изведнъж в зрителното ми поле се мярна бялата стена и зелената врата. Разговаряйки, я отминахме. Вървахме бавно. Минахме на някакви си двадесет дюйма от нея. „Какво ли ще стане, ако изведнъж се сбoguвам с него и вляза в тази врата?“ — запитах се. Но се налагаше да поговоря с Гъркър по още ред нерешени проблеми. „Ще си помисли, че съм се побъркал“ — разсъждавах. И в критическия момент тона повлия на решението ми. Съзнанието ми беше вече прекалено обвързано от светски условности и делови съображения.

Уолъс се усмихна тъжно.

— И ето... Пропуснах и тази възможност. Три пъти за една година се появи случай да вляза във вратата, водеща в света на покоя, блаженството, невъобразимата красота и щастие, каквото никой не познава. И аз вече завинаги загубих тази възможност, Редмънд.

— Откъде знаеш?

— Знам, знам. И какво ми остава? Да вървя по набелязания път, към целта, мисълта за която така властно ме удържа, когато ми се представяше желаната възможност. Казваш, че съм успял в живота, че ми завиждат. Жалък, фалшив блясък!

При тези думи той счупи ореха, който стискаше в едрата си ръка, и разтвори длан.

— Ето го моя успех! Трябва да ти призная, Редмънд, че ме измъчва безизходна печал по загубената вълшебна градина и нощем,

когато няма опасност някой да ме види, тръгвам да я диря. Интересно, какво ли ще си помислят хората, ако узнаят, че бъдещият им министър скита самичък нощем и оплаква някаква врата, някаква градина...

Вчера рано сутринта намериха тялото на Уолъс в дълбок ров близо до Ийст Кенсингтънската гара. Там разширяваха железопътната линия на юг и за да предпазят минаващите по шосето, оградили шахтите с набързо сковани дъски. В стобора имало вратичка, за да минават работниците. По недоглеждане на надзорителите вратичката била оставена незаклучена и през нея минал Уолъс. Може на бледата светлина на фенерите грубият стобор да му се е видял като бялата стена? А дали е съществувала изобщо бялата стена и зелената врата? Не знам.

Предадох ви историята така, както ми я разправи Уолъс. Понякога ми се струва, че Уолъс бе жертва на своеобразна халюцинация, която го завлече до тази, за нещастие, незаклучена вратичка.

Ще кажете, че в крайна сметка той е бил измамен? Дали е така? В случая се докосваме до най-съкровенията тайна на мечтателите, на хората, надарени с въображение.

ДИМИТЪР ПЕЕВ

ГРАВИТАЦИОННАТА ГРОБНИЦА

Черните дупки на Вселената, това чудо на чудесата на Космоса, предсказано от Общата теория на относителността, предстои да бъде открито от астрономите. На тази тема списание „Космос“ е посветило редица свои материали (вж. кн. 2/73 г.). Сега ви представяме един опит със средствата на научната фантастика да бъде посетено и разгледано „отблизо“ това космическо чудовище, да се надникне в тайните му, една от които, може би, е, че чрез Черните дупки нашият свят „контактува“ с огледалния ни свят.

Небето, черно и бездънно, е набодено с необикновено много огнени точки — повече, отколкото могат да се видят дори от станциите на обратната страна на Луната. И нито едно съзвездие, напомнящо земните. Конфигурациите им са чужди и заплашителни. Не приличат на златни гвоздейчета, забити в черно кадифе, а на сребърни дупки в нищото. Само една по-близка звезда очертава малко кръгче — синкавобяло, космато, заслепяващо. Но и тя е далеч, дори планетите ѝ не се виждат. Тук някъде, в центъра на втория ръкав на Галактиката, сред междузвездния вакуум и абсолютния студ, далеч от всякакви звезди и планети, газове и прашни облаци е глухото царство на нищото, на истинското космическо бездънно и безначално Нищо — без горе и долу, без каквато и да е опора за тялото или мисълта. И ако би имало кой да потърси Слънцето, той не би го открил забутано сред далечното сияние на Млечния път.

И точно тук, където от стотици милиони векове никога не е имало нищо, избухна сияние — тъмновиолетово, за миг премина през всички цветове на дъгата и за неуловима част от секундата блесна в ослепително бяло, за да изчезне в нищото, което го бе породило, но и за да остави след себе си гигантско метално кълбо — осезаемо като стоманата, реално като действителността.

Кълбото сякаш се превърна в център на Вселената, около него тя доби измерения във времето и в пространството — светът преди и след появяването му, свят, към който бяха насочени безбройните инсталации и уреди, осеяли повърхността му. Диаметърът на кълбото, в мащабите на космоса, беше изчезващо малък — едва триста метра, колкото някой от безименните астероиди, но тук — дали защото се бе появило неочаквано сред космическата пустош, или защото бе единствената твърд на милиарди километри разстояние — изглеждаше величествено и всемогъщо.

За Космогатора това бе шестото преминаване през нулево-пространствения тунел. И всеки път той не успяваше да улови нищо от прехода — ръката му бе на стартовия клавиш, така както бе дал командата за тунелния преход — сякаш звездолетът не бе изминал трилиони километри, сякаш не бе изтекло никакво време.

Мигновеният субпространствен преход^[1] — това чудо на двадесет и третия век — позволило на човечеството да литне из далечните галактични простори — носеше своите страшни рискове. Не само защото никой не можеше да каже къде всъщност се намира звездолетът при субпространствения му преход (ако въобще понятието „къде“ имаше там някакъв смисъл), но и защото всеки път при излизането той можеше да се окаже близко до някоя звезда или дори вътре в нея. Този път беше особено опасно, защото звездолетът трябваше да се появи в района на Черната яма — първия колапсар^{[2][3]}, до който се бе добрало човечеството.

Звездолетът влезе в кръгова орбита около гравитационния център и безбройните му свръхмощни и ултрачувствителни измервателни уреди се насочиха към колапсара. На екраните се появиха многоликите образи на Черната яма, апаратите подаваха снимките им — във видима светлина, в ултра- и инфра-лъчи, ръонтгенографии, оранжево-червени карти на гравитационния инвертор^[4], в гама- и неутрино-диапазоните. Купът на фотографиите растеше пропорционално с хората, които се събираха около огромната маса на командната зала. Нямаше никакво съмнение — на шестстотин милиона километра пред тях се намираще колапсар — страшилището на космонавтите.

Пръв взе думата Навигатора:

— Летим в идеално прозрачен път. Това е естествено — звездата гигант, която някога се е намирала тук, още докато е съществувала в нормално състояние, е всмукнала всичкото вещество. В това отношение нищо не застрашава полета ни. За деветдесет и седем дни звездолетът, ако е нужно, ще очертае идеален кръг около гравитационния център. Орбиталната ни скорост се поддържа на минимална тяга и всеки момент можем да започнем отдалечаването.

— Ще ни даде ли нещо повече орбиталният полет при това разстояние? — запита Космогатора.

— Едва ли — отвърна му Астрофизика. — Ние и сега не знаем нищо повече — и като посочи купищата фотоснимки, добави: — фотографирането на „нищото“ отблизо е тъй малко резултатно, както и наблюдаването му отдалеч. Бихме могли да се приближим на максималното с оглед мощността на двигателите ни разстояние, но, както казах, нищо друго няма да узнаем за непознаваемото.

— Тогава?

— Имам предложение — почти се провикна третият пилот. Младото му лице бе поруменяло от възбуда. Всички се досетиха, че той иска да каже това, което те си бяха вече помислили.

— Кажи!

— Има един начин за проучване отблизо на колапсара. Не за това пресякохме бездните на Галактиката, за да избягаме позорно от непознатото. Дайте ми един от Планетолетите и аз ще се спусна направо към гравитационния център на Черната яма. Знам, ще ми възразите, че това е самоубийство. Милиарди хора са загивали по милиони начини. А все още никой не се е спускал в колапсар!

— И ти искаш да си първият?

— Готов съм да опитам. Без опит няма да мине. А може би...

— Присъединявам се към предложението — обади се Астрофизика. — Известно е, че това, което наблюдаваме при колапсара, е безкрайното проваляне на свилата се под силата на гравитацията материя. Именно безкрайно свиване, но наблюдавано отвън. А всъщност процесът, в собственото му време, е продължил много кратко — минути и секунди — и то е протекъл, завършил е вероятно преди милиони или дори милиарди години.

— Екипажите на Планетолетите тип НИК са от трима души — обади се вторият биолог, — бих желал да бъда третият. Опит, в който

се рискува животът, не бива да протече без биолог.

— На този, който е намислил да се самоубива, лекар не е нужен — подхвърли някой.

— Не бъдете толкова уверени, че ще предадете планетолета в ръцете на самоубийци — каза Астрофизика. — Според теорията, след като веществото започне да колабира, никаква сила не е в състояние да го спре. Вие знаете, че при плътност 10^{93} г/см³ масата на Слънцето би се свила в пространство по-малко от протона. Но и това не е пределът. С още по-голяма скорост, неудържимо процесът би протичал по-нататък! Накъде по-нататък?... Теорията е категорична и никой досега не я е опровергал — в математическа точка, сиреч в нулево пространство. Масата изтича нанякъде, но тук, в нашия временно-пространствен континуум вече я няма. И поради това — не може да бъде страшна за нас.

— А гравитационното поле? То нали съществува.

— То е реликтивно, остатъчно и съществува само релативистично, за външния наблюдател, за когото всички процеси при колапса протичат безкрайно дълго, вечно.

— Дори така да е, дори материята да е изтекла през пространствената точка — каза Навигатора, — но и всяко тяло, пресякло гравитационния хоризонт от сферата на Шварцшилд^[5], ще се свие безкрайно много и също ще изтече през точката... нанякъде... нанякъде, откъдето няма връщане.

— Точно това трябва да проверим!

Екранът за наблюдения във видима светлина беше най-голям и разположен в центъра на командната зала. Целият бе осеян с разноцветни звезди. Само в средата му се очертаваше черно петно, сякаш обективът бе насочен към някоя тъмна мъглявина. Там беше колапсарът. Всъщност самата колабирала звезда не би могла да бъде видяна — нейното вещество трябваше да се е свило до изчезващо малки размери. Идеално кръглото черно петно се дължеше на гравитационния ефект, който изкривяваше минаващите край него звездни лъчи и създаваше илюзията, че в тази посока звездите сякаш са изтласкани встрани. Същата картина можеше да се наблюдава и в останалите екрани, но никой не ги поглеждаше, очите на всички бяха

вперени в Гравитационния инвертор — единствения уред, които даваше зрим образ на гравитационното чудовище, застанало пред звездолета — на бледожълтия фон бе замръзнала като нарисувана, сфера от плавно преливащи кафеникави концентрични кръгове, преминавайки плавно до червено в средата. Рисунката изглеждаше толкова плътна, осезаема, че ти се дощяваше да протегнеш ръце към сферата и да я поемеш в длани.

Тъкмо това се опитваха да сторят тримата, отлетели с научноизследователския кораб НИК-9 към центъра на Черната яма.

Отдалеч малкият планетолет приличаше на застинала в устремен полет сребриста капка, която бързо, все по-бързо се смаляваше.

Още преди отделянето от звездолета тримата си бяха разделили функциите, както някой каза „за до края“, пилота следеше състоянието на самия планетолет — в случая той бе най-малко нужен като пилот, защото корабът им, веднъж насочен към гравитационния център, приличаше на локомотив без спирачки, спуснат по прави релси и стръмен скат право надолу. Релси невидими, гравитационни, но не помалко яки, по които можеше и трябваше да се достигне скоростта на светлината. Астрофизика наблюдаваше околната среда и колапсара пред тях, или както той каза: „Нищото — идеалния вакуум и ненаблюдаемата Черна яма.“ А Биолога се бе обявил за говорител на кораба — поддържаше връзката със звездолета.

Изминали бяха повече от две денонощия, откакто изходният люк на звездолета се бе затворил и НИК-9, погасявайки с двигателите си кръговата орбитална скорост, се бе насочил към „нулевата точка“ — колапсара. Все по-бързо той се приближаваше към нея с всички последици и вече нямаше сила, която да може да спре падането му. Отдавна звездолетът се бе загубил сред безбройните светила и само ритмичните сигнали по комуникационните канали като невидими нишки свързваха тримата с останалия свят — света на другарите им, света на „нормалната“ материя, на „нормалните“ време и пространство, света, към който нямаше път назад.

Отдавна звездите пред и зад кораба бяха станали невидими — предните — изгубили се в ултравиолета, а задните — разтворили се в инфрачервеното. Само встрани, събиращи се все повече и повече, звездите образуваха стесняващ се цилиндър, който заплашваше да се превърне в диск.

Когато пресякоха мислената сфера с радиус десет милиона километра от нулевата точка, дискът на звездите потъмня, за миг сякаш се разклати, за да се разлее по цялото небе като белезникаво сияние.

— Започна! — извика възбудено Биолога. Щеше ли гласът му да достигне звездолета и кога, той не помисли. И тримата, завладени от гледката, бяха забравили, че съществува друг свят, изживяваха броените минути до достигането на гравитационния център, заради които бяха рискували живота си.

Въпреки че се носеха устремно към гравитационната гробница, от която нито вещество, нито лъч може да се измъкне, те продължаваха да усещат телата си все така леки, безтегловни, както при инерционен полет в свободния космос. Часовниците и всички останали уреди работеха нормално. Сърцата им биеха ускорено. Но това беше от възбудата. Променяше се само външният свят. Светлият хоризонт, който ги обгръщаше от всички посоки, бързо се отдалечаваше и избледняваше, но преди да се разтвори в безкрая, появи се нов, по-близо до тях, още по-бял и още по-бързо отдалечаващ се. След това нов, по-синкав и по-бърз и преди да изчезне — четвърти, пети, десети... Хоризонтите се нанизваха концентрично и бягаха от тях, пораждаха се около тях и бягаха от тях.

Очите на Пилота и на Астрофизика шареха по екраните, по индикаторите, следяха показанията на уредите, а Биолога, вперил поглед в главния обзорен екран, продължаваше да вика с пресипнал глас:

— Отвсякъде светлина. Тя се ражда пред нас, около нас, бяга от нас... Отстъпва на нова, още по-ярка, още по-силна. Светлина! Светлина! Светлина...

Нищо от виковете на Биолога не достигна до звездолета. Лазерният лъч, който носеше зова му, гаснеше, удължаваше амплитудата си, забавяше честотата си. Последният звук, преобразен от модулаторите на главния компютър на звездолета, бе разчетен като някакво отчаяние „А-а-а...“

— Трябва да са пресекли сферата на Шварцшилд — каза замислено Космогатора. — При скорост близка до тази на

светлината...

— Те вече са част от колапсара — промълви Енергетика. — Свръхплътно вещество с размери, пред които и неутронът изглежда безкрайно голям.

— А ако там няма нищо?...

Щом изчезна и последният сигнал от НИК-9, Космогатора даде нареждане звездолетът да се подготви за следващия субпространствен преход. Може би трябваше да почакаат, да покръжат още около колапсара. Поне за да почетат по този начин паметта на другарите си. Но да се надяват, че някой може да се върне от колапсара, оттам, където дори безтегловният и най-бърз светлинен лъч не може да се изтръгне, те нямаха никакво основание. А да салютират така гибелта им беше излишно, пък и... кой можеше да каже какво се бе случило с тримата. Живи или мъртви те вече бяха недостъпни за тях, нямаше никога да ги срещнат. Дори колапсарът, тази гравитационна гробница, да беше само вход към някакъв друг свят, той беше и щеше завинаги да си остане недосегаем за тях.

И този път скокът през субпространството премина за нула време, без никакви усещания. Звездолетът, сякаш непогръднал, се намираше в предпоследния си преход, там, където според изчисленията трябваше да бъде — край шестократната система на Мицар и Алкор от съзвездието Голяма мечка. Бяха излезли най-близо до спектрално двойната Мицар-А, на която, впрочем, тук дори с невъоръжено око ясно се виждаха двете и компоненти — оранжево и бяло джуджета.

„Стара двойка, ще трябва да пратим някой кораб и към нея — помисли си Космогатора. — Може би тя ще ни разкрие процеса на преминаването на жълтите джуджета в бели.“

Той не обичаше срещите е тесните звездни двойки, плашеха го гравитационните им вихри. В един такъв вихър бе попадал като стажант и досега помнеше какво значи да ти излезе от строя навигационният гравиметър.

В залата се втурна Първият енергетик. Нещо се бе случило, за да се яви лично, неповикан, вместо да се обади по видеофона. Задъхан от бягането или от вълнение, той сякаш не можеше да проговори, а само посочи едно от таблата. Но там нямаше нищо особено, всички

индикатори бяха на нулева позиция, само няколко зелени светлилки доуспокояваха картината.

— НИК девет — извика Енергетика — се намира в хангара си!

Да, сигналите по пулта бяха толкова привични, толкова нормални, че Космогатора не бе успял в първия момент да осъзнае какво означава тази им привичност. Индикаторите на всичките дванадесет планетолета бяха тъмни, а това означаваше, че в хангарите се намират и дванадесетте НИК, и НИК-9!

За миг Космогатора си помисли, че при нулевия преход те са се върнали назад във времето (какво ли не можеше да се очаква от субпространството!) и че НИК-9 всъщност още не е излитал. Но пред него блестеше двойката на Мицар-А. Не, те не се бяха върнали назад, нещо друго...

— Не може да бъде!

— Така си казах и аз. Някое реле... Но релетата досега не са ни подвеждали.

— А хората?

— Няма ги. Тоест, между екипажа ги няма. А там... не съм проверявал. Щом видях на своя пулт, и изтичах при теб.

— Ще трябва да провериш на място. И вземи някого със себе си.

Хангарът на НИК-9 беше трети по ред в кърмовата част на звездолета. Скоростният асансьор пътуваше дотам почти половин минута. Какво можеше да означава това? Нищо друго, освен някаква грешка на автоматиката. Грешките бяха изключени, невъзможни, но да се допусне „другото“ беше още по-невъзможно, още по-изключено.

Енергетика излезе от асансьора премина бегом по коридора и се спря пред стоманената врата с голяма цифра „9“. И тук таблото показваше по всички параметри „норма“. Той натисна контролата. Припламнаха поред светлините на люковата преграда, на налягането и микроклимата, на енергозахранването, за непредвидените отклонения. Норма, норма, норма... И все пак, когато посегна да натисне клавиша „вход“, имаше чувството, че там, зад стоманената преграда се крие нещо непознато и страшно, че пред него ще зине космическата пустош и ще го всмукуне в смъртоносните си обятия.

Вратата плавно се отвори и пред него блесна матовата иридиева решетка на двигателя. НИК-9 лежеше цял и невредим в постаментата си. При поемането на кораба автоматите бяха вече отворили и входния

люк. Енергетика влезе в кабината. Там, на креслата, с клюмнали глави, сякаш заспали, седяха неподвижни и тримата. Все още не вярващ на очите си, той плахо докосна най-близкия до себе си. Пилота трепна, отвори изненадано очи и каза:

— Къде?

Всички в звездолета вече знаеха за „чудото“, но в командната зала се бяха събрали само „главните“: Космогатора и ръководителите на сектори. Тримата от НИК-9 стояха прави. Заговори Биолога:

— След като вие не знаете как сме се озовали в звездолета, остава ние да ви разкажем какво преживяхме при полета ни към колапсара.

— До навлизането в ергосферата^[6] получавахме сигналите, слушахме ви — каза Космогатора. — После...

— После има толкова малко за разказване. Никакви особени усещания освен едно — от нас, искам да кажа от центъра, в който се намирахме ние, кораба, започнаха да се отделят светещи хоризонти, все по-често и по-бързо. Светлина ли беше това, истински електромагнитни лъчения, ефекти на наблюдателната апаратура или халюцинации, игра на нашето съзнание... Но хоризонтите ставаха все по-близки, по-плътни, докато се сляха в единна млечнобяла пелена. В нея потъна всичко — корабът, телата ни, съзнанието ни. В нея пребивавахме, докато не се опомнихме тук, на звездолета. А как сме се върнали? В пространството ли, във времето ли?...

Космогатора стана, изгледа продължително тримата и каза:

— Срещнали сме се е нов, непознат ефект на четириизмерния континуум, свързан с полета ви към колапсара. Вероятно условие за реализирането му е, че звездолетът премина веднага след това или по същото време в субпространствен преход. В някаква точка извън нашето пространство, извън нашето време, когато и ние и вие сме се намирали в паралелен свят, е станало кръстосване на временно-пространствени координати...

— Космогаторе — прекъсна го възбудено Пилота, — нали ти имаше белег на дясната буза! Защо сега той е на лявата?

Космогатора попипа неуверено лицето си. Всички се вторачиха в него. На лявата му буза червенееше продълговат белег, младежки

спомен от неудачно кацане на астероида Палада. Изведнъж, сякаш сетил се за нещо, той се приближи бързо до Пилота, разкопча блузата на комбинезона му и долепи ухо до гърдите му. Всички следяха мълчаливи, недоумяващи действията му. После Космогатора с резки движения едва не разкъса блузата на Астрофизика и също дълго, внимателно преслушва гърдите му. Когато приближи до Биолога, той вече го чакаше с открити, изпъчени гърди.

И на тримата сърцата биеха в дясната страна на гърдите им.

Космогатора, все така, без да пророни нито дума, разтърка несъзнателно белега, който винаги е бил на лявата му буза и си помисли: „А сега някъде... там, някой друг Космогатор стои озадачен пред факта, че трима от екипажа му имат леви сърца и замислен се потърква по лицето, по дясната буза, на която има белег.“

[1] Субпространствен преход — преодоляване на разстоянието не чрез движение в четириизмерния континуум (света на трите пространствени измерения + времето), а „направо“, чрез преминаване на субпространството, чрез нулево-пространствен тунел (фантастично). ↑

[2] Колапс — (от латински колапсус — падащ) — процес на неудържимо, катастрофално свиване, започнало в резултат на загубване на устойчивостта (равновесието) между вътрешното налягане и гравитацията на масивна звезда с маса поне два пъти по-голяма от тази на Слънцето. Колапсът води до образуването на Черна дупка. ↑

[3] Колапсар (колабирала звезда, Черна дупка, Черна яма) — предсказан от Общата теория на относителността (Айнщайн, 1916 г.) последен етап от еволюцията на масивните звезди. Поради изключително мощното гравитационно поле, създавано от тази свръхплътна концентрация на вещество, пространството около колапсара се изкривява (затваря се) и никаква материя (вещество или лъчение) не може да излезе навън. Тъй като колапсарите само поглъщат, а не излъчват материя, наричат ги Черни дупки. Проявяват се във външното пространство само с гравитационното си поле. ↑

[4] Гравитационен инвертор — уред за визуално (във видимата светлина) наблюдаване на гравитационните вълни и полета (фантастично). ↑

[5] Сфера на Шварцшилд — Само няколко месеца след публикуването на Общата теория на относителността, още през 1916 г. немският астроном Карл Шварцшилд установява, че всяка маса, ако бъде достатъчно уплътнена (до чудовищни концентрации) може да породии такова гравитационно поле, което да изкриви до пълно затваряне пространството около себе си и да не допусне никакво изтичане на материя навън. За всяко количество маса радиусът на Сферата на Шварцшилд е различен. Например, за най-малкия възможен колапсар (звезда с маса два пъти по-голяма от тази на Слънцето) радиусът на Сферата на Шварцшилд е 6 км. ↑

[6] Ергосфера — сферична област, образувана само около въртящи се колапсари, разположена между Сферата на Шварцшилд и зоната на безкрайното червено изместване, откъдето вече не могат да се изпращат сигнали, но все още (при определени условия) е възможно да се напусне Черната дупка. ↑

ВЛАДИМИР МИХАНОВСКИ

ПРЕСЛЕДВАНЕ

Край града, на петнадесет минути път с магнитоход се намираше музеят на Звездоплаването. Направо под открито небе стояха ракети, завинаги приковани към железобетонните поставки. Едни — устремени към зенита, сякаш само чакат стартовия сигнал; други са опрени на едната си страна, почти скрити от буйната зеленина. Ако входният люк се намираше горе, към него услужливо водеше стълбичка. Посетителите, пристигащи тук от всички краища на света, можеха да се запознаят с корабите, с които хората са летели преди петдесет, сто или двеста години. Повечето предпочитаха да ги развежда самият директор на музея, Антон Петрович Сорокин, най-добрият екскурзовод. Мургав и слаб, той изглеждаше много по-млад от своите петдесет години. Освен многобройните работи под началството му бяха и четиридесет и пет слушатели от Звездната академия. Това бяха предимно студентки от последните курсове на историческия факултет, които караха тук преддипломната си практика. Работа имаше за всички.

Докато се върнеше поредната ракета от далечния си рейс, на Земята изминаваха обикновено няколко десетки години от старта ѝ. През това време техниката се усъвършенствуваше, променяха се конструкциите на звездолетите и затова върналите се от полета кораби биваха безнадеждно остарели. Хората с едва прикрито удивление разглеждаха завърналите се космонавти, с които понякога почти не се разбираха, странното им облекло, което познаваха само от старите книги, тромавите им допотопни кораби. И звездолетите по правило попадаха в музея, а космонавтите дълго време се чувствуваха чужди на гостоприемната, но толкова изменила се Земя. Минаваше време и отчуждеността постепенно се стопяваше.

От станцията до музея водеше алея. Старите кленове, вече засегнати от есента, шумоляха от студения септемврийски вятър. Антон Петрович загърна по-добре палтото си, погледна хронометъра и ускори крачка: бе девет без три минути. На пейката до портата седеше човек. „Ранен посетител“ — помисли си Антон Петрович. Когато го наближи, човекът стана и, като докосна с ръка шлема си, учтиво запита:

— Извинете, вие ли сте директорът на музея?

— Да.

— Чудесно! Много се радвам. Толкова съм слушал за вас, скъпи Антон Петрович.

— Приятно ми е — Антон Петрович за малко не извика от желязното ръкостискане на посетителя.

— Позволете да ви се представя — усмихна се някак не на място посетителят, — Джордж Стретън, инженер-конструктор от Единбургския полигон. Бих искал да разгледам „Спартак“ — звездолета на капитан Денисов. Интересува ме схемата за управление на кораба. Ето документите ми.

— Добре. Моля — Антон Петрович се отдръпна, за да мине пръв гостът.

Докато вървяха, посетителят разправяше за работата си в Единбургския астроцентър. В оглушителния му бас Антон Петрович долови нещо преднамерено, изкуствено, но какво точно не можа да определи. Лицето и цялата фигура на посетителя пращяха от желязно здраве.

— Какво има, Роб? — обърна се директорът към огромната кълбовидна фигура, която препречи входа пред Стретън.

В отговор роботът избоботи нещо неразбираемо. Фотоелементите му сякаш пронизваха ранния посетител.

— Какво ти става? — изуми се Антон Петрович. — Върви на мелхиоровата площадка и подреди всичко там. Хайде, тръгвай — добави той, като видя, че роботът кой знае защо се колебае.

Кълбовидната фигура трмаво се понесе да изпълнява нареждането.

— Не разбирам какво може да се е случило с Роб — с извиняващ се тон каза директорът, обръщайки се към Стретън. — Винаги е бил толкова изпълнителен. Може би му действа есента...

— Може би — бързо се съгласи Стретън.

Скоро стигнаха до гигантския звездолет. Опрян на вертикалните си стабилизатори, той се извисяваше като Гъливер сред събратята си. Очертанията на кораба ярко се открояваха на фона на утринното небе. Титановата му обшивка, потъмняла от ледения дъх на космоса, напомняше кожа на невиджано чудовище. Щом Антон Петрович затвори люка и натисна копчето на пневматичния асансьор, посетителят го отрупа с въпроси. Стретън излезе необикновено любознателен. Интересуваше го буквално всичко. Как се извършва локално наблюдение? Как работи пултът за управление? Как е могъл капитан Денисов сам да управлява кораба по време на изключителния си полет до Юпитер? Антон Петрович и Джордж Стретън обикаляха каюта след каюта, помещение след помещение, а потокът въпроси не пресъхваше. Климатичната инсталация не беше включвана вече няколко години и въздухът в кораба бе душен, застоен. Директорът почувствува, че се задушава и погледна крадешком към Стретън. На инженера му нямаше нищо: шепнеше бързо нещо в диктофона си, опипваше уредите, оглеждаше всяко ъгълче.

„Ей че е неуморим!“ — помисли си директорът на музея.

— Да починем, а? — каза той, като изтриваше потта от лицето си.

— Извинете, аз май се поувлякох — спря изведнъж смутен Стретън. Лицето му като по команда се покри с едри капки пот.

Антон Петрович седна в щурманското кресло, Стретън отиде при пулта. Внимателно зараглежда уредите. После, след като се убеди, че директорът не гледа към него, бързо пхна в джоба си ленти, изпъстрени с цифри.

Кой знае защо „Спартак“ не привличаше много посетителите. Може би защото на времето филмът за полета на капитан Денисов бе обиколил всички екрани на Земята. Навярно нямаше човек, който да не бе чувал за знаменития капитан, пръв обиколил Юпитер с едноместна ракета. Името му беше вписано в Златната книга на Земята, паметникът му се извисяваше в Алеята на героите. Новите ракети, разбира се, лесно можеха да повторят пътя на „Спартак“. Но подвигът на Денисов, обиколил с изключени дюзи Юпитер почти на нивото на тропосферата му, си оставаше ненадминат. Най-малкият пропуск, едно невярно завъртане на кормилото — и блестящата птица можеше да се

превърне в купчина пламтящи отломъци. „Точност и хладнокръвие на границата на фантастиката“ — писаха тогава вестниците. В същност подвигът на капитан Денисов беше предизвикан от необходимостта. На Марцела, спътника-станция на Юпитер, бе станало нещастие. Старши планетологът, младо момче, наскоро завършило Звездната академия, бе получил сложно счупване на гръбнака. Налагаше се спешно да го пренесат на Земята. В района на Юпитер се намираше само капитан Денисов. Но запасите му от гориво на „Спартак“ не бяха разчетени за промеждутъчно кацане. И капитан Денисов взе смело решение. С радиograma нареди да настанят планетолога, който бе в безсъзнание, в херметически затворен контейнер. На Марцела практически силата на тежестта бе нищожна, затова завързаха контейнера само с една найлонова нишка. А след час и половина над Марцела премина като вихър „Спартак“, който за малко не закачи върха на мачтата. Денисов бе включил на пълна мощ електромагнита от динамичната защита на кораба и контейнерът послушно се прилепи към специална, амортизираща удара, мрежа. Една малка грешка и корабът можеше да се вреже в Марцела. Ако пък Денисов се беше снишил малко по-рязко, корабът щеше да бъде погълнат от чудовищната притегателна сила на Юпитер.

На Земята оперираха планетолога и животът му бе спасен. Но лекарите му забраниха да лети и след оздравяването си планетологът Антон Петрович стана директор на музея.

Огромният и тромав кораб правеше странно впечатление. Когато е бил конструиран, хората още не са знаели да използват аниhilационното гориво, което даде възможност рязко да се намалят размерите на звездолетите. Антон Петрович си припомни думите на капитан Денисов, казани по телевизията, след завръщането му на Земята: „Точно пресмятане? Може би! Но и късмет. Имаше само една възможност. И аз рискувах, защото няхах избор...“

Гласът на Стретън сепна директора:

— Извинете, виждам, че съм ви уморил.

— Нищо, нищо... А вие защо не поседнахте — каза Антон Петрович, като стана.

— Навик, знаете ли... Впрочем, тъкмо исках да ви попитам. Ракетите в музея без гориво ли са?

— Да, разбира се.

— А не ви ли се струва, че да източиш горивото от такъв кораб като „Спартак“ е все едно да... — Стретън се запъна, търсейки подходящо сравнение, — е все едно да се източи кръвта от жилите на ранен.

— Прав сте — усмихна се Антон Петрович. — Впрочем, по изключение оставихме на „Спартак“ аварийния запас гориво. Това гориво отдавна вече не се използва...

— О! Интересно.

Стретън скочи леко от люка на тревата, като пренебрегна стълбичката. „Дали не е рекордьор на слънчевата система по скокове?“ — помисли Антон Петрович, като вървеше след неуморимия инженер. Спряха между стабилизаторите на ракетата, които приличаха на мощни колони на древен храм.

— Нима стабилизаторите не са заварени към цокъла? — удиви се Стретън.

— Не е нужно — отвърна Антон Петрович. — „Спартак“ е достатъчно устойчив.

Край тях мина група посетители. Водеше ги девойка в светлосинята униформа на курсантите от Звездната академия. Тя приветливо се усмихна на Антон Петрович и Стретън.

Запръска дъжд. Но Стретън, погълнат в мислите си, нищо не забелязваше.

— Друго нещо да ви интересува? — запита Антон Петрович.

— Не, не — разсеяно отвърна Стретън.

В далечината, откъм завоя на алеята, се появи Роб.

— Хайде, аз си тръгвам. Трябва да вървя — забърза изведнъж Стретън. Стисна силно ръката на директора (Антон Петрович едва не извика пак) и с огромни скокове се понесе по страничната алея към изхода.

А през нощта се случи нещо невероятно. Целият град бе разбуден от силен взрив. В района на музея пламна зарево. Следящата станция за космическа връзка регистрира старт на ракета.

Антон Петрович се облече бързо, изтича до орнитоптера и го включи на пълна мощ. Предчувствието не го излъга. „Спартак“ не беше на мястото си. Вместо поставката пред краката на Антон

Петрович зееше огромна дупка, обгорена от стартовия пламък. Наоколо се чернееха силуети на овъглени дървета. Най-сетне някой се досети да включи луминесцентното осветление. Заобикаляйки огромната яма, Антон Петрович се натъкна на неподвижното сгърчено тяло на Роб.

В отговор на запитването на Висшия координационен съвет от Единбург дойде радиограма:

„При нас наистина работи инженер-конструкторът първи клас Джордж Стретън. Научен ръководител е в центъра. В момента се намира в Клайд, където ръководи изпробването на саморегулиращи се системи.“

— В момента се намира в Клайд — повтори председателят на Съвета, усмихвайки се. — Ярък пример на опасно заблуждаване!

Пред председателя светна овалният екран. По синкавото поле пробягнаха думите: „Извънредно. Диспечерът на космопорта.“ Буквите избледняха и се появи младо женско лице.

— Евгений Андрианович, монопланът със специално назначение е готов за старт. Втори сектор, четиринадесета стартова площадка...

— Благодаря. След тридесет минути ще бъдем на мястото. Можете да загревате дюзите.

Председателят се спусна по ескалатора долу. Вече се развиделяваше. Все още пръскаше досаден дъждец. При балюстрадата нетърпеливо пристъпваше от крак на крак Антон Петрович.

— Отиваме на космодрума. Подробностите ще ми разправите по пътя.

Вратичката на моноплана се захлопна и моторът веднага изрева. След като повървя малко, машината се понесе към мрачното небе.

— До Единбург има само двадесет минути — рече пилотът.

— Завийте направо към Клайдския космодром — отвърна председателят.

В Шотландия ги посрещна истинско циганско лято. Космодрумът се намираше на ниско плато, потънало в зеленина. Светлината от лампите и от фосфоресциращите стени на

многобройните постройките се съревноваваше с усиливащото се сияние на новия ден. Времето обещавахе да бъде хубаво.

— Към инженер Стретън — каза председателят на Съвета, щом седна в магнитохода.

Пътят минаваше през поля. Кибернетични машини ги подготвяха за есенната сеитба. Никъде не се виждаха хора.

Мярна се табелка с надпис:

Клайд

От двете страни на шосето забягаха куполовидни постройките. Някои светеха със синкава, зелена, оранжева светлина, други бяха тъмни. Машината рязко спря до огромен син купол. На фона на светещите стени обикновените храсти изглеждаха фантастични. Жълта врата ярко се открояваше на синята стена. Шофьорът пръв отиде при нея и натисна бутона. Никакъв отзвук.

— Джордж! — извика шофьорът.

Никой не отговори. Той затропа, но пластмасата заглушаваше ударите.

— Заключена ли е? — запита Антон Петрович.

— Няма никаква ключалка — поклати глава шофьорът.

— Явно вратата е затворена с нещо отвътре — каза председателят на Съвета. — Ще се наложи да я разбием.

Под дружните усилия на тримата мъже вратата скоро поддаде. Оказа се, че отвътре е била затисната с голяма маса.

— Джордж! — отново завика шофьорът.

Никакъв отговор. Хората огледаха стая след стая, но инженерът никъде го нямаше.

— Странно — измърмори шофьорът.

— Няма нищо странно — рече Антон Петрович. — Инженер Стретън вече е изминал навярно не един милион километра. Не може да бъде едновременно на две места. Той е на „Спартак“.

— Не — разпалено отвърна шофьорът. — Не може да бъде. Ние с Джо сме стари приятели и аз гарантирам за него като за себе си. Знам го още от академията. Заедно учихме. Заедно карахме стажа си на Деймос.

— Марсианския?

— Да. Още тогава предказаха на Джордж голямо бъдеше. Последните две години той се занимава с микрогабаритния електронен мозък, по сложност близък до човешкия.

— Някой друг, освен вас, знае ли за тези негови занимания? — запита Антон Петрович.

— Разбира се! Професор Светлов ги смята за едни от най-обещаващите в съвременната кибернетика, ако успее да свърже този мозък с устройство, изпълняващо достатъчно бързо командите... Не, Джо не може да постъпи така — заключи шофьорът.

— Но както виждате, тук го няма — язвително каза директорът на музея. Как ще го обясните?

— Джо винаги е бил акуратен — не на място промърмори шофьорът.

В помещенията цареше образцов ред. На бюрото лежаха недописани листа, изпъстрени с формули. Сякаш стопанинът току-що бе станал от писалището, за да се поразтърже малко. Евгений Андрианович внимателно прегледа записките. План на пореден опит... Схема за авторегулиране на трети блок... Така. А това какво е? Тънка тетрадчица с розова подвързия, на която с големи букви бе написано: „Дневник“. Евгений Андрианович я пхна в джоба си.

— Между впрочем, вратата бе затворена отвътре — каза шофьорът, — така че...

— Вие по-добре вижте това — отвърна му Антон Петрович, като посочи прозореца. Той беше широко отворен. — Този млад човек веднага ми се видя подозрителен — упорито настояваше на своето директорът на музея. — С такова внимание ме разпитваше за всичко, а накрая се интересува дали на „Спартак“ има гориво.

Но каква е тая налудничавата идея — рече шофьорът. — И защо му е притрябвал „Спартак“?

— Там е работата я: защо? — повтори Евгений Андрианович.

Защо? Този въпрос той си задаваше десетки пъти. От разговорите със сътрудниците на института, от разказите им постепенно се бе оформил привлекателният образ на млад учен, влюбен в работата си, високателен към себе си и другите, искрен и скромнен. Наистина, изясни се, че Стретън напоследък е бил нещо угрижен. Бил е мрачен и често е отговарял не на място на задаваните

му въпроси. Но това не е чудно, нали е оглавявал голям и труден участък. От друга страна пък, този образ никак не се връзваше с портрета на жизнерадостния посетител, обрисован от Антон Петрович.

Поне някой от сътрудниците да бе видял Джордж Стретън в Единбург или в Клайд, в деня, когато бе посетил музея! Но не се намериха такива хора. И така, защо?... Защо? Председателят на Съвета запрелиства отново — за кой ли път! — дневника на инженера.

„... Мозъкът се обучава успешно. Вчера завършиха последната глава на диференциалните уравнения. Решава ги здравата. Следващата седмица, мисля, да пристъпим към теорията на вероятностите.“

„11 март. Виктор е юнак! Вече ми е трудно да се справям с него. Главното: не само отговаря на въпросите, но и сам почна да пита. Монтирах му светлинни и акустични анализатори. Ефектът е потресаващ. Като дете е. Защо? Защо? Просто «сто хиляди защо».“

„15 април. Виктор вече прави първите си крачки. Не искам да му давам още твърде голяма свобода. За три месеца отлитам на Деймос.“

Евгений Андрианович обърна няколко страници.

„... Виктор се интересува от микрофилмите. Способен е по цели нощи да гледа филмите — отчети на космическите експедиции. Буквално цели нощи. Нали умората и останалите човешки слабости са му чужди. Странно нещо (трябва да поговоря с професор Светлов) — защо гледа по толкова пъти филмите? Виктор безпогрешно запомня всичко, което бегло е прочел или видял. Тогава? Нима защото, казано на човешки език, това го вълнува? Не е ли това начало на емоции?“

На вратата се почука и в стаята се втурна запъхтяна лаборантката:

— Другарю председател на Координационния съвет — каза тя, — намерихме инженер Стретън.

— Къде е? — скочи Евгений Андрианович.

— Откараха го в медпункта. Той е в безсъзнание.

Набитият човек в бяла престилка бавно свали маската.

— Животът му не е в опасност — отвърна той на въпроса на Евгений Андрианович. — Упоен е с най-обикновен хлороформ, наистина в малко по-силна доза.

Евгений Андрианович гледа няколко минути бледото лице и плътно стиснатите устни на Стретън.

— Къде го намерихте? — запита той.

— В същото здание, където бяхме, в лабораторията на първия етаж — отвърна посърналият шофьор. — И до него — ей това. — Той подаде на Евгений Андрианович бележка.

„Уважаеми Джордж Стретън — пишеше в нея, — навярно, когато дойдете в съзнание и прочетете тази бележка, ще ме разберете и ще ми простите. След всички книги и филми, след всичко, което узнах и видях, след като получих възможност да се придвижвам в пространството, да възприемам предметите със сетивата си, почувствувах, че съм длъжен да се подложя на проверка. На вашия език това се нарича изпитание. Искан ми се да узная доколко бързо и правилно мога да взимам решения в непознати и опасни условия, застрашаващи самото ми съществуване. И реших да повторя подвига на капитан Денисов, който и до днес е ненадминат. Докато бяхте на Деймос, успях да постигна пълна прилика с вашата външност. Не беше много трудно. Особено ми помогнаха органичните полимери от лабораторията на синтезата. Вярвам, че ще успея с изключени дюзи да обиколя Юпитер, минавайки съвсем близо до Марцела и тогава ще се върна в Клайд...“

— Той ще се вреже в Марцела или ще падне на Юпитер — извика Евгений Андрианович. — Системата за управление на кораба не е в ред. Съобщете веднага на Виктор! Ще се опитаме да му обясним...

— Нищо няма да стане — намеси се Антон Петрович. — Радиоприемателната апаратура е повредена.

— В такъв случай има само един изход. Ще трябва да изпратим ракета да го залови.

— Евгений Андрианович, разрешете да отида аз — каза директорът на музея. — Ще го настигна и ще го върна. А освен това — усмихна се той — нали вече се познаваме с инженер Стретън.

— Отлитайте — каза председателят на Съвета. — Скъпа е всяка минута. Ако Виктор не се подчини, ще трябва да взривите „Спартак“. Но дано не се стигне дотам.

„В същност — неволно си помисли Евгений Андрианович — роботът е дързък, нали Джордж Стретън е вложил в него най-хубавите си черти: безстрашие, любознателност, упоритост... И ето ти резултатът!“

— И въпреки всичко, чудесно е, че човешкият ум е сътворил нещо толкова съвършено — отговаряйки сякаш на мислите на Евгений Андрианович, каза директорът на музея.

— Същински младеж, мечтаещ за подвиг — тихо рече лаборантката.

ЙОСИФ ПЕРЕЦ ГОСТ ОТ ПАЛЕОЛИТА

Той идваше всеки ден, сядаше на единственото удобно кресло в стаята ми и започваше да дърдори. Можеше да приказва дотогава, докато някоя външна причина пресекнеше вдъхновените му словоизлияния. За щастие, рано или късно такава причина се намираще — или идваше някой приятел, или трябваше да излизам, или телефонът позвъняваше и той, недоволен от непредвидената пауза, тръгваше да търси нова жертва.

Темиите, с които ме занимаваше, не бяха кой знае колко разнообразни. Не говореше нито за политика, нито за изкуство, нито за спорт, нито даже за момичета. Едничкото, което го интересуваше, беше неговата собствена личност — битието, чувствата и хилавите мисли на самия Стефан Велики, Най-Умния и Най-Талантливия Гений на Всички Времена, студент по право втора година. Нищо не беше в състояние да го отвлече от тази вълнуваща тема, всеки опит да се прехвърли разговорът на някой по-маловажен въпрос претърпяваше катастрофален неуспех.

В оня съдбоносен ден беседата ни, преди да се превърне в монолог, започна с това, че Стефан погледна към библиотеката ми и отбеляза:

— Имаш доста книги.

— Имам — съгласих се аз и направих безнадежден опит да взема инициативата в свои ръце. — Сега чета една книга...

Решил съм да напиша роман — прекъсна ме безцеремонно той. — За Нерон. Аз имам вроден усет към историята. Особено към римската. Чел ли си „Кво вадис“?

— Отдавна.

— Аз я почнах, но я оставих. Моят роман ще бъде много по-интересен. Започвам с детството на Нерон. Аз смятам, че първите години от живота на великите личности играят изключителна роля в живота им. Никой историк досега не се е сещал за това, то е лично мое

откритие. Та значи Нерон като малък си играе с момчетата на улицата и е страшно жесток — мъчи котките и други такива. После обаче се появява неговият учител Аристотел...

— Сенека — поправих го аз. — Аристотел е бил учител на Александър Македонски.

— За Александър Македонски ще бъде вторият ми роман — без да се смуги, отговори той. — Идва този Сенека и започва да му говори. Говори му той, говори му...

Стефан говореше, говореше, но аз вече не го чувах, защото душех въздуха — от антрето долиташе някаква слаба, но неприятна миризма. После реших, че се лъжа и пак се заслушах в дивотиите му.

— Обаче учителят му се разболява, или заминава някъде, или умира — ще видя там какво ще сложа, и Нерон попада под лошо влияние. И един ден той казва, че жребият е хвърлен...

Вече не можех да се съмнявам — миришеше на фосфор.

— Усещаш ли нещо? — попитах аз.

— Не — каза Стефан и невъзмутимо продължи. — Та Нерон казва, че жребият е хвърлен и подпалва Рим. В това време може да се върне неговият учител Сенека, ако не е умрял, и да гледат заедно пожара, и Нерон да се смее, а Сенека да плаче и чак тогава да умре. И така философски свършва романът. Какво ще кажеш?

— Нещо мирише — казах аз, защото фосфорният дъх ставаше все по-силен.

— Според мен, идеята ми е блестяща. Трябва само да прочета някоя книга по история, за да не объркам нещо. Ако имаш такава книга, само че да не е много дебела...

В този момент стана нещо нечувано — Стефан прекъсна изречението си по средата! С изцъклени от уплаха очи той се втренчи във вратата зад мен.

Обърнах се и видях, че вратата безшумно се е отворила и от нея влизат кълба бял дим с непоносимо остра миризма. А сред облаците вонящ пушек стоеше някаква странна човешка фигура.

Димът постепенно започна да се разсейва и ние видяхме по-ясно човека, застанал неподвижно в антрето. Той беше полугол, увит само с овча кожа, с рошава сплъстена коса, спускаща се ниско над очите. В ръцете си държеше лъскав предмет с неправилна форма и неясно предназначение.

Колко продължи това — няколко секунди или няколко минути — не мога да кажа. Ние седяхме, онемели от учудване, и зяпахме към необикновения посетител. После той се раздвижи, пристъпи две крачки към нас (сега забелязах, че беше и бос), постави дланта си като козирка над веждите и изрече с дълбок глас:

— Приветствувам.

— Здравсти — отговорих машинално аз.

Това прозвуча толкова фалшиво, че ми помогна да се отърся от вцепенението си. Надигнах се и попитах с възможно най-спокойния си тон:

— Каква е тая идиотска шега?

— Връщам се от трансхронация — заяви посетителят. — Подгответе измивателната камера и веднага известете, планетарния консорциум!

— Разбираш ли нещо? — обърнах се аз към Стефан.

Той още не беше дошъл на себе си и затова успя само да поклати отрицателно глава.

— Веднага! — нетърпеливо повтори посетителят. — Да изпратят гравитоскар, докато аз се дезинтоксикирам в камерата ви!

— Обадете се сам — казах аз, защото от всичките му думи разбрах само, че ме моли да позвъня на някого и да поръчам нещо. — Ето ви телефона, въртете на когото си искате.

Изведнъж лицето му придоби същия глупаво учуден израз, който имаше физиономията на Стефан, а сигурно и моята. Приблужи се до телефона, повдигна с два пръста слушалката и внимателно я постави обратно.

— Телефон? — попита той така, като че ли беше видял динозавър. — Вие имате телефон?

— Имам — казах рязко аз. Цялата тази история започна да ме дразни. — Имам и телевизор, и радио, и магнитофон...

— А видонкор? — прекъсна ме той.

— Моля? — казах аз. — Какво ме попитахте?

Но той вече не ми обръщаше внимание, понеже съсредоточено разглеждаше някаква скала върху лъскавия предмет. Това продължи доста дълго, после посетителят вдигна очи и зададе най-глупавия от всичките си въпроси:

— Коя година е сега?

— Хиляда деветстотин...

Той не ме дочака да довърша, а се отпусна тежко на стола, хвана главата си с две ръце и изпъшка:

— Аз съм най-големият тъпак, който се е раждал във вселената!

След чистосърдечното си признание скочи и зашляпа с босите си крака към вратата. Отвори я, извърна се към нас и пак с длан над веждите каза:

— Приветствувам!

Стефан, за чието присъствие почти бях забравил — през цялото време не беше проронил нито дума — внезапно извика:

— Не!

Посетителят го погледна учудено.

— Не можете да си отидете, без да обясните нищо — продължи Стефан. — Какво значи видонкор, и транс... такава, и другите думи? Защо сте в такъв вид, какъв е тоя апарат, и така нататък?

Гостът се поколеба за миг.

— Добре — каза той накрая, върна се и отново сложи предмета на масата. — Това е трансхронатор.

— Ясно — казах аз. — А какво значи трансхронатор?

— Трансхронаторът — продължи с лекторски маниер посетителят — е апарат за преминаване от една епоха в друга.

— Машина на времето? — попита Стефан.

— Във вашата епоха са го наричали така — потвърди посетителят. — Първият трансхронатор е изобретен през две хиляди шестстотин и тринайсета година от Ван дер Гроос. Този тук е последен модел, клас А, с прицелна точност шест минути и далекодействие два милиона години.

— И вие сте дошли при нас... — започна плахо Стефан.

— При вас?! — прекъсна го с раздражение посетителят. — Какво ще правя при вас? Вашата епоха е изследвана подробно. Аз се трансхронирах в първобитнообщинния строй, в късния палеолит.

— Затова ли сте така...

— Разбира се — каза посетителят. — Представете си как щяха да ме приемат кроманьонците, ако бях облечен със зандер и халореска... — Той се сепна, огледа ни и добави: — Вие не знаете какво е това, но няма значение. При първобитните хора прекарах дванайсет години, това е равно на два часа и нещо по нашето време. Разбирате ли, при

трансхронация се изменят пространствено-временните координати и... това няма значение. Важното е, че времето за трансхрониранията личност тече по-бавно от времето в епохата, от която е потеглил.

— Като в теорията на относителността на Айнщайн — обадих се аз, за да покажа, че не сме чак толкова изостанали.

— А, значи вие живеете след Айнщайн? — приятно се изненада посетителят. — Да, Айнщайн е доловил някои от парадоксите на времето, разбира се, най-елементарните. Както и да е, аз завърших изследванията си на палеолита и се трансхронирах обратно. Само че вместо да поставя на скалата нашата година — две хиляди деветстотин и така нататък — аз съм поставил в началото единица и затова попаднах хиляда години по-рано, при вас. Той пак стана.

— Има ли наблизо някакво пусто място?

— Ей тук, зад къщата — казах аз. — За какво ви е?

— Заминавам в своята епоха — отговори посетителят. — При старта се получава обгаряне на местността, затова наблизо не трябва да има хора и постройки.

Той вдигна дланта си като козирка, но не успя да изрече прощалното си заклинание, защото Стефан взе думата.

— Моля ви се! — каза той с жален глас и дори хвана ръцете си в знак на молба. — Много ви се моля!

— Какво има? — погледна го удивено посетителят.

— Само вие можете да ми помогнете! Виждате ли, аз съм писател — Нагла лъжа, защото Стефан не беше написал нищо, а само се канеше да пише роман. — Сега работя върху един роман за Нерон — Стефан не работеше, а дърдореше. — Проучил съм огромен материал, всички възможни източници — Не беше прочел нито една книга. — И все пак не съм напълно наясно с епохата — В това имаше зрънце истина.

— Не мога да ви разкажа нищо — отговори сухо посетителят. — Не съм бил при Нерон.

— Не искам да ми разказвате — уточни молбата си Стефан. — Дайте ми машината на времето!

— Трансхронаторът! — възкликна гостът. — За нищо на света!

— Само за малко! Няма да се бавя, ще поприказвам с Нерон и ще се върна. Много ви се моля!

— Ако е за малко... — започна да се колебае посетителят.

— За половин час! За четвърт час! За пет минути!...

Стефан щеше да стигне до една секунда, но сърцето на посетителя вече се беше смилило.

— Хубаво — каза той. — Но, за не повече от пет минути тукашно време. Това се равнява на... момент да пресметна... Да, на около два месеца в древния Рим.

Стефан грабна апарата.

— Да ви обясня как се действа — спря го посетителят. — Нагласявате на тази скала годината. Добре, четиридесет и пета от новата ера. Тук има нещо като глобус — ето Рим. Сега идете на празното място и натиснете това копче. Ясно ли е?

— Напълно — каза Стефан.

— Връщането става по същия начин — извика след него посетителят, но Стефан едва ли го чу.

Външната врата се хлопна.

Посетителят отиде на пръсти до нея, провери дали Стефан е излязъл, после се обърна към мен и ми смигна:

— Ела на балкона да видим какво ще направи този глупак.

— Почти веднага те познах — казах аз. — За какво ти е този маскарад?

Посетителят се ухили и изтри с ръка част от гъсто напластения си грим (сигурно бе изхабил половината от козметиката на майка си). Беше Емил от съседния вход, приятел от детинство.

— Видях Стефан, когато влизаше у вас — обясни той. — Снощи беше в къщи, три часа плямпа, наду ми главата с фантазиите си за Нерон. Знаех, че и на тебе няма да ти се размине и реших да се маскирам — хем да те отърва, хем да го пратя за зелен хайвер.

— А машината на времето?

— Сам я направих — отговори гордо Емил. — Нали помниш, че миналата година се хванах да монтирам усилвател за китара, но нищо не излезе. Сега добавих части от машинка за кафе, мотор от прахосмукачка, изтъркана магнетофонна глава и други боклуци, сложих малко фосфор за ефект и смрад — и се получи. Нали трансхронаторът го бива?

— Страшен е — похвалих го аз. — Съвсем като истински.

— Гледай, гледай — смушка ме Емил.

Стефан излезе от нашия вход и се затича към празното място. Огледа се наоколо, за да се увери, че никой не го вижда, и взе да бърника в апарата.

— Сега ще се разкиха — каза злорадо Емил.

От апарата започнаха да излизат струйки белезникав дим. Стефан кихна.

— Аз стоях със запушен нос — каза Емил. — Едва издържах.

Димът около апарата стана по-гъст. Стефан погледна нагоре, видя ни и ни махна с ръка за сбогом.

Умирах от смях. По-комична фигура не бях виждал през живота си.

Но изведнъж престанах да се смея.

Със Стефан ставаше нещо странно. Той изчезваше. Не, аз все още го виждах целия, но някак прозрачен, сякаш и той изграден от белезникавия дим. Това продължи няколко минути, след което тялото му стана безформено, смеси се с пушека, като че ли се стопи в него. Вятърът разнесе дима и на мястото, където стоеше Стефан, остана само неправилно петно опърлена трева.

От моя досаден приятел не беше останала следа.

Погледнах към Емил. Той не откъсваше очи от обгарялото място, стискаше конвулсивно парапета на балкона и тихо си повтаряше:

— Не може да бъде... Не, не може да бъде!

После бавно обърна към мен лицето си, явно пребледняло под остатъците от грима, и каза със задавен глас:

— Ако наистина съм направил машина на времето... Представяш ли си какво може да стане? Нашият човек ще попадне в миналото, ще се намеси там — и цялата история ще протече по съвсем друг начин!

— Е, чак пък цялата история — усмихнах се аз, въпреки че не ми беше до смях. — Стефан не е някаква изключителна личност, че да повлияе на световната история.

— Кой знае — каза със съмнение в гласа си Емил. — Всяко посещение в миналото може да доведе до непредвидени промени. С течение на времето тези промени постепенно затихват, но не могат да изчезнат напълно, все някаква следа ще остане и до наши дни.

— Виж! — извиках аз и посочих зданието отсреща.

То внезапно беше променило цвета си — от сиво беше станало оранжево, с такъв огнен цвят, с какъвто дотогава никога не бяха боядисвали къщите. В магазина долу също имаше някаква промяна. Вгледах се и открих, че на синята фирма с големи букви пишеше „Аптика“. Сега всички пишат тези думи така, но аз добре си спомням, че навремето една от буквите беше друга.

Емил пусна парапета и бързо влезе в стаята. Последвах го.

Той измъкна от библиотеката енциклопедията. Почти веднага намери това, което търсеше.

Наведох се и прочетох:

„**НЕРОН** (37–68 г. от н.е.), римски император.
Неговият учител **СТЕФАН** (?-65 г. от н.е.)...“

— Вече ми е ясно защо Нерон е запалил Рим — каза Емил. — Стефан го е побъркал със своето дърдорене.

Издание:

Автор: Джером Биксби; Анатолий Днепров; Глеб Голубьов

Заглавие: Фантастично читалище: Списание „Космос“, 1973 г.

Преводач: Цвета Пеева; Александра Каназирска

Година на превод: 1973

Език, от който е преведено: руски; английски

Издател: Фантастично читалище

Град на издателя: София

Година на издаване: 2013

Тип: сборник разкази

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/7044>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.